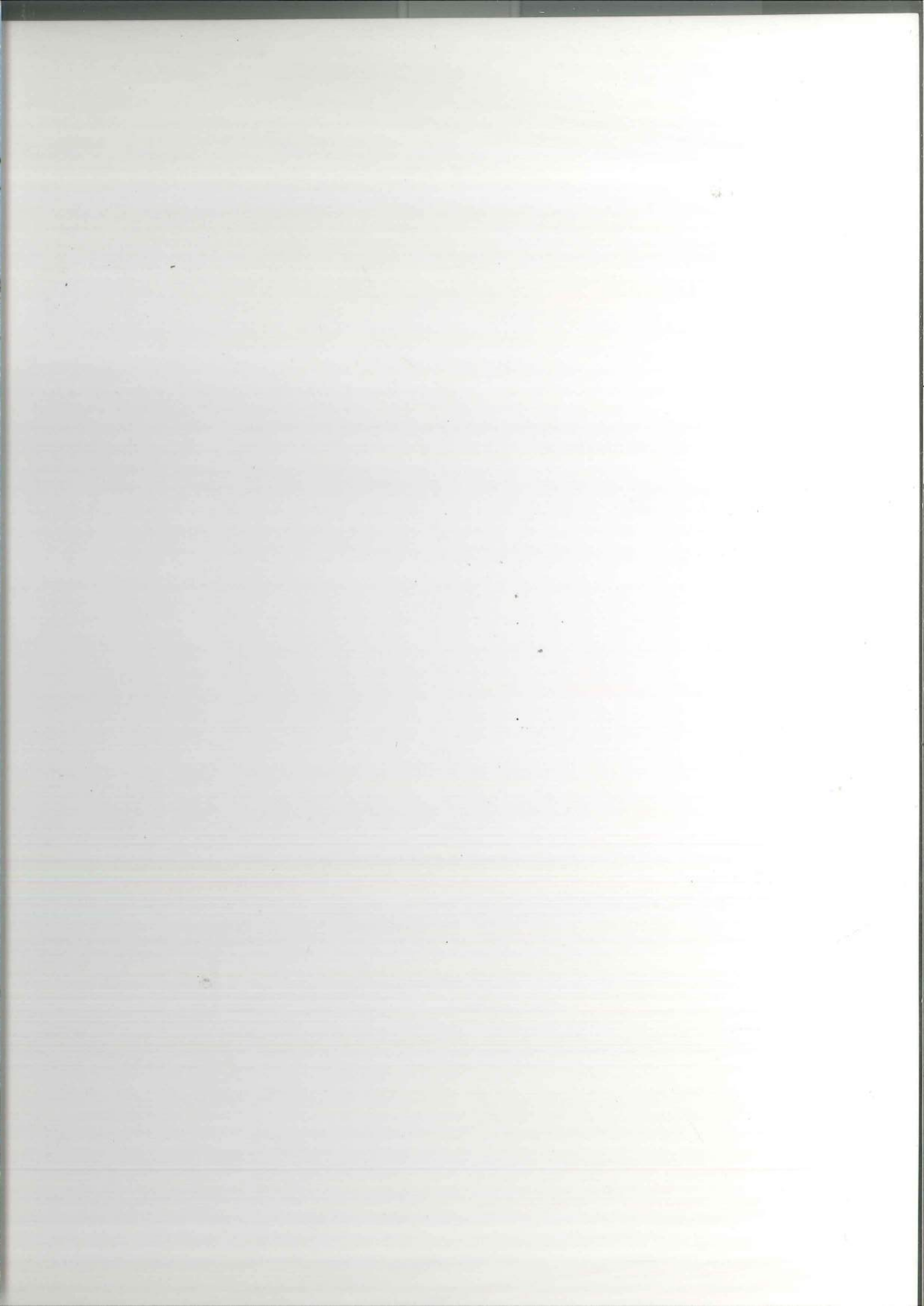

*Fuglene
kender ikke
grænser*
Redaktion Morten Stranø

*Fuglene
kender ikke
grænser*

*Dansk Ornitologisk Forenings
bidrag til bæredygtig forvaltning
af Jordens biodiversitet*

*Redaktion
Morten Strange*

*Redaktionskomite
Jon Fjeldså
Hans Meltofte
Torben Wolff*

Indhold

- Omslag** Disse mongolske præstekraver og krumnæbbede ryler yngler i Sibirien, men krydser politiske og klimatiske grænser for at overvintre i tropisk Asien.
Foto: Morten Strange
- Udgivet af** Dansk Ornitologisk Forening
med støtte fra Aage V. Jensens Fonde
Udgivet i januar 1996
- Fuglene kender ikke grænser** Dansk Ornitologisk Forenings bidrag til bæredygtig forvaltning af Jordens biodiversitet
- Yderligere informationer om DOF-BirdLife Danmark og BirdLife International kan fås hos** Dansk Ornitologisk Forening
Fuglenes Hus
Vesterbrogade 140A
1620 København V
Telefon 3131 4404
mandag-torsdag 11-16,
fredag 11-15
Fax 3131 2435
- BirdLife International
Wellbrook Court
Girton Road
UK Cambridge CB3 0NA
Telefon +44 1223 277318
Fax +44 1223 277200
- Redaktion** Morten Strange
- Redaktionskomite** Jon Fjeldså
Hans Meltofte
Torben Wolff
- Copyright** DOF-BirdLife Danmark
- Vignetter** Jon Fjeldså
- Tilrettelæggelse** DESIGNmanagement®

Tryk Elbo Grafiske Hus A/S

ISBN 87-90310-00-4

BirdLife
INTERNATIONAL

AAGE V. JENSENS FONDE

Forord	4
Af Erik Fiil	
Redaktionelle bemærkninger	6
Af Morten Strange	
Hvad er biodiversitet?	8
Af Finn Danielsen og Jon Fjeldså	
Sådan startede det	14
Af Lorenz Ferdinand og Michael Køie Poulsen	
Udviklingen skal vendes	18
Af Stig Jensen	
Projektoversigt	25
Sumatra	26
Naturbevarelse og lokal udvikling	Af Finn Danielsen
Filippinerne	30
Bevarelse og bæredygtig udnyttelse af de sidste regnskove	Af Arne Jensen
Vietnam	36
Et land i udvikling	Af Lars Dinesen
Thailand	40
Samarbejde omkring lavlandsregnskoven	Af Arne Jensen
Ecuador	44
Den rigeste bjergregnskov i verden	Af Hanne Bloch og Carsten Rahbek
Tanzania	50
Vandfugle og kystskov	Af Thomas Bregnballe, Torbjørn Eriksen og Kaj Halberg
Tanzania	56
Bjergskovene som Noahs Ark	Af Lars Dinesen
Polen	60
Oprettelse af en polsk fuglebeskyttelsesorganisation	Af Lorenz Ferdinand
Letland	62
Skovene med de sorte storke	Af Steffen Brøgger-Jensen
Malta	64
Skån Middelhavsområdet trækfugle!	Af Lone Eg Nissen
Grækenland	66
Mikri Prespa Nationalparken	Af Lorenz Ferdinand
Europa og Nordafrika	70
Returbillet til trækfuglene	Af Anders Tvevad
Publikationer, ordliste og medarbejderne	78

Forord

Af ambassadør Erik Fiil,
chef for Udenrigsministeriets miljøsekretariat

UNCED-konferencen i Rio ligger nu mere end tre år tilbage. Mange har allerede glemt, hvad der blev besluttet – i enighed mellem mere end ca. 170 stats- og regeringschefer. De fleste erindrer nok stadig Agenda 21, dog uden at kunne huske mange detaljer fra dette omfangsrige katalog over indsatser, som må gøres for at sikre vor fælles jord en bæredygtig fremtid. En fremtid, hvor kommende generationer kan leve et godt liv.

Ikke mindst er det beskæmmende, at så få af de i Rio lovede »nye og additionelle finansielle midler« til støtte for udviklingslandenes bestræbelser på at leve op til UNCED-målsætningerne er blevet tilvejebragt.

Men vi må ikke lade vore bestræbelser for at leve op til målsætningerne fra Rio stoppe af den grund. Derfor er NGOernes indsats – og deres pression på myndighederne – mere nødvendig end nogensinde før. Det gælder både 'brede' og 'smalle' NGO'er. Dansk Ornitologisk Forening - BirdLife Danmark synes nok umiddelbart at høre til de sidste. Målgruppen for foreningens arbejde, herhjemme som internationalt, er 'blot' en enkelt del – fuglelivet – af et enkelt af de områder, der var i fokus i Rio: biodiversitet.

Og så alligevel: Dansk Ornitologisk Forening - BirdLife Danmark beskæftiger sig over en bred front med problemer i forbindelse med det for os alle så livsvigtige arbejde med at sikre, at vor jords biologiske mangfoldighed fortsat får lov til at udvikle sig. At en flere milliarder år lang udvikling ikke pludseligt bliver sat i stå, eller slået i stykker. Og foreningens projektarbejde har vist, at et rigt fugleliv kun kan bevares, hvor der er et lokalt engagement og en erkendelse af, at hele naturen er et livsgrundlag for lokalbefolkningen.

At Dansk Ornitologisk Forening - BirdLife Danmark udøver en stor og kvalificeret indsats, det er denne bog et godt og spændende bevis på.

Den bør læses af mange. Ikke blot for sit indhold, men også som eksempel på, at det nytter at gøre en indsats – også på frivilligt grundlag. Når lysten og viljen driver værket. Og når sigtet er så klart som her.

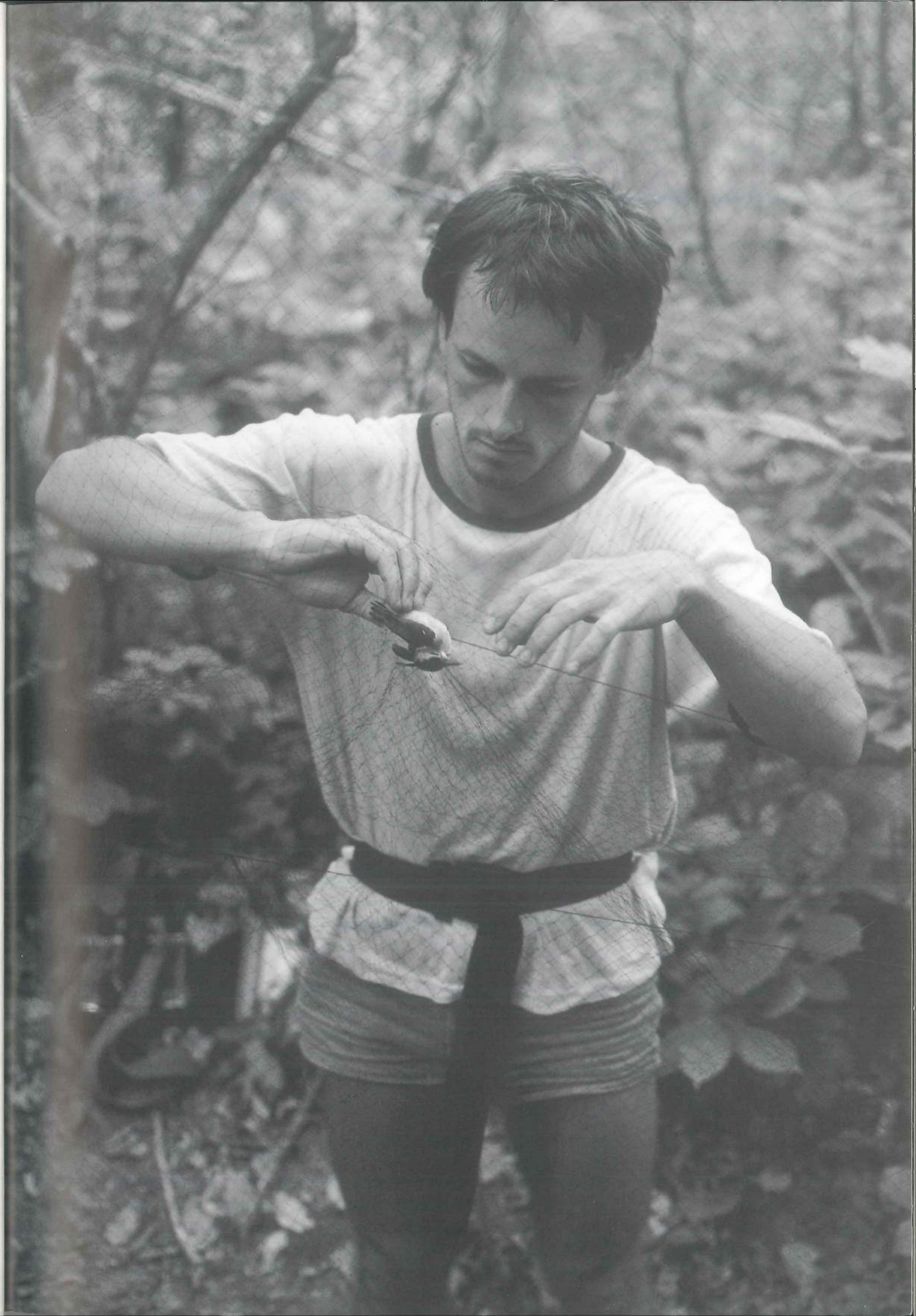
Det blev i øvrigt allerede fastslået i kapitel 27 i Agenda 21.

Erik Fiil

Overfor: Et smukt lille eksempel på biodiversitet. En pygma-isfugl fjernes fra nettet for at blive undersøgt og ringmærket i forbindelse med DOFs kystskovsprojekt i Tanzania.

Foto: Kaj Halberg

Redaktionelle bemærkninger

Af Morten Strange

6

Der har længe været brug for en oversigt over Dansk Ornitologisk Forenings internationale engagement. Mange af DOF-BirdLife Danmarks udenlandske projekter har været omtalt fra tid til anden i fagtidsskrifter og i dagspressen, men der har manglet en samlet præsentation af foreningens internationale målsætning og resultater. Den foreligger her. Det har været muligt at sætte bogen i værk takket være generøs støtte fra Aage V. Jensens Fonde, som også har finansieret mange af de projekter, der beskrives her. Med bidrag fra de fleste nøglepersoner i DOFs internationale virksomhed og med undertegnede som koordinator er arbejdet nu blevet gjort færdigt.

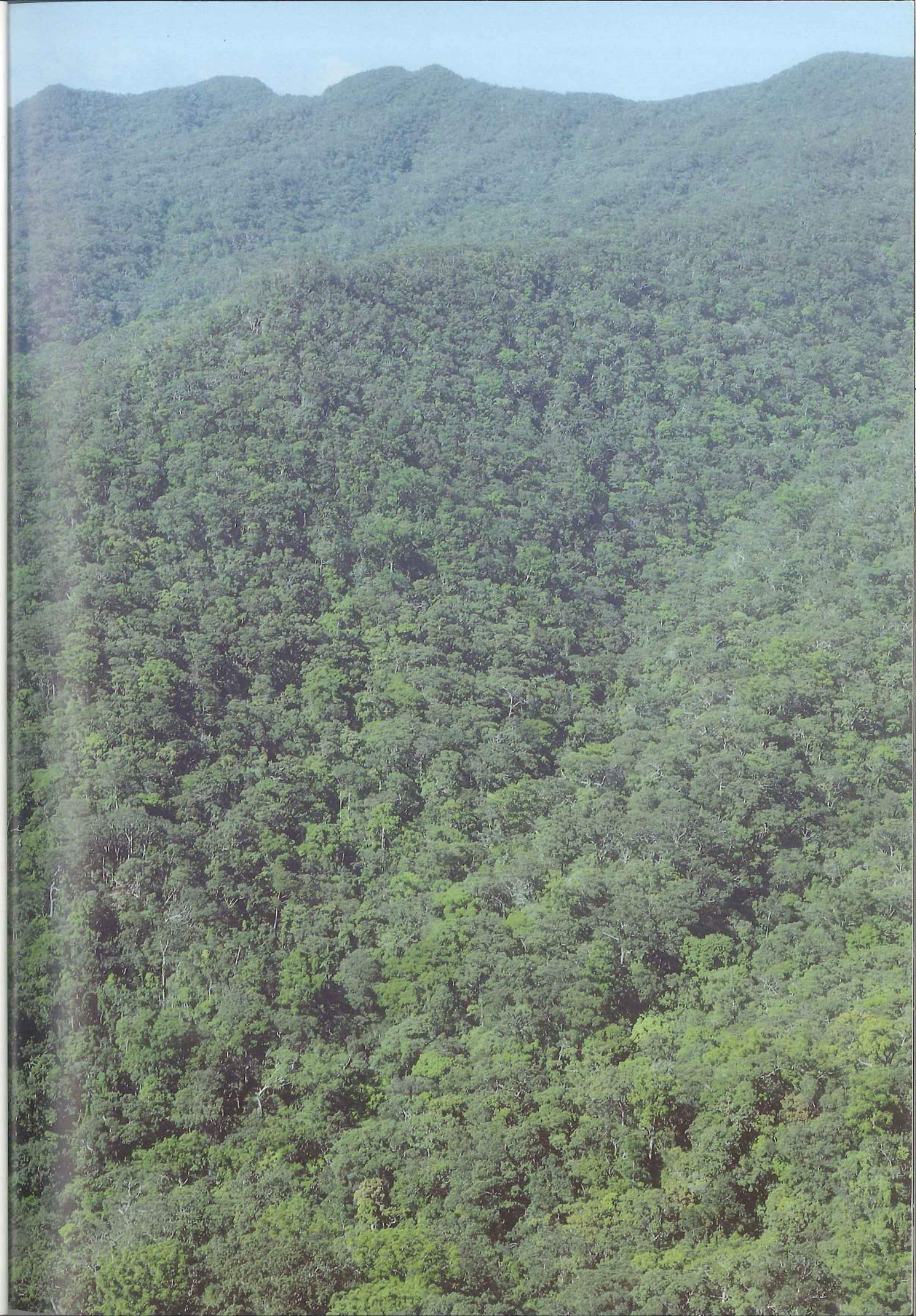
Det har været en inspirerende og kreativ opgave at redigere de mange frivillige bidrag til teksten og at fremstille dette vigtige materiale på en illustrativ måde. Jeg har været glad for kontakten med alle disse bidragsydere, som hver især er personligheder indenfor international ornitologi og naturforvaltning. Specielt vil jeg takke medlemmerne af redaktionskomiteen og Finn Danielsen, Lars Dinesen og Stig Jensen, medlemmer af DOFs internationale udvalg, som har vist særlig interesse for denne bog. I særdeleshed tak til Jon Fjeldså, udvalgets formand, som har været en stor hjælp hele vejen igennem dette projekt. Foreningens direktør, Arne Jensen støttede os ved at aflaste mig med det internationale arbejde i de uger, hvor bogen skulle gøres klar. Henrik Olsen og Peter Andersen har som frivillige i foreningen hjulpet mig med manuskriptet; Jan Fischer Rasmussen og Poul Nygaard Andersen ved Zoologisk Museum har hjulpet med billedudvalg og redigering af grafiske fremstillinger. Jeg vil gerne takke alle fotografer for at stille deres materiale vederlagsfrit til vores rådighed og igen Jon Fjeldså for tegninger og akvareller. Ved BirdLife Internationals sekretariat i Cambridge, England, hjalp Margaret Parnwell mig med at gennemgå organisationens fotoarkiv, Adrian Long hjalp mig med at omskrive de grafiske diagrammer til dansk. Jeg vil gerne rette en særlig tak til ambassadør Erik Fiil, som skrev forordet til bogen. Elbo Grafiske Hus A/S ved Svend Erik Rasmussen og Design Management ved Henrik Paarup gjorde som sædvanlig deres yderste for at producere hele vores materiale så attraktivt som muligt.

I denne bog har vi valgt at fremstille 12 internationale naturforvaltningsprojekter, hvor DOF har medvirket på en afgørende måde. Der er flere, som burde nævnes, men disse er de vigtigste. Og forhåbentlig bliver dette katalog hurtigt uaktuelt – vi har flere ideer, flere planer og flere projekter på tegnebrættet. Der er mange steder i verden, hvor der er brug for den ekspertise og entusiasme, som foreningen rummer.

Vi redegør i de tre indledende afsnit for nogle af de koncepter og begivenheder, der danner baggrund for DOFs nuværende internationale engagement. Vi forsøger også at komme med anvisninger på, hvordan udviklingen bør vendes. De dage er forbi, hvor økonomisk udvikling og miljøbeskyttelse i den tredje verden kunne fremstilles som modsætninger, der modarbejder hinanden. Alle, som har været involveret i internationalt arbejde, ved, at bæredygtig forvaltning af biodiversiteten ganske enkelt er en forudsætning for vedvarende udvikling og for en langsigtet forbedring af menneskenes livskvalitet overalt på Jorden. At bekæmpe fattigdom og underudvikling og samtidig bevare naturens produktionsevne er vor tids store opgave.

Med denne bog vil vi i DOF markere, at vi agter at intensivere vores bidrag til at løse denne opgave.

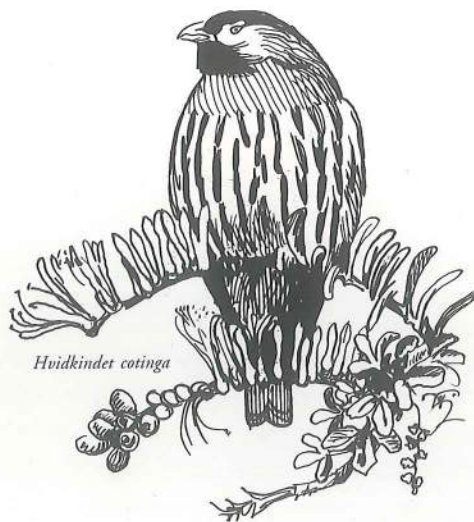
Overfor: Regnskoven på Sierra Madre-bjergene i Filippinerne.
Foto: Michael Koie Poulsen/BirdLife

Hvad er biodiversitet?

Af Finn Danielsen og Jon Fjeldså

Jordens levende organismer udgør en fantastisk fabrik, som har udviklet sig gennem 3 mia. år. De har produceret atmosfærens iltindhold, og de påvirker Jordens klima og fordelingen af vand. De udgør samtidig livsgrundlaget for verdens – måske – mest interessante art: mennesket.

Begrebet biologisk mangfoldighed, eller biodiversitet, dækker den samlede rigdom af dyr, planter og mikroorganismer i alle deres former. Der er ingen, der præcist ved hvor mange arter der findes. Men foreløbig er halvanden million arter af planter, dyr og mikroorganismer blevet beskrevet og navngivet. Ved at registrere mylderet af småkryb i nogle tilfældigt valgte træer forskellige steder i troperne har man beregnet, at der måske findes mellem 30 og 50 mio. arter. To tredjedele af arterne er insekter. Hver art har sine særlige tilpasninger og krav til omgivelserne, og sin egen udviklingshistorie. Arterne er »forbundet« i et netværk af fødekæder. Hver art er tilpasset til at æde andre og undgå selv at blive ædt. Især planterne har udviklet en utrolig variation af former og kemiske tilpasninger for at undgå at blive græsset væk eller ødelagt af mikroorganismer.

Siden det første liv på Jorden er nye arter kommet til og andre er forsvundet. Men ikke med den hast vi oplever det i dag. I forhistorisk tid blev der i gennemsnit udryddet en art om året. I øjeblikket anslås mellem 50 og 150 arter at forsvinde hver dag. Det er den hastigste udryddelse af arter siden dinosaurerne pludselig forsvandt for 65 mio. år siden. For et land som Polynesien i Stillehavet ved vi, at halvdelen af dets oprindelige fuglefauna i dag er udryddet p.g.a. afskovning og andre menneskeskabte miljøændringer. Tabet af arter vidner om den globale nedslidning og forarmning af naturressourcerne, som i disse år koster millioner af mennesker i den Tredje Verden ud i fattigdom. Mennesker, hvis liv – i modsætning til vort i Vesten – er tæt forbundet med forholdene i deres naturlige omgivelser. Pessimistiske beregninger tyder på, at mellem 25 og 50% af alle levende arter på Jorden vil uddø inden for de næste 100 år. Måske går det ikke så galt. Det vil afhænge af, hvad vi foretager os.

Hvorfor bevare biodiversitet?

Jordens levende organismer udgør livsgrundlaget for mennesket. Ingen organismer er i stand til at eksistere alene. Alle indgår de i et økologisk system, hvor mange forskellige arter lever i et indviklet samspil. Et økosystem bryder ikke sammen, hvis man fjerner én art. Men visse arter spiller en særlig stor rolle, og mangfoldigheden af arter er afgørende for systemets opretholdelse. Visse økosystemer påvirker betingelserne for alt liv i store områder.

En stor del af verdens fattigste mennesker er afhængige af tropiske skove og vådområder, og deres plante- og dyreliv. Fra vådområder og skove skaffes ikke blot livsvigtige produkter som vand, føde, brænde, medicin, tømmer og andre byggematerialer. Vådområder spiller også en vigtig rolle, ved fx at beskytte landbrugsområder mod oversvømmelse og erosion og ved naturligt at opsamle næringsstoffer og tungmetaller fra landbrug og industri. Skove har væsentlige funktioner ved at bidrage til en stabil forsyning af vand til byer og landbrugsområder og ved at opretholde et gunstigt klima.

Det er ikke nemt at genskabe økologiske funktioner, når skove og vådområder er ødelagt og deres naturlige egenskaber gået tabt. I Vesten kan vi betale os ud af vore fejltagelser. Som når vi fx anvender 12 mia. kr. til at gennemføre en handlings-

plan for vandmiljøet herhjemme, bl.a. for at sikre rent drikkevand til de næste generationer. For den fattige landbefolkning i den Tredje Verden er genetablering af skove og vådområders naturlige funktioner sjældent en reel mulighed. Som regel bliver befolkningen i stedet kastet ud i sult og elendighed. Selv med tilstrækkelige økonomiske resurser byder det ofte på store vanskeligheder at genskabe skove og vådområders naturlige egenskaber. Måske kan man bygge diger og rensningsanlæg, men man kan ikke få områdernes naturlige produkter eller det gunstige klima tilbage.

Jordens levende organismer repræsenterer også en direkte nytteværdi, f.eks. som medicin eller fødevarer. En forsvindende lille del af Jordens millioner af plantearter er blevet undersøgt som mulige fødevarer. Over halvdelen af verdens fødevarerproduktion kommer i dag fra blot tre planter: hvede, ris og majs. En halv snes planter udgør 90% af fødevarerproduktionen – nemlig de arter, som man tilfældigvis valgte at dyrke i de tidlige landbrugskulturer. Andesbjergenes indianere kender flere hundrede varianter af kartofler, som kan høstes på forskellige tidspunkter, og som passer til bestemte jordtyper. Kartoffel-varianterne har forskellig ydeevne, men også forskellig modstandskraft mod kulde og sygdom. Moderne gen-teknologi og plante-forædling har åbnet nye muligheder for at udnytte en sådan variation. Desværre er de gamle kulturvækster mange steder allerede gået tabt. Tilbage er nogle få udvalgte, højtstående former.

Mange beslutningstagere er begyndt at forstå, at biodiversitet ikke kun angår biologer og natur-romantikere, men er en fundamental forudsætning for menneskehedens overlevelse. Forstfolk og økonomer har traditionelt værdisat skov efter, hvor meget tømmer man kunne høste. Den moderne planlægger i dag har øje for, at skovens indirekte værdier som regel er langt større. Mange har anset bevarelse af natur som en forhindring for social og økonomisk udvikling. Men udvikling, som underminerer naturgrundlaget, giver kun en kortsigtet gevinst.

Hvilke områder er vigtige for bevarelse af biodiversitet?

Der er stor forskel på, hvor betydningsfulde områder er for bevarelse af biodiversitet. Indsatsen bør koncentreres til de vigtigste, som ikke nødvendigvis er de mest artsrige.

Mangfoldigheden af arter har gradvis udviklet sig fra et lille antal selv-reproducerende molekyler. Tidligere arter er blevet opspaltet i et stadigt større antal arter ved geografisk indbyrdes isolation af bestandene, fx ved opsplitning af de oprindelige kontinenter, ved klimaændringer (hvor fx regnskoven kun overlever som nogle isolerede 'refugier') eller ved dannelse af øer, bjergkæder og floder. Tilfældige ændringer i arveanlæg og frasoortering af de mindst egnede individer medfører, at bestande som er isoleret i forskellige områder, efterhånden bliver så forskellige, at de ikke længere vil kunne blande sig med hinanden, hvis de får mulighed for at mødes igen – de har altså udviklet sig til forskellige arter. På store dele af Jorden er plante- og dyrearter nærmest blevet 'kostet rundt', efterhånden som de naturlige klimaændringer har forandret miljøet. Det har fremmet mange arters evne til at tilpasse sig skiftende forhold og til at forplante sig. Den højeste artsrigdom findes derfor tit i landskaber, som er meget komplekse og dynamiske, så et stort antal arter kan udnytte skiftende muligheder. Gode eksempler er flodsletter – fx i Amazonas-regnskoven – eller Københavns forstæder! Sådanne

Vådområder er værdifulde

Mangroveskove på de tropiske kyster, som her på Østsumatra, har ligesom andre vådområder en lang række funktioner for de mennesker, der lever der. De ejendommelige lufrødder gør det muligt for mangrovetræerne at trives i tidevandszonen, trods ekstreme svingninger i vandstand og saltholdighed. Skoven fungerer som yngle- og opvækstområde for reje- og fiskeyngel. Hver hektar mangroveskov på Sumatra bidrager med næsten 500 kg rejer og fisk om året. I det lavvandede stræde mellem Sumatra og Malaysia fanges der flere fisk end i noget andet område i Sydøstasien. Det siger sig selv, hvad det betyder af fødevarer for befolkningen.

Dertil kommer, at mangroveskove giver byggematerialer og en lang række andre skovprodukter. Besøger man en kystlandsby på Sumatra, vil man opdage, at næsten alt hvad man ser, på den ene eller anden måde stammer fra mangroven. Pælene, som bærer husene, er fra nibungpalmen. Vægge og tage er tækket med blade fra nipa-planten. Selv skibene er bygget af mangroveskovens træer (se side 26).

Mangroveskove beskytter også vidtstrakte landbrugsområder bag kystzonen mod oversvømmelser ved højvande og storm. Flere af de byer, som Marco Polo i 1200-tallet beskrev som havnebyer på Sumatras kyst, ligger i dag over 100 km inde i landet. Mangroven beskytter kysten så effektivt mod erosion, at den ligefrem vokser ud i havet og hvert år 'vinder' 20 m nyt land. Mangrove har også andre funktioner: Fordampningen fra træerne holder det lokale klima køligt og fugtigt, og næringsstoffer og tungmetaller fra landbrug og industri forurener ikke kystfarvandene, men opsamles naturligt i mangroveskovens aflejringer. Når mangroven fjernes, ødelægges livsgrundlaget for de mennesker der lever i området.

Foto: Finn Danielsen

Verdens endemiske fugleområder

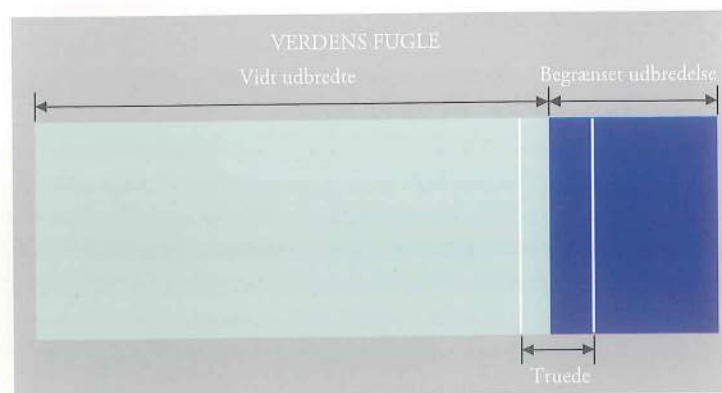
Et kort over verdens endemiske fugleområder, EBAs. Fra ICBP (1992) Putting biodiversity on the map.

10

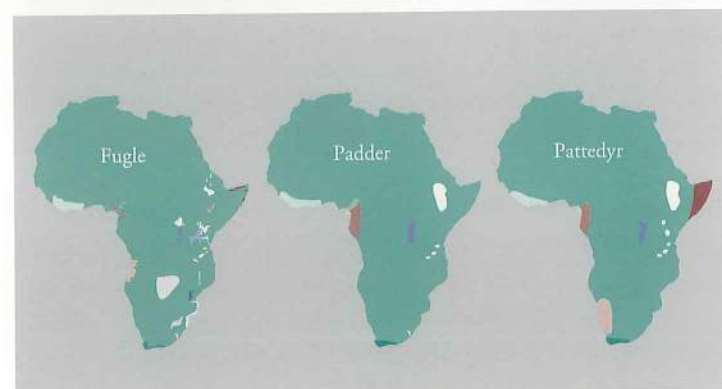
Verdens fugle

Ud af verdens 9.700 forskellige fugle har 2.609 arter en begrænset udbredelse, 1.111 er truede – heraf mange af de endemiske.

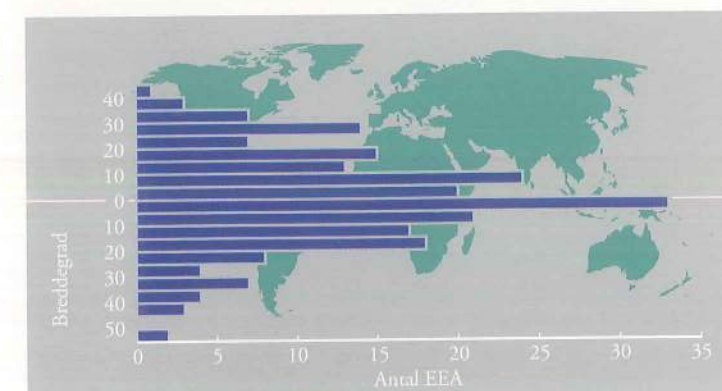
Endemisme-områder

Endemisme-områder for de mindre kendte padder og pattedyr viser sig at falde sammen med endemisme-områder for fugle, det modsatte er derimod ikke altid tilfældet.

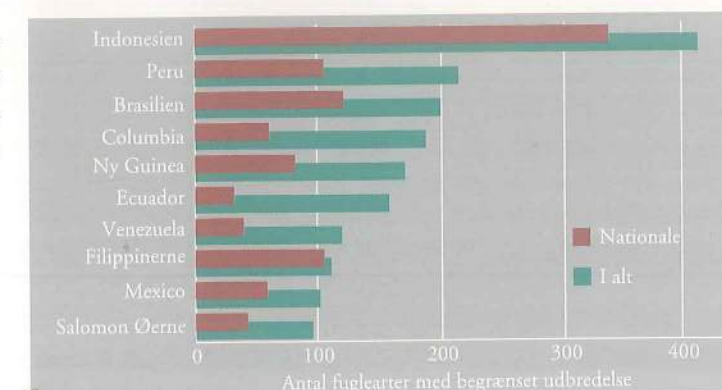
Antal af endemiske fugleområder

Der er meget få endemiske fugleområder i den nordlige hemisfære.

Antal af endemiske fuglearter

Det er ofte de lande, som har den ringeste tradition for biologisk forskning, som har den rigeste biologiske mangfoldighed, her målt som endemiske fuglearter.

Hvad gemmer regnskoven?

Biodiversitet udgør ikke alene livsgrundlaget for en stor del af verdens fattige mennesker. Den er også af central betydning for vestens fødevarer- og medicinal-industri. Et rigt udvalg af medicin kommer fra vilde tropiske planter eller syntetiske kopier af disse. De seneste år har der været stærkt stigende interesse for at indsamle mulige nye medicinplanter. Områder udlagt til naturbevarelse vil også bevare disse biologiske værdier. Hvis regnskove på dette billed fra Halmahera i det østlige Indonesien ryddes nu, vil vi aldrig få mulighed for at undersøge hvilke enestående og uerstattelige livsformer der gik tabt. Foto: Morten Strange

11

Bjergskove giver vand

Træerne i regnskoven forbruger vand, men de afgiver også vanddamp. Særlig betydning har skov på bjergrygge, som tit indhylles i tåge. Træerne kan nærmest kæmpe fugtigheden ud af luften, dels ved at vandet kondenseres på bladene og dels ved at udløse støvregn under kronedækket. Skoven virker desuden som en svamp, der opsamler nedbøren og derefter gradvis frigiver vandet til floder og åer, billedet her er fra Zaire. I Dar es Salaam, Tanzanias hovedstad, er indbyggerne afhængige af vand, som stammer fra den 150 km² store skov på østsiden af Uluguru-bjergene. Talrige arter af planter og dyr findes kun i Uluguru-bjergenes skove – et vidnesbyrd om at dette miljø har været uforandret i millioner af år (se side 56). Foto: Stig Jensen

Planter og dyr i symbiose

Mange af tropernes planter er afhængig af, at bestemte fugle eller flagermus bestøver dem eller spreder deres frø. Her er et eksempel fra Asien: bemærk det pollen, som er ved at blive afsat på denne brunstrubede solfugls pande, imens den slikker nektar fra blomsten. Foto: Morten Strange

12

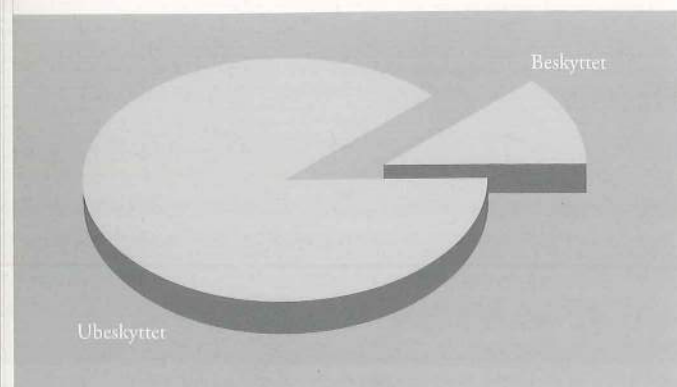
Sådan ser de fleste områder med lavlandsregnskov i det sydlige Thailand ud i dag. Foto: S. Duangkhae

Overfor: DOF-BirdLife Danmark, DANCED og de thailandske myndigheder forsøger i samarbejde at rette op på det ved Khao Nor Chuchi. Her opdyrker en planteskole regnskouvstræer til senere udplantning (se side 40). Da vigtige mikroorganismer i jordbunden hurtigt vaskes ud, når de store træer faldes, er det imidlertid meget vanskeligt at genoprette regnskoven.

Foto: Mark Edwards/BirdLife

Endemiske fugleområder

Kun 8% af arealet som de endemiske fugleområder udgør, er beskyttet af lovgivning.

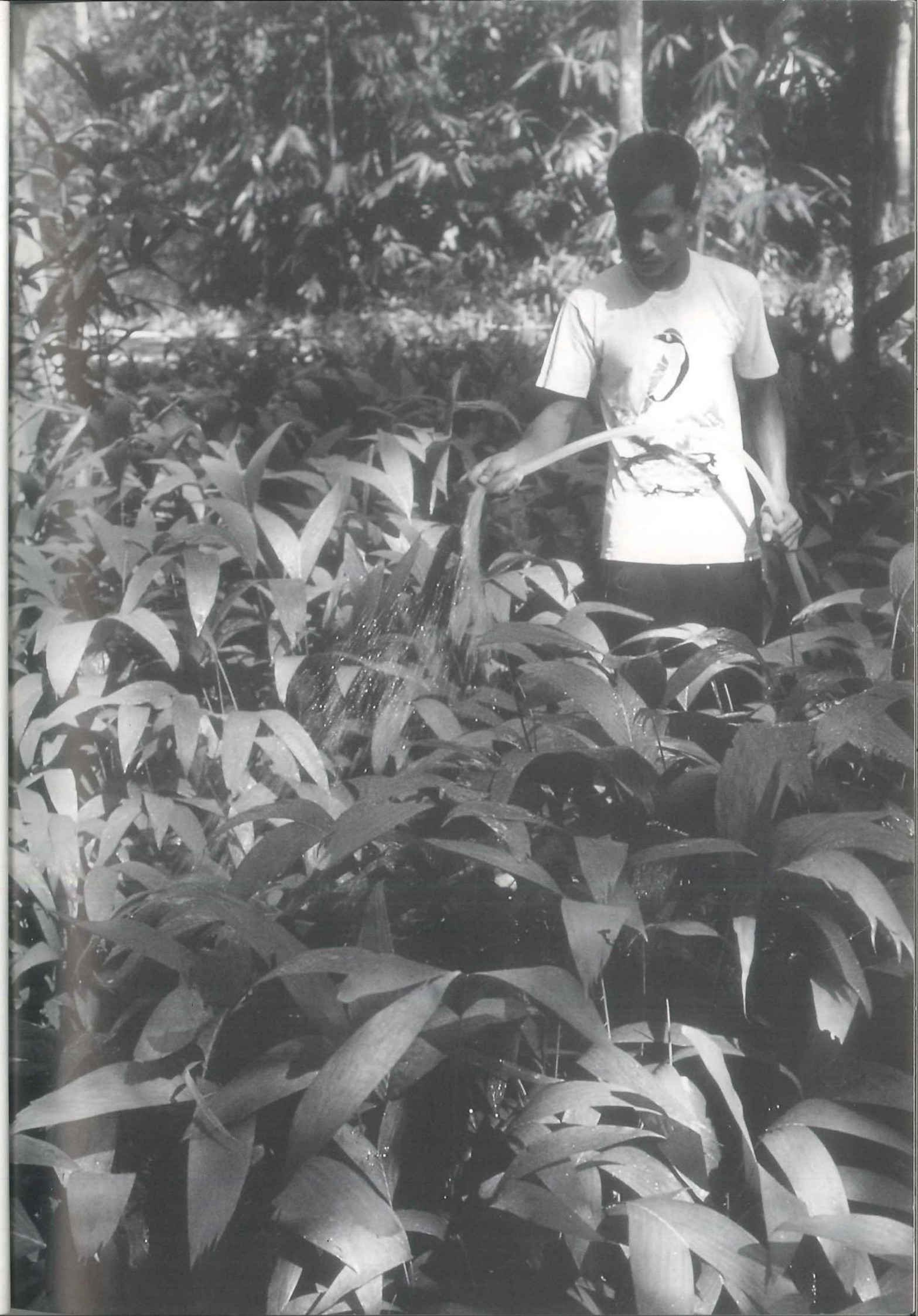

områder har stor artsrigdom, men fordi den især udgøres af vidt udbredte arter, er områderne ikke vigtige at bevare.

Andre områder, som tit ligger i periferien af de meget artsrige regioner, har derimod lokalt en blanding af arter med meget små udbredelser. Grundige videnskabelige undersøgelser tyder på, at disse såkaldte endemismecentre er opstået, fordi der har været næsten konstante betingelser i mange millioner år. Her har bestande af planter og dyr kunnet overleve og udvikle sig forholdsvis upåvirket af omvæltninger i klimaet. Tilsyneladende spiller disse områder en særlig rolle, både som 'artsfabrikker' og ved at skabe stabile betingelser for befolkningen i tilstødende områder. Mange af endemismecentrene er tågeskove i tropiske bjergområder; uafhængigt af globale klimaændringer skaber disse stabil vandforsyning til lavlandet omkring.

Fugle kan anvendes til at udpege sådanne områder. Fugle har været påvirket af de samme begivenheder i Jordens historie som andre dyr og planter. Områder, der er vigtige for bevarelse af fugle, er derfor også af betydning for biodiversitet i bredere forstand. Arter med meget begrænset udbredelse er klumpet sammen i nogle bestemte områder. En femtedel af verdens fuglearter findes på kun 2% af Jordens landoverflade – i de såkaldte endemisme-områder. Organisationen for international fuglebeskyttelse og naturbevarelse, BirdLife International, samarbejder med forskere på Zoologisk Museum i København dels om kortlægningen af geografiske mønstre for mangfoldigheden af arter, dels om hvordan de kan bruges til at prioritere miljøindsatsen i udviklingslandene. Da stort set alle verdens fuglearter og deres udbredelse er kendt, er det muligt for ornitologer at lave detaljerede analyser af artsmønstre. Man forsøger fx at finde ud af, hvordan udviklingen af arter foregår i mosaikken af isolerede bjerge i det østlige Afrika, og hvordan verdens største 'artsfabrik' på østsiden af Andesbjergene fungerer.

Når vi taler om ødelæggelser af miljøet i udviklingslandene, bliver det ofte hævdet, »at vi jo selv i Vesten forlængst har ødelagt vor egen natur«. Men det er svært umiddelbart at sammenligne. Selv om vi mennesker har fortrængt nogle arter, som i nutiden kun overlever i Østeuropa eller i Skandinaviens ødemarker, er kun meget få europæiske arter uddøde. Faktisk har Danmark i dag flere fuglearter, end dengang naturen var mere uforstyrret. På grund af de store klimaskift og istiderne er vore planter og dyr fra naturens side indstillet på, at de til stadighed må tilpasse sig nye betingelser. I troperne forholder det sig anderledes. Undersøgelser af, hvordan fugle og dyr i tropeskov påvirkes af fx skovhugst, giver forskellige resultater. Nogle steder er effekten forbavsende lille, idet moderate forstyrrelser faktisk giver en øget artsrigdom. Det gælder fx i Ghana, som i løbet af historien skiftevis har været dækket af skov og savanne. Disse områder er i stor udstrækning beboet af arter, som er gode til at tilpasse sig, og som er udbredt over store områder. Anderledes forholder det sig i områder, som har været permanent dækket af skov i millioner af år. Her har arterne tilpasset adfærd, ynglestrategier o.l. til at forholdene er uforanderlige. Hvis regnskoven ødelægges her, går mange arter katastrofalt tilbage i antal, og nogle forsvinder måske for altid. ■

Sådan startede det

Af Lorenz Ferdinand og Michael Koie Poulsen

14

Dansk Ornitologisk Forening (DOF) er det naturlige samlingspunkt for alle fugleinteresserede i Danmark samt for alle, der ønsker at fremme det internationale arbejde med fugle- og naturbevarelse. Det være sig videnskabsmænd eller fredningsfolk, professionelle eller amatører.

Danske fugleinteresserede har altid været blandt de rejselystne, og et hurtigt kikk henover nogle af verdens mest solgte felthåndbøger afslører da også forfatternavne som Bertel Bruun, Finn Salomonsen, Jon Fjeldså, Benny Gensbøl, Niels Krabbe og Bent Pors Nielsen.

Det er efterhånden blevet almindeligt, at især yngre danskere tager på lange rejser for at se på fugle. På sådanne rejser kan man ikke undgå at stifte bekendtskab med de naturødelæggelser, der i dag truer mere end 1000 fuglearter med uddøen. De rejsende besøger ofte fjerne afkroge, lever tæt på lokalbefolkningen og får herigennem en god forståelse for sammenhængen mellem miljøets tilstand og lokalbefolkningens situation. Det er ofte her, at 'jeg-må-gøre-noget'-tanken opstår.

De mange projekter, der beskrives i denne bog, er næsten alle gennemført inden for de sidste 5-10 år. Men de bygger på en udvikling, både af den ornitologiske videnskab og naturbeskyttelsen, som har stået på i mange årtier.

Ornitologerne har ført an

Ornitologerne var de første biologer, der erkendte at mennesket belaster naturen. Det skyldes givet den enkle kendsgerning, at fuglene er den bedst undersøgte dyregruppe, og at antallet af ornitologer altid har været stort.

Historisk set går ornitologernes naturbevarelsesinteresse tilbage til de første videnskabelige ornitologkongresser i slutningen af forrige århundrede. Dengang var det andre problemer end i dag, der var i fokus: Fx massiv forfølgelse af rovfugle, jagt i yngletiden og intensiv efterstræbelse af bestemte arter som leverandører af fjer til damehatte.

I 1922 dannede en kreds af ornitologer 'Det internationale fuglebeskyttelsesråd' (International Council for Bird Preservation, ICPB), der var verdens første internationale naturbeskyttelsesorganisation.

Rådet organiserede internationale kongresser, etablerede nationale komiteer i mange lande og koordinerede samarbejdet mellem fagfolk. Der var derimod ikke knyttet noget egentligt sekretariat til ICBP – det var der ikke midler til. I de tidlige år blev der udført et stort arbejde med at beskytte bestemte truede fuglearter. De universelle problemer man arbejder med i dag – den økologiske forarmning af naturen, forureningen, landskabsændringerne – var næppe erkendt dengang.

Mens ICBP havde sin styrke i data-indsamling og -bearbejdning savnedes en mere målrettet medie- og fundraising-virksomhed. I 1961 dannede personer omkring ICBP sammen med Verdensnaturfredningsforeningen, IUCN, en ny organisation, Verdensnaturfonden, WWF, som skulle tage sig af disse opgaver. Desuden erkendte man ved kongressen i Jugoslavien i 1978, at ICBPs arbejdsform og indsats slet ikke kunne klare den moderne verdens natur- og fuglebeskyttelsesproblemer. Det blev derfor besluttet at styrke ICBP – først og fremmest ved at oprette et permanent, internationalt sekretariat i Cambridge. Denne omlægning var bekostelig og blev gennemført med store subsidier fra WWF, som i de mellemliggende år var blevet økonomisk velfunderet. Den store engelske fuglebeskyttelsesorgani-

Der skal ofte lange og seje forhandlinger med donorer og myndigheder til for et internationalt naturforvaltningsprojekt er på plads. Her er det DOFs direktør Arne Jensen, der drøfter de afgørende slag om Sierra Madre-skovene med to filippinske generaler. Foto: Finn Danielsen

sation RSPB (The Royal Society for Protection of Birds) bidrog også. Sekretariatet blev udbygget i løbet af firserne, og der blev løst store fredningsopgaver. Bl.a. etableredes databaser, og der blev udarbejdet oversigter over globalt truede fuglearter, analyser af forekomsten af arter med meget lille udbredelse (Endemic Bird Areas eller EBA-projektet) samt detaljerede beskrivelser af de største og vigtigste naturområder (herunder det europæiske Important Bird Areas eller IBA-projekt).

BirdLife International dannes

ICBP var i denne periode en paraplyorganisation, som i de enkelte lande var repræsenteret af komitéer med deltagelse fra myndigheder, private organisationer og forskningsinstitutioner. I slutningen af firserne blev det erkendt, at et globalt partnerskab af førende nationale fuglebeskyttelsesorganisationer ville være langt mere slagkraftigt. Danmark spillede en meget aktiv rolle i udviklingen af partnerskabskonceptet, som trådte i kraft i 1993. Samtidig skiftede ICBP navn til BirdLife International. Sekretariatet fungerer nu som koordinations- og forskningscenter, hvor man bl.a. giver forslag til globale strategier og prioriteter. Herefter aftales det, hvem der inden for partnerskabet skal tage ansvaret for de enkelte projekter eller organisationsopbygningen i de økonomisk svage lande. Således har DOF for tiden ansvaret for opbygningen af den polske partner OTOP.

Dansk Ornitologisk Forening var en af de første organisationer, der blev BirdLife partner med titlen DOF-BirdLife Danmark. En dansk støttekomite for ICBP har eksisteret siden c. 1930, med DOF's tidligere formænd og andre bestyrelsesmedlemmer som aktive medlemmer (Poul Jespersen, Finn Salomonsen, Jan Dyck, Hans Meltofte, Jon Fjeldså og Lorenz Ferdinand). Fra først i halvfjerdserne var DOF's hovedbestyrelsesmedlem Jan Dyck komiteens meget aktive formand. Han fik bl. a. igangsat oplysningsarbejde på Grønland og et ornitologisk undersøgelsesprojekt i Tanzania.

DOF deltog i alle ICBPs verdenskonferencer og blev derved informeret om omfanget af de globale fuglebeskyttelsesproblemer, og om hvor de mest akutte problemer var. DOF organiserede tillige et stigende antal ture til fuglelokalteter uden for landets grænser, og mange unge fuglefolk begyndte at rejse ud til oversøiske lande for ofte igennem længere tid at kigge på fugle. Derved fik en stor gruppe ornitologer kendskab til og interesse for fugle uden for landets grænser.

Jon Fjeldså, lederen af Zoologisk Museums ornitologiske afdeling, har gennem mange år med stor dygtighed arbejdet med at udvikle et bredt, dansk forskningsprogram i tropisk biodiversitet. Han har tillige forsket i de processer, der forårsager og opretholder den store artsrigdom i mange tropiske områder, især i Andesbjergene og østafrikanske bjergområder. Han har derved opnået en enestående faglig status og har med stort held engageret mange universitetsstuderende i sine projekter. Han har også forstået at 'oversætte' forskningsresultater til strategier for praktisk miljøforvaltning.

DOF styrker det internationale arbejde

I DOF erkendte vi igennem firserne, at fuglefaunaen i Danmark var bedre beskyttet end i de fleste andre lande, og at vi derfor havde en forpligtelse til at gøre en indsats der hvor problemerne i dag er størst. De seneste års erfaring tyder på at det er i udviklingslandene, at vi får langt mest fugle- og naturbe-

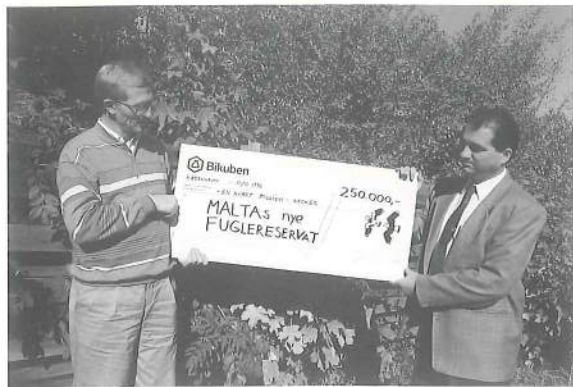
Møder og konferencer fører ikke i sig selv til naturbevarelse, men de kan være et vigtigt led i processen. Her er det den 21. BirdLife internationale verdenskonference i Rosenheim i Tyskland, august 1994; det var det første store møde med alle partnerorganisationerne i BirdLife International samlet. DOF deltog med 5 deltagere. Foto: Morten Stränge

15

Det handler om fugle, men det handler også om miljø og om mennesker. Her er der lokal opmærksomhed omkring de undersøgelser DOF laver i Ecuador. Foto: Else Bering

14 16 Penge skal der også til. Det er dem, der får verden til at dreje rundt, siges det. Her bidrager DOF med et tilskud til naturforvaltningen på Malta, midlerne er samlet ind blandt foreningens medlemmer.

Foto: Lone Eg Nissen

skyttelse for vores indsats. Måske ligger DOFs største mulighed i at 'eksportere' vore organisationsmæssige og miljømæssige erfaringer. De internationale projekter, der beskrives i denne bog, er et resultat af denne erkendelse.

Efter at DOFs repræsentantskab i 1986 klart udtrykte ønsket om at få styrket foreningens internationale arbejde, samlede 21 aktive medlemmer for at diskutere, hvad der kunne gøres. DOFs arbejdsgruppe for international fuglebeskyttelse (DAFIF) blev dannet med det formål at engagere feltornitologer i internationalt arbejde. En af grundtankerne var, at de mange rejsende, som begav sig ud til alverdens afsides afkroge, kunne støtte ICBPs arbejde ved at rejse til steder, som man manglede data fra. DAFIF blev således startet af foreningens græsrodder for at få de rejselystne til at undersøge dårligt kendte naturområder og samtidig sikre, at alle de indsamlede data nåede frem til forskningsafdelingen i Cambridge. DOFs engagement i Filippinerne startede helt og aldeles i DAFIF, men voksede sig hurtigt så stort, at frivillig arbejdskraft ikke længere kunne garantere succes, og BirdLife trådte til.

Den sneboldseffekt, et sådant projekt kan medføre, er ofte langt vigtigere end selve projektets umiddelbare resultater. Kimen til en mængde naturbeskyttelsesarbejde rundt om i verden er blevet lagt af små projekter med meget beskedne budgetter.

Siden etablerede DOF et internationalt udvalg, som i dag følger med i mængden af informationer om globale miljøproblemer. Udvalget indstiller til DOFs hovedbestyrelse, hvor vi bør koncentrere vores indsats.

Fugleværnsfonden blev startet for at indsamle midler til opkøb af fuglereservater men har med tiden også bredt sig til at skaffe penge til at beskytte områder på danske fugles trækruter.

Små projekter – store resultater

En vigtig nøgle til succes er, at vores indsats sker i områder hvor der i forvejen er et dansk engagement og ekspertise, og dernæst, at vi altid følger de globale prioriteter, der er blevet fastlagt af BirdLife Internationals forskningsenhed, i nært samarbejde med en række ekspertgrupper.

Disse ekspertgrupper refererer i øvrigt også til Species Survival Commission under IUCN. Vi har i dag en ganske god viden om, hvor de mest kritiske problemer ligger. I en verden, hvor naturen og miljøet er udsat for stort pres, kan der findes problemer overalt. Der må prioritering til, så de mest påtrængende problemer behandles først. Uden BirdLifes forskning havde den danske indsats aldrig kunnet rettes mod så vigtige områder, som det er tilfældet. Det var BirdLifes (og Zoologisk Museums) forskning, der viste, at der savnedes data fra skovene i det sydlige Ecuadors Andesbjerg, og at området potentielt var af meget stor betydning for en række truede arter. Det var også BirdLifes forskning, der åbenbarede, at data manglede fra Sierra Madre bjergene på Filippinerne, men at meget tydede på, at området ville vise sig at være blandt Asiens vigtigste for truede fuglearter.

Selv om projekterne bestemt ikke har været problemfrie, er de alle gennemført med godt resultat. Det skyldes ikke mindst, at deltagerne har været meget entusiastiske over for den overordnede målsætning, og at arbejdet har været præget af et kreativt samarbejdsklima. Deltagerne har oplevet at gå ind for en sag, som de har stor sympati for. Blandt europæiske lande ligger vi sammen med England og Holland klart i spidsen, når det gælder gennemførelse af oversøiske projekter.

DOFs arbejde vækker interesse overalt, her i Pakistan.

Foto: Stig Jensen

Gennem aktiviteter, der spænder fra amatørrejser til stort anlagte projekter med fugle-registreringer som indfaldsvinkel, har DOF opnået betydelig erfaring i praktisk miljøforvaltning. Projekterne har identificeret truslerne mod områderne og mod befolkningens livsgrundlag. En gylden regel er, at de lokale befolkninger skal involveres mest muligt. Deltagere fra skoler, universiteter, organisationer og myndigheder vil ofte være meget interesserede i at høre om fuglebeskyttelsesprojekter og vil kunne komme med vigtige oplysninger og forslag. Feltarbejde involverer altid træning af såvel danskere som af folk fra værtslandets skovvæsen og miljøforvaltning, for biologistuderende og for andre med særlig interesse for naturbeskyttelse. Medierne i værtslandet viser ofte stor interesse for projekter med udenlandsk deltagelse, og lokale naturbeskyttelsesorganisationer kan benytte sig af denne interesse til at få deres synspunkter udbredt.

Sidst men ikke mindst har DOFs internationale indsats været mulig på grund af generøs økonomisk støtte fra foreningens medlemmer og fra Aage V. Jensens fonde, DANIDA, Miljøministeriet m.fl. ■

17 I alle DOFs internationale engagementer indgår træningen af lokale ansatte og frivillige som et vigtigt element. Her er det en medarbejder ved kystskovprojektet i Tanzania, som laver ringmærkning. Foto: Kaj Halberg

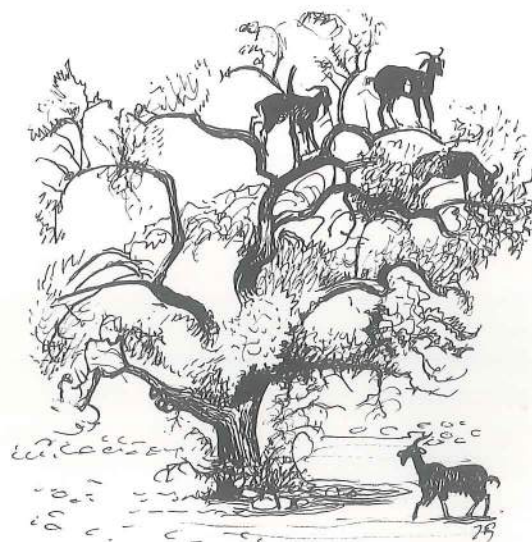
Den måde DOF arbejder på i udlandet betyder, at vi tager vores udgangspunkt i de naturværdier, som findes lokalt. Derved medvirker vi til, at den lokale befolkning får øjnene op for den enestående biologiske rigdom, som findes i den tropiske region. En sidegevinst er de venskaber, som ofte formes gennem det hårde projektarbejde i felten. Foto: Finn Danielsen

Udviklingen skal vendes

Af Stig Jensen

»Vi må høre op med at save den gren over, vi selv sidder på. Derfor må aktiviteterne planlægges, således at der på forhånd tages hensyn til alle følgevirkningerne af det påtænkte indgreb. Økologisk viden vil her være afgørende som forudsætninger for beslutninger – såvel politiske beslutninger som privates beslutninger om erhvervsvirksomheder og andre aktiviteter. Økologien stiller et ubønhørligt krav om et helhedssyn, som kan komme i konflikt med andre og mere traditionelle synsvinkler i et industrisamfund. Almindeligvis betragter man aktiviteterne ud fra en opfattelse af, at der hører en virkning til en årsag. Økologien kræver af os, at vi lærer at løse ligninger med flere ubekendte. Omkostningerne ved miljøforringelse medregnes normalt ikke i omkostningsberegningerne. Der har hidtil været nok af de »frie goder«, men denne situation kan ikke vare ved. Vi må rationere de frie goder og sætte en pris på dem, som vi i princippet må lade producenten indkalkulere og forbrugeren betale – på samme måde som man betaler for arbejds løn, emballage og transport. Det vil desuden betyde, at producenterne stimuleres til at foretrække mindre forurenende metoder frem for mere forurenende«.

Citatet er hentet fra den danske nationalrapport til FN-konferencen i Stockholm om det menneskelige miljø, helt tilbage i 1972. Citatet viser forståelse for sammenhængen mellem udvikling og miljø, og for at udvikling uden miljøhensyn ikke kan forsætte i det uendelige. Den danske regerings standpunkt er sympatisk og rigtigt, men virkeligheden er, at vækstfilosofien lever videre, uden at miljøomkostningerne er inkluderet i de økonomiske beregninger. I den danske politiske debat er det svært at finde nogen, som ikke jubler med, når væksten i BNP for 1994 anslås til 4,6%.

De begrænsede resurser

Vækst er ikke i sig selv et problem, men hidtil har den økonomiske vækst bygget på et voksende forbrug af naturressurser, idet naturen fungerer som leverandør af råstoffer til produktionen. Naturen har en anden vigtig funktion som affaldsnedbryder. Der er efterhånden talrige tegn på, at naturens evne til at varetage disse funktioner er alvorligt svækket.

Til illustration kan blot nævnes: Lokale miljøproblemer i form af forringet luftkvalitet i byerne og mangel på rent drikkevand, regionale problemer som skovdød og døde søer, og globale problemer som udtynding af ozonlaget og tab af biologisk mangfoldighed. I forhold til biodiversitet har BirdLife udtrykt bekymring med hensyn til overlevelsesmulighederne for en femtedel af alle fuglearter.

Et af de store problemer i miljødebatten er den økologiske krisens dimension, og hvor stor vægt der skal lægges på forudsigelser om snarligt økologisk sammenbrud. For dette beskrev Thomas Malthus allerede så tidligt som 1798! Der har siden været talrige mere eller mindre videnskabeligt underbyggede redegørelser om miljøkrisens omfang og konsekvenser. En af de mest interessante undersøgelser er Vitousek m.fl. fremskrevet med i det ansete tidsskrift BioScience, hvor de påviser, at det menneskelige (indirekte og direkte) forbrug af den samlede globale fotosyntese andrager omkring 40%. Heraf følger en forudsigelse om, at en fordoblet befolkning (om ca. 30 år) vil forbruge 80% af fotosyntesen. Det vil indebære, at alle resurser bruges i nytteøjemed, og at der hverken vil være plads til vild natur eller arter uden nytteværdi.

Når regnskoven fældes som her i Peru bidrager den til statistikkerne over økonomisk vækst og fremgang. Kan det passe at regnskoven først bliver noget værd, når den er ødelagt?

Foto: Stig Jensen

Den globale forsyningsikkerhed var et af hovedtemaerne i den tale Lester Brown, præsidenten for Worldwatch Institute, holdt da han for nylig gæstede København i forbindelse med udgivelsen af årsrapporten 'Verdens Tilstand'. Han fremlagde dokumentation for at vi er på vej mod en global forsyningskrise, fordi der ikke er flere ekspansionsmuligheder i naturen. Det gælder i første række i forhold til begrænsningerne i muligheden for at inddrage nye områder til landbrug. For det andet, at landbrugsproduktionen heller ikke kan øges mere v.h.a. kunstgødning, fordi dette har negative konsekvenser, såsom forringelse af vandkvaliteten. Lester Brown fremhævede også som et andet alvorligt problem, at den samlede fiskefangst falder, og at 17 havområder er overfiskede.

Det er ikke længere et spørgsmål, om der er grænser for vækst, men om vi evner at leve inden for disse grænser.

Brundtland-rapporten

Det virker som om alvoren er ved at gå op for alverdens politikere, der i de seneste år samstemmende taler om at inddrage miljøhensyn i politikkerne. Det store gennembrud for den internationale politiske debat om miljøet kom i midten af firserne med 'Vores fælles fremtid', slutrapporten fra FN's Kommission for Miljø og Udvikling, populært kaldt Brundtland-rapporten efter kommissionens formand. Det spændende og nye i Brundtland-rapporten var, at der blev argumenteret for at miljø og udvikling ikke er modsætninger. Hvis udviklingen planlægges miljørigtigt, kan der skabes udvikling uden miljøforringelser eller endda miljøforbedringer. Det nye begreb hed bæredygtig udvikling. Brundtland-rapporten blev positivt modtaget, og bæredygtig udvikling er blevet et 'mantra' i den internationale politiske debat.

At Brundtland-rapporten virkelig har haft betydning, kan aflæses i den strøm af rapporter om integreret miljø og udvikling, som udkom i den efterfølgende periode, både fra de traditionelle naturorganisationer som WWF og IUCN, men også fra så forskellige institutioner som Verdensbanken, EU, erhvervslivets internationale samarbejdsorganisation, ICC, og folkelige organisationer i både nord og syd. Fælles for publikationerne var, at bæredygtig udvikling stod som centralt tema for den fremtidige udvikling.

Det store topmøde

Konsensus om bæredygtig udvikling var der ligeledes på FN's konference om miljø og udvikling, UNCED, som da den blev holdt i 1992 var verdens hidtil største internationale topmøde med deltagelse af 118 stats- og regeringschefer og ca. 7.000 embedsmænd. I de parallelle ikke-statslige aktiviteter deltog 17.400 personer fra 7.500 miljø- og udviklingsorganisationer.

De umiddelbare resultater af UNCED blev først og fremmest, at der blev opnået enighed om konferencens to hoveddokumenter. Det første var Rio-erklæringen, som indeholder ikke-bindende principper for miljø- og udviklingssamarbejde, herunder at miljøbeskyttelse skal gøres til en integreret del af udviklingspolitikken, og at miljøvurderinger skal indarbejdes i fremtidige politikker. Det andet var Agenda 21, der er en 800 sider ikke-bindende handlingsplan for det 21. århundrede, hvor første del handler om udvikling og anden del om miljø. Til at effektivisere opfølgningen af Agenda 21 blev der i FN-regi oprettet en 'Kommission for Bæredygtig Udvikling'.

Resurser flyder ud af den tredje verden for at blive forbrugt i de industrialiserede lande. De miljømæssige omkostninger er ikke medregnet i handlen. Foto: Finn Danielsen

Denne smukke og globalt truede pragtdrossel, som på latin hedder *Pitta kochi*, findes kun i bjergregnskov på Luzon i Filippinerne, hvor de lokale fanger den til føde.

Foto: Michael Koie Poulsen

Den filippinske ørn er endemisk til Filippinerne, og med en verdensbestand på omkring 200 fugle er den kritisk truet. Den har været forsøgt opdrættet i fangenskab men med begrænset succes. DOF foretrækker, at fuglene overlever i deres naturlige omgivelser. Foto: Stig Jensen

Ud over hoveddokumenterne blev der på UNCED formuleret to konventioner og en erklæring om skove. Konventionen om bevarelse af den biologiske mangfoldighed skal sikre naturens levende dyr og planter gennem internationalt samarbejde om bevarelse og bæredygtig udnyttelse af Jordens mangfoldighed af levende organismer. Den anden konvention om klima har som målsætning at stabilisere udledningen af de såkaldte drivhusgasser, hvor CO₂ er den vigtigste. Skov-erklæringen er en ikke-bindende erklæring om principper for forvaltning og bæredygtig udnyttelse af alverdens skove.

Nord-Syd konflikten

Der er ingen tvivl om, at miljøproblemer har fået en mere central placering i såvel international politik som i de enkelte lande. Her har Brundtland-rapporten været en vigtig katalysator for den politiske debat om miljø og udvikling. Desværre er der to grundlæggende problemer i denne rapport.

For det første fremstilles bæredygtig udvikling som et politisk attraktivt begreb. Men der mangler en klar definering af, hvad bæredygtig udvikling er. Det betyder, at mange og meget forskellige aktører er overordnet enige, men som det var tilfældet på UNCED, har man ikke kunnet blive enige om den praktiske udførelse. Derfor blev resultatet af UNCED en række ikke-bindende aftaler, som kun i ringe omfang realiseres.

Det andet store problem er fordeling, hvor skellet traditionelt står mellem det økonomisk rige nord og naturresurse-rige men økonomisk fattige syd. Fra u-landene var det udviklingsministrene som deltog i UNCED. De fremhævede behovet for yderligere økonomiske midler og en solidarisk udviklingspolitik fra i-landenes side, således at i-landene påtager sig et ansvar for at fremme en bæredygtig global udvikling. I-landene sendte, med USA i spidsen, deres miljøministre til UNCED, og stod fast på at de eksisterende økonomiske midler var tilstrækkelige. De skulle bare udnyttes bedre og miljøorienteres.

Et af Brundtland-rapportens løsningsforslag til at skabe en global bæredygtig udvikling var at anbefale årlige vækstrater på mindst 3-4% i i-landene, for at disse med et øget forbrug kan trække u-landene ud af fattigdommen og dermed fremme en bæredygtig udvikling. Det virker imidlertid absurd, at i-landene, som i forvejen forbruger for meget, skal forbruge endnu mere for at trække u-landene ud af fattigdommen. Det er svært at se, hvordan dette kan tjene til at fremme bæredygtig udvikling. At der skulle være en direkte sammenhæng mellem øget rigdom i i-landene og mindre fattigdom i u-landene er for nylig blevet afvist i det britiske ugemagasin *The Economist*. En undersøgelse i tidsskriftet viser, at gabet mellem rige og fattige lande er blevet stadig større siden slutningen af tresserne.

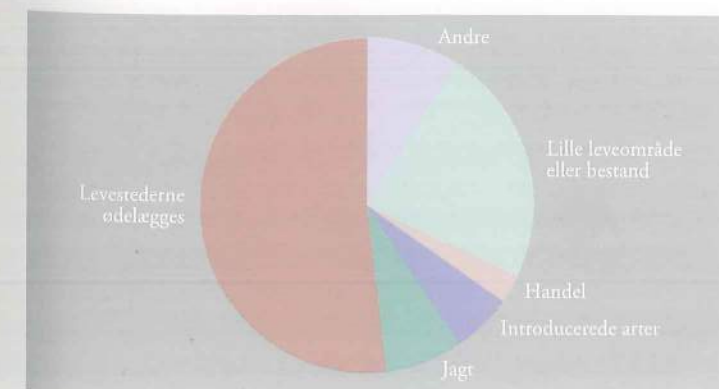
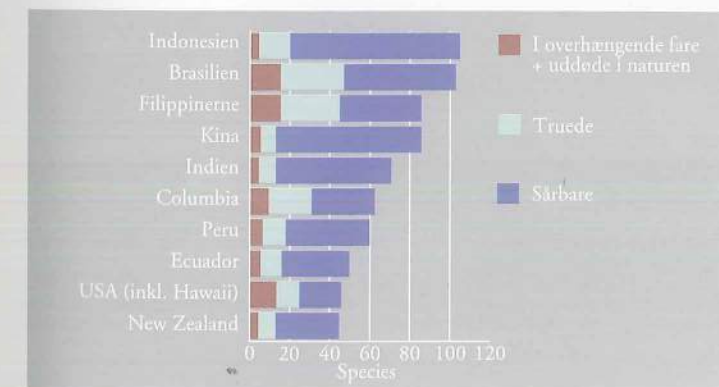
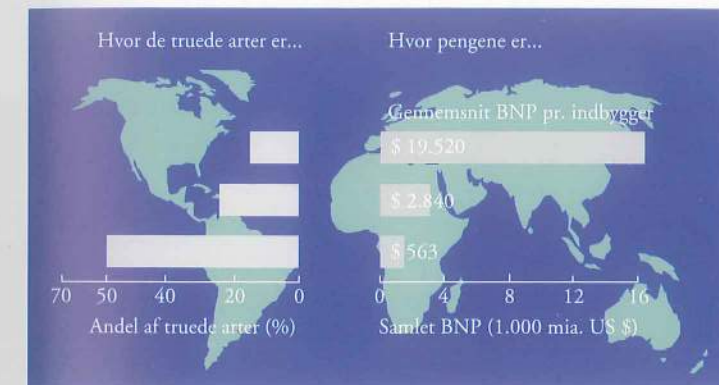
Nødvendige reformer

De fleste er dog enige om, at hovedproblemet med den nuværende udvikling er i-landenes overforbrug og u-landenes fattigdom. En vigtig forudsætning for en global bæredygtig udvikling er, at forbruget af naturressurser nedskæres – især i i-landene – samt at fattigdommen bekæmpes. Der er der behov for en målrettet indsats nu; det er ikke nok med politisk retorik. Vi i i-landene skal ændre forbrugsmønstre og støtte en bæredygtig udvikling ved at reformere vores relationer til u-landene, bl.a. med retfærdige handelsrelationer, gældlempelser og forbedringer af udviklingsbistanden.

Der er ligeledes behov for direkte investeringer i naturen, fordi naturen varetager essentielle serviceydelser for det globale samfund. Skal denne 'servicering' fortsætte, skal der iværksættes initiativer, så naturen får en pause, det kan være ved fredning, braklægning, stop for fiskeri i udvalgte områder etc. Det vil på kort sigt være en økonomisk omkostning, men på lidt længere sigt være en gevinst.

En miljørigtig udvikling forudsætter politisk styring og regulering i form af lovgivning. DOF har traditionelt prioriteret deltagelse i lovgivningsarbejdet højt. Nationalt er det foregået på forskellige måder f.eks. med direkte kontakt til politikere, men især i samarbejde med ligesindede organisationer f.eks. i Det Grønne Kontaktudvalg.

Det er næppe tilfældigt, at den første internationale konvention på miljøområdet (1902) var om beskyttelse af fugle, som var nyttige for landbruget. Det skyldes kombinationen af omfattende viden om netop fugle samt stor folkelig interesse. Desuden, at fugle ikke kender politiske grænser. Det er derfor, at DOF nu også arbejder på tværs af grænserne gennem et internationalt samarbejde i BirdLife International. Det sker inden for EU gennem BirdLifes kontor i Bruxelles, men også herhjemme, f.eks. i netværket SIMU og senest i 92-gruppen, en paraplyorganisation der behandler internationale miljø- og udviklings-

Pengene i nord – arterne i syd

Her er de truede fuglearter brugt til at illustrere modsætningsforholdet mellem materiel og biologisk rigdom.

Landene med de fleste truede fugle

Ligesom det har flest endemiske fugle (side 10), har Indonesien også flest truede arter. Først langt nede på listen dukker de første industrialiserede lande op.

Vigtigste trusler mod fuglene

Alle trusler mod fuglelivet i dag er menneskeskabte. Derfor kan kun menneskelig indgriben afhjælpe situationen.

14

22

problemer. Vi oplever i dag, at den danske regering er meget lydhør for vore ønsker og krav. Men vi savner stadigvæk at se klare tegn på, at private og offentlige bistandsorganisationer reelt indarbejder miljöhensyn i deres tankegang. Vi vil fortsætte med at presse på!

Fuglene skal beskyttes i naturen

Vores internationale aktiviteter koordineres i tæt samarbejde med BirdLife Internationals sekretariat, der løbende indsamler data og udarbejder strategier for beskyttelse af alverdens fugle. BirdLifes publikation fra 1992 'Putting Biodiversity on the map: Priority areas for Global Conservation', er blevet meget rost og har fået skudsmålet som den mest nuancerede og gennemarbejdede dokumentation for, hvilke områder der har størst betydning for endemiske fugle. Det forventes samtidig at være de vigtigste områder for andre dyr og planter, som oftest er dårligt undersøgt. Vores internationale aktiviteter vil i høj grad fokusere på de 2% af Jordens overflade, der er hjemsted for 20% af alle fuglearter, og hvor 70% af de truede arter findes.

Vi satser på at bevare fuglene ved at beskytte deres naturlige omgivelser, fremfor at redde fuglearter ved at fjerne dem fra deres naturlige miljø og opdrætte dem i zoologiske haver. Ganske vist er der eksempler på succesfulde yngleprojekter for sjældne og udryddelsestruede fuglearter i fangenskab. Men der er ofte tale om symptombehandling, som afleder opmærksomheden fra de grundlæggende problemer. Trods nogen succes med at opdrætte af udryddelsestruede arter i fangenskab mislykkes projekterne oftest, fordi arternes naturlige omgivelser er ødelagte. Fuglebeskyttelse vil kun lykkes, hvis de økosystemer og biotoper, fuglene indgår i, fungerer.

Vi kan ikke gøre det alene

I vore internationale projektaktiviteter har tilskud udefra været af stor betydning, fordi vi som en forening med et forholdsvist lille medlemstal har begrænsede muligheder for selvfinansiering. Velvillige private sponsorer har muliggjort meget af vores indsats, og vi samarbejder i stigende grad med offentlige udviklingsinstitutioner. Vi har ligeledes haft stor nytte af samarbejdet med andre partnere i BirdLife International og faglig ekspertise fra Københavns Universitet. Dette sikrer bl.a. faglig opbakning og kvalitetskontrol. Vi har hermed også sikret os, at DOF altid udvælger projekter indenfor geografiske områder, som er blevet udpeget som 'top-prioriteter' i BirdLifes forskningsafdeling. Vi håber meget at kunne videreudvikle samarbejdet til alle sider, for vi ser store fremtidsmuligheder i et fortsat koordineret internationalt engagement.

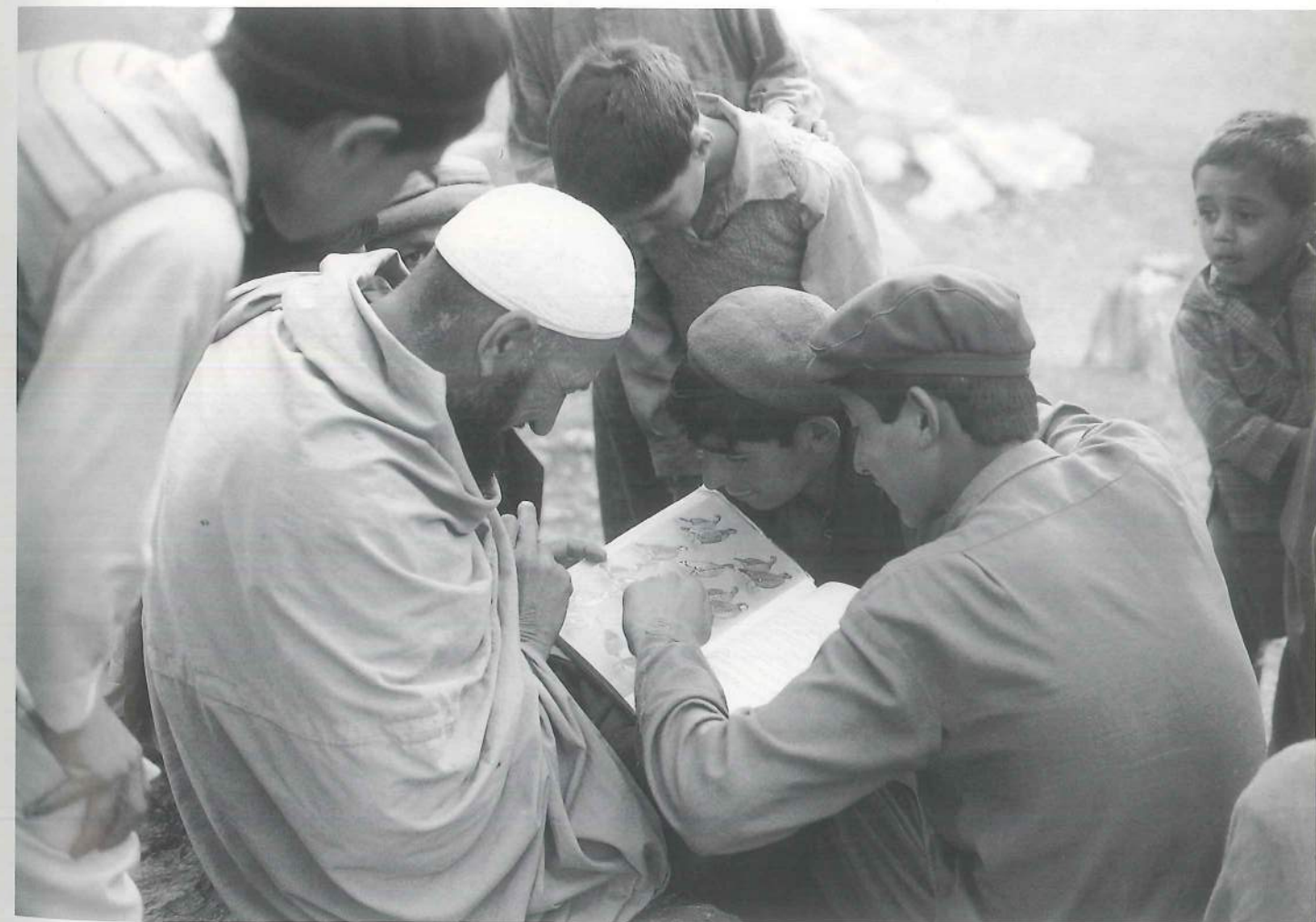
En gennemgående opmuntrende oplevelse ved de internationale aktiviteter er stor imødekommenhed og glæde ved vores indsats. Det gælder både repræsentanter fra det politisk-administrative system, og ikke mindst folk i lokalområderne. Det er hævet over enhver tvivl, at der er et enormt behov for støtte. Vi oplever omfattende ødelæggelser af den oprindelige natur. Samtidig møder vi en ufattelig armod, både i økonomisk henseende, men i endnu højere grad en rystende fattigdom på biomasse. Store områder ligger fuldstændig golde hen som følge af overudnyttelse. Presset på de sidste rester af oprindelig natur er enormt, fordi disse områder er befolkningernes eneste ekspansionsmulighed. Vi oplever, at unikke og økologisk meget værdifulde skovområder bliver ødelagt, for at der i en kort årrække

kan dyrkes f.eks. bananer. Derefter er jorden udpint og uanvendelig til dyrkning og som grundlag for et fugleliv. De lokale folk fortæller ofte den samme historie: De er velvidende om konsekvenserne af deres adfærd, og nogle kan endda oplyse om lokale klimaændringer i form af højere temperaturer og uregelmæssig nedbør. Men deres behov for mad her og nu tvinger dem til at fortsætte den destruktive adfærd.

Det kan virke oplagt at betragte de lokale folk som hovedansvarlige for ødelæggelser af miljøet i u-landene, men vi oplever at lokale folk er meget miljøbevidste, og det er fattigdom, der i de fleste tilfælde tvinger dem til at overudnytte naturen. Derimod er mange nationale og internationale udviklingsprojekter ofte igangsat med ringe kendskab til lokale forhold og gennemført uden deltagelse af lokale i beslutningsprocesserne og implementeringen. Det betyder, at mange udviklingsprojekter ikke lever op til forventningerne, og mange har direkte negative effekter for såvel miljøet som udviklingen i området. Det gælder også for naturprojekter, hvor naturorganisationer har fået regeringer i u-landene til at gennemføre fredninger af områder. Beskyttelsen af disse værdifulde områder er oftest foregået ved at regeringer uden forhandlinger har frataget lokale folk deres ret til at bebo og udnytte områder, som de i generationer har udnyttet, for at oprette et mennesketomt naturreservat i overens-

23

Der kigges på fuglebøger sammen med de lokale beboere, her i Pakistan.
Foto: Stig Jensen

Den eksplosive vækst i økoturisme som her i Malaysia viser, at offentligheden tillægger naturen en værdi og er parat til at betale for at opleve den. Foto: Finn Danielsen

stemmelse med internationale ønsker. Fra Filippinerne har vi oplevet hvorledes et område, som oprindeligt var fredet for sin fine lavlandsregnskov, nu er en grønsagsmark! For hvis lokale folk ikke deltager i processen, og der ikke er alternative områder, som kan udnyttes, respekteres nationalparksilte ikke, når det gælder om at overleve. På Madagaskar har vi oplevet, at landets præsident opfordrede folk til ikke at brænde skoven af, men som følge af præsidentens manglende folkelige opbakning, blev skoven afbrændt i protest.

DOFs rolle

Dialogen er meget vigtig i vort arbejde. Første og fremmest med de lokale folk, som har en enestående viden om deres eget naturgrundlag. Lokale er ofte i besiddelse af en imponerende viden om deres områdes fugleliv, derfor har vi stor glæde af samtaler og gennemkigning af fuglebøger, når vi skal kortlægge forekomster af fugle i et område. Vi oplever, hvorledes traditionelle landbrugssystemer er tilpasset til forskellige jordbundsforhold og med en mangfoldighed af afgrøder, der både giver befolkningen en varieret kost og en stor risikospredning, og i modsætning til områder med monokulturer giver livsgrundlag for flere dyr. Derfor er kulturlandskaber baseret på dyrkning af varierede og traditionelle afgrøder af stor betydning for de vilde dyrs spredningsmuligheder, idet disse områder kan fungere som korridorer mellem adskilte områder med oprindelig natur.

De lokale folk efterspørger ofte vores støtte i form af økonomiske bidrag eller til politiske justeringer, som efter deres mening kan fremme en miljørigtig udvikling. Det er desværre oftest småt med de lokale folks organisering og endnu ringere med deres muligheder for at komme i dialog med enten svagt etablerede folkelige organisationer eller det etablerede politisk-administrative system. Vi har haft stor succes med at etablere workshops for at i nogle tilfælde skabe kontakten og i andre tilfælde styrke dialogen mellem de forskellige parter. Det er vores oplevelse, at workshops har været en stor succes, selv om alle parter synes økonomisk svage og svagt organiserede. Derfor mener vi, at dialogen mellem alle interesserede parter er alfa og omega for den fremtidige udvikling. Det er af stor betydning, at der gennem samtaler identificeres konflikter mellem forskellige interessegrupper. Det er ligeledes af stor betydning at konflikter løses med deltagelse af alle. Det kan være en svær og langvarig proces, men det er en forudsætning for, at levevilkår for de lokale kan forbedres samtidig med effektiv naturforvaltning.

Det er vores erfaring, at traditionel naturfredning fungerer fint i i-landene, men kun i ringe grad i u-landene, hvor konflikten om landudnyttelsen er utrolig tilspidset. Vi må derfor i højere grad end tidligere forholde os til de komplekse lokale problemstillinger og inddrage socio-økonomiske, politiske og kulturelle forhold, hvis vi skal opnå resultater. Fuglebeskyttelse i u-landene skal gå hånd i hånd med udviklingskabende aktiviteter. Vi mener stadig, at bevaringsværdige naturområder skal beskyttes ved fredning, men at der altid skal oprettes økonomiske udviklingszoner omkring det fredede område, hvor lokalbefolkningen skal støttes i en bæredygtig udnyttelse.

Hvis udviklingen i verden for alvor skal vendes fra miljødestruktion til miljørigtig udvikling, må der overordnede politiske handlinger til. Derfor vil vi intensivere presset på vores politiske beslutningstagere, så deres flotte ord om bæredygtig udvikling og international solidaritet følges op med handling. ■

Nogle steder er det nødvendigt at gribe til drastiske midler, hvis den sidste natur skal beskyttes, som her på Tubutaha-øen i Suluhavet i det sydlige Filippinerne hvor en koloni af brunesuler bevogtes mod provianterende fiskere fra udlandet.

Foto: Arne Jensen

Projektoversigt

1			7	Tanzania, bjerge
Sumatra				
2			8	Polen
Filippinerne				
3			9	Letland
Vietnam				
4			10	Malta
Thailand				
5			11	Grækenland
Ecuador				
6			12	Europa og Nordafrika
Tanzania, kyster				

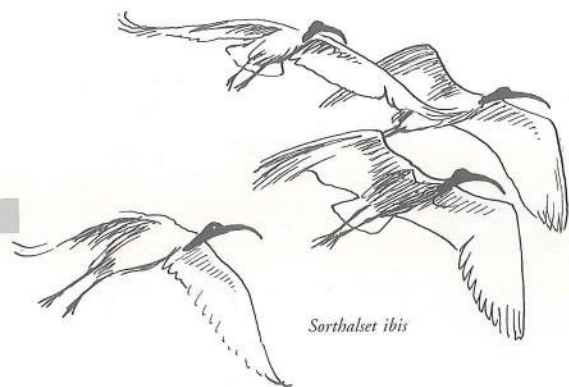

Sumatra

Naturbevarelse og lokal udvikling

Af Finn Danielsen

26

Danske og hollandske biologer besøgte i 1984-85 østkysten af Sumatra i Indonesien og konstaterede, at flere områder her er af international betydning for vandfugle. Kystområderne på Sydsumatra udnyttes årligt af mellem 1/2 og 1 mio. vadefugle og er dermed nogle af de vigtigste for vandfugle på den østlige træk-rute fra Sibirien.

Ved samtaler med lokale mennesker og myndigheder fandt vi tegn på, at der var en udvikling i gang, som truede med at ødelægge disse områder. Fra myndighedernes side forelå der ingen systematisk planlægning, som kunne sikre en fornuftig og bæredygtig udvikling af provinsens kystområder.

Tidligere udviklingsprojekter indenfor skovbrug, fiskeri og landbrug havde været vellykkede i den snævre forstand, at de imødekom myndighedernes ønske om hurtig økonomisk vækst. De havde gjort provinsen til en af de økonomisk mest velstående på Sumatra. Men man havde *ikke* taget højde for de lokale menneskers afhængighed af skove og vådområder.

Konsekvenserne var temmelig rystende. To millioner mennesker gik en fremtid i møde, hvor de ville mangle helt basale fornødheder som mad og brændsel. Overfiskning, forurening fra industrier og ødelæggelse af fiskenes yngleområder truede fiskeriet. Afskovning og erosion medførte uregelmæssig vandforsyning, indtrængen af saltvand i landbrugsarealerne og begyndende mangel på brænde og andre skovprodukter. Selvfølgelig grundlaget for befolkningens eksistens var ved at blive undergraved, og naturværdier af international betydning var ved at smuldre bort.

Projektforløbet

Tre år efter vore første besøg lykkedes det at få støtte fra Danida og WWF til at igangsætte et projekt sammen med de lokale myndigheder. Formålet var at udarbejde en plan for hvordan kystregionen kunne udnyttes på en økonomisk og miljømæssig bæredygtig måde.

Projektet skulle kortlægge områdernes naturværdier og -ressurser, og de interesser der knyttede sig til udnyttelsen af disse. På denne baggrund forsøgte vi at fastslå, hvilke former for udnyttelse der virkede i negativ retning eller ville underminere de økosystemer, som lokalbefolkningen på længere sigt er afhængige af. I nært samarbejde med de lokale myndigheder og det lokale universitet indstillede vi en plan for hvordan udnyttelsen af kystområderne kunne gøres mere langsigtet og bæredygtig. Planen anbefalede fx etablering af et net af beskyttede områder for at bevare repræsentative naturtyper og samtidig muliggøre en langsigtet udnyttelse af deres ressourcer.

Det blev foreslået at udlægge et område med mangroveskov på størrelse med Fyn, som var yngle- og opvækstområde for rejer og fisk. Over 75% af provinsens kystfiskeri fandt sted her, og samtidig var området et vigtigt levested for en række truede arter af dyr og planter.

Projektet blev gennemført af DOF i samarbejde med det indonesiske skovministerium, provinsmyndighederne i Sydsumatra, Asian Wetland Bureau og Sriwijaya Universitetet i Palembang. Fra dansk side deltog Henrik Skov og Finn Danielsen, mens Lorenz Ferdinand hjalp med råd og vejledning.

I august 1988 lagde vi ud med fra flyvemaskine at kortlægge landsbyer, vegetation, land-udnyttelse og forekomst af vandfugle. Et år senere kunne feltarbejdet afsluttes med afholdelsen af en konference om forvaltning af områdets naturressurser. Alle

involverede parter og provinsens forhenværende guvernør deltog. Efter fremlæggelsen af projektets resultater mundede diskussionen ud i en enig beslutning om at etablere et stort naturreservat. Den daværende guvernør for provinsen sluttede sit indlæg med ordene: »*Havde vi dog bare vidst for 10 år siden, hvor enestående vore kystområder var allerede dengang ...*«.

Projektet blev fulgt op af en 45-minutters TV-film om bæredygtig udnyttelse af mangrove-sumpe. Filmen er blevet oversat til engelsk og indonesisk og vist i bl.a. indonesisk TV. Den blev produceret af John Sandberg, Jan Petersen og Jens Ingemann Petersen i juli-december 1989.

Finansieringen

Projektet blev betalt af DANIDAS Råd for Ulandsforskning med 119.000 kr og WWF Verdensnaturfonden med 285.000 kr. Oplysningsarbejdet blev finansieret af Aage V. Jensens Fonde med 465.000 kr.

Resultaterne

Efter projektets afslutning har de indonesiske myndigheder anmodet Verdensbanken om et lån til at følge projektets forslag op. Den hollandske regering har siden gennemført tilsvarende aktiviteter med Asian Wetland Bureau i flere andre provinser på Sumatra, idet man i en vis udstrækning kunne anvende erfaringerne fra Sydsumatra som forbillede.

Projektet har bidraget til at flere hundrede tusinde mennesker har fået væsentligt bedre muligheder for at udnytte kystregionen på en mere bæredygtig måde. Der er samtidig håb om at en af verdens største områder med mangrove- og sumpskov kan

Hvorfor bruger man i et u-landsprojekt penge på at tælle storke?

Af flere grunde: Fordi fordelingen af storke og andre vandfugle er et simpelt middel til at kortlægge vådområders biologiske produktion. Hvor der er mange vandfugle, er der også megen føde for fuglene. Og hvor der er megen fugleføde, er der også megen føde for de rejer og fisk som den lokale befolkning lever af. Fugle er også egnede indikatorer på den biologiske mangfoldighed i naturområder. Hvor der er mange forskellige fugle, er der som regel også en stor koncentration af andre organismer. Fuglene er iøjnefaldende, er lette at kende og de enkelte arter er velbeskrevne. Derfor anvendes fugle iflg. Ramsar-konventionen på globalt plan til at udpege beskyttelsesværdige vådområder. Endelig har optællinger af fugle og andre dyr til hensigt at skaffe kendskab til de vigtigste tilholdssteder for de arter der trues af udryddelse.

Hvidlig skovstork. Foto: Finn Danielsen

27

Det er vådt arbejde at lave miljøundersøgelser i mangroveskoven ved højvande. Foto: Finn Danielsen

blive bevaret for eftertiden. Det vil øge overlevelsesmulighederne for 35 globalt truede arter af pattedyr, krybdyr og fugle.

Når forholdet mellem mennesker og natur er ude af balance, er det ofte de fattigste befolkningsgrupper, hvis eksistens og liv kommer under størst pres. Dette projekt har konkret anvist, hvordan naturbevarelse og udvikling i et område kan integreres – til gavn for fugle, natur og den lokale befolkning.

Både vi og de indonesiske medarbejdere i projektet fik desuden øget vores indsigt i kritisk analyse af resurseudnyttelse og i udarbejdelse af forslag til alternativ bæredygtig udvikling af kystområder.

Personlige indtryk

Et godt stykke inde i undersøgelserne besøgte Lorenz Ferdinand området. Han fortæller: »Det var en meget stor oplevelse at konstatere, hvor godt det hele var forløbet. De unge mennesker havde fløjet og sejlet flere tusinde kilometer, gået i mudder til over knæene – og gudskelov ikke haft nogen ulykkestilfælde på trods af, at de sejlede uden svømmevest i de smalle træbyggede både med 40-50 km i timen! Jeg sejlede selv med på hundreder af kilometer i disse ukomfortable både. Man bliver oversprøjtet med vand fra havet og himlen, og man bliver rystet ind til marven. Men det var en utrolig oplevelse. Jeg så de helt uberørte mangroveskove, besøgte en yngleplads af verdens sjældneste storke og sejlede langs Sydøstasiens 'Vadehav' med utilgængelige mudderflader, hvor titusinder af vadefugle fra Sibirien fouragerer«. ■

Der skal være plads til os alle, både til fuglene og til menneskene. Foto: Finn Danielsen.

Publicering

Danielsen, F. & W.J.M. Verheugt, 1990: *Integrating conservation and land-use planning in the coastal region of South Sumatra, Indonesia*. With contributions from H. Skov, R. Kadarisman, U. Suwarman & A. Purwoko. PHPA and AWB-Indonesia. Bogor, Indonesia. Danish Ornithological Society, Copenhagen. 210 pp. (Kan købes i DOF-salg).

Den danske version af filmen *Et liv på pæle* (45 min. video, vist i DR-TV i juni/sept 1991) kan lånes af DOF efter aftale.

Undervejs er produceret pressemeddelelser og en enkelt folder, mindre artikler til lokale indonesiske aviser og ugeblade, 12 artikler i fagtidsskrifter, to kapitler i fagbøger og en rapport som sammenstiller data fra vandfugletællingerne.

Ved lavvande kan man studere mangrovetræernes karakteristiske rodnet. Foto: Finn Danielsen

Filippinerne

Bevarelse og bæredygtig udnyttelse af de sidste regnskove

af Arne Jensen

Azurmonark

Gennem sin internationale arbejdsgruppe DAFIF gennemførte DOF fra 1990 med støtte fra Aage V. Jensens Fonde kortlægning af biodiversitet i de sidste store skovområder på hovedøen Luzon i Filippinerne. Undersøgelserne faldt sammen med Verdensbankens krav til den filippinske regering om gennemførelse af en mere restriktiv skovpolitik. Dette ønske blev fuldt op af regeringen med flere initiativer, bl.a. et stop for fældning af landets sidste urskovsarealer, udarbejdelse af en national skovstrategi og gennemførelse af en ny naturbeskyttelseslov.

Filippinerne miljøministerium, Department of Environment and Natural Resources (DENR), anmodede samtidig om udenlandsk assistance ved kortlægning af landets naturværdier til brug for oprettelsen af et netværk af naturbeskyttede områder, der kunne repræsentere landets helt enestående store koncentration af artsrigdom og endemiske arter. Blandt de internationale miljøorganisationer oprettede DENR derfor en samarbejdsaftale med BirdLife International og DOF-BirdLife Danmark.

En miljøkatastrofe

Få lande står midt i en så omfattende udryddelse af sine naturværdier som Filippinerne. Halvdelen af landets helt unikke flora anses allerede for at være udryddet. Andre tusinder af plante- og dyrearter overlever stadig, og mange af disse findes kun i Filippinerne. Det hænger sammen med landets helt specielle naturgeografiske udvikling og isolation fra resten af Asien gennem mange millioner år.

Samtidig med at landet således har et af verdens højeste antal af endemiske arter, med en udbredelse der som oftest er begrænset til en enkelt eller enkelte af de over 7.000 øer, repræsenterer Filippinerne nu en deprimerende verdensrekord: Landet har flere globalt og kritisk udryddelsestruede fuglearter end noget andet land, og store dele af øriget er akut ramt af en næsten uoverskuelig miljøkrise, hvor hele økosystemer – skove, floder og koralrev – er ødelagte p.g.a. en massiv overudnyttelse, som eksempel har oversvømmelser og jordskred, en direkte følge af skovrydning, kostet i tusindvis af menneskeliv blot de senere år.

Dette har medført, at bl.a. skov-, landbrugs- og fiskeriproduktionen er faldende, mens underernæring og forurening er stærkt stigende. Oven i skal så lægges en befolkningsekspllosion forårsaget af manglende familieplanlægning og gennemførelse af en planlagt social- og landreform. Sammen med et bedre fungerende sundhedsvæsen er resultatet, at befolkningen på få år er bragt op på 62 mio med en forventet fordobling indenfor de nærmeste 20 år.

En helt uhemmet kommerciel udnyttelse af landets skovressurser har ført til at store dele af Filippinerne ligger hen som et næsten goldt månelandskab. Skovene dækkede for blot få årtier siden det meste af landet, men i 1994 blev det dokumenteret, at skovdækket var faldet til under 18%, med kun 3% urskov. Samme år måtte regeringen endeligt opgive at få gennemført et permanent forbud mod kommerciel skovdrift.

Indtil for nylig tog den filippinske regering – ligesom regeringerne i de fleste andre lande – det for givet, at naturens resurser var ubegrænsede. De allerseneste år har man erkendt, at miljøet er i en alarmerende dårlig tilstand, og at der er akut behov for en massiv og koordineret, miljøbevarende indsats.

I et sidste forsøg på at bevare landets biologiske mangfoldighed, herunder de næsten 100 fuglearter der nu er truet af global

udryddelse, gennemførte DENR og DOF i samarbejde med BirdLife International og Zoologisk Museum i København en række projekter til bevarelse af landets største regnskove, bl.a. i Cordillera- og Sierra Madre-bjergene på hovedøen Luzon.

Filippinerne sidste regnskove

Sierra Madre-skovene udgør det sidste store skovkompleks i Filippinerne. De repræsenterer hele syv forskellige typer, fra højtliggende tågeskov til den største sammenhængende lavlandsskov. Store dele af disse regnskove er stadigvæk næsten upåvirkede af menneskehånd.

De knapt 2 mio. ha. skov er konstant udsat for skovrydning til landbrugsformål, kommerciel og illegal tømmerhugst, lokalpolitiske ønsker om mineindustri samt en traditionel udbygning af infra-strukturen, der omfatter hele seks vejanlæg på kryds og tværs af nationalparker og de ca. 1/2 mio. ha. urskov, som bl.a. Verdensbanken og Den Asiatiske Udviklingsbank ønsker at bevare.

Projektforløbet

De hidtil uudforskede regnskove blev kortlagt gennem en energisk indsats, hvor mere end 100 lokale og udenlandske eksperter og hjælpere deltog. Det blev den største tværfaglige og tværnationale naturbevarende indsats nogensinde i Filippinerne. På DOF-BirdLife Danmarks initiativ blev det sikret, at der foruden 10 danske biologer og studerende deltog repræsentanter både fra Filippinerne miljøministerium, fra landets førende universiteter og fra de lokale stammefolk, der endnu opretholder deres oprindelige levevis dybt inde i skovene. Til dette initiativ sluttede sig en række førende institutioner såsom Smithsonian Institution i Washington, Field Museum i Chicago og Conservation International.

Forekomsten af fugle og pattedyr blev kortlagt i mere end 20 områder i løbet af de to år. DOF optrådte som den uafhængige organisation, der kunne lette samarbejdet mellem alle involverede parter og iøvrigt bidrage med sin brede erfaring for miljøbevarelse.

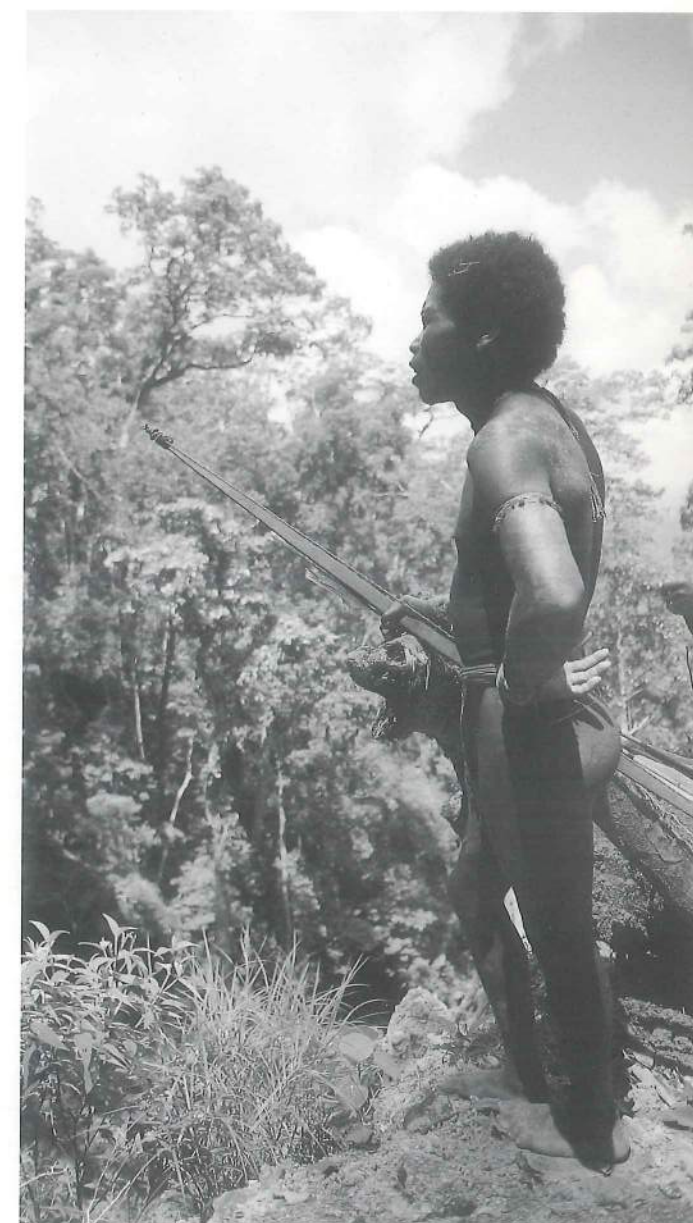
Forud for undersøgelserne var den tilgængelige viden om biodiversiteten i Sierra Madre- og Cordillera-bjergene praktisk taget lig nul. Områderne ligger meget isolerede og har indtil for nylig udgjort en af hovedbaserne for landets kommunistiske oprørsbevægelse, NPA. Derfor har forskere og bistandsexperter hidtil helt undgået at besøge disse egne.

På dansk initiativ lykkedes det imidlertid både hos guerillaen, regeringshæren og lokalbefolkningen at skabe good-will omkring projektets miljøarbejde, og der blev åbnet adgang til hele området for første gang siden 2. verdenskrig. Derved lykkedes det at afhjælpe den hidtidige mangel på viden om skovene, og undersøgelsens resultater bidrog helt afgørende til at der nu for alvor er sat gang i et omfattende natur- og udviklingsprogram, finansieret af bl.a. Verdensbanken, EU og den hollandske og danske regering.

Skovenes internationale betydning

Økosystemerne i Luzons Sierra Madre-skove indeholder et overvældende antal ukendte dyr og planter. Deres artsrigdom og ekstremt høje grad af endemisme gør dem ikke alene til det højest prioriterede område i Filippinerne, men de anerkendes nu også som et af verdens betydeligste biodiversitetscentre. DOFs

Agta-pygmæerne har levet i regnskoven på Filippinerne i århundreder uden at forstyrre den økologiske balance.
Foto: Finn Danielsen.

Sierra Madre-bjergene rummer de sidste store regnskovsområder på Filippinerne. Foto: Finn Danielsen

Overfor: Filippinske projektmedarbejdere studerer to plettet skov-isfugle, en af de 28 fuglearter i Sierra Madre-skovene, som er udryddelsestruede på verdensplan.

Foto: Michael Koie Poulsen

Kun i Filippinerne: den endemiske filippinsk trogon undersøges. Foto: Michael Koie Poulsen

og DENRs undersøgelse fra 1990-92 viser tilstedeværelsen af 78 endemiske fuglearter, der altså kun findes i Filippinerne. Heraf er de 28, sammen med 6 arter af pattedyr, klassificeret som udryddelsestruede på verdensplan. Det er det højest kendte antal truede arter fra nogen ø i hele Asien. Projektet konkluderede, at over 80% af de endemiske fuglearter på Luzon findes i Sierra Madre-området.

Sammen med et væld af data om lokalbefolkningens og skovindustriens udnyttelse af Sierra Madre-skovene var disse oplysninger af afgørende betydning for den filippinske regerings arbejdsprogram i området under landets nye naturbeskyttelseslov, NIPAS (National Integrated Protected Areas System).

Skovens biologiske mangfoldighed udgør et rent skatkammer af naturværdier, der med lidt omtanke kan udnyttes uden at ødelægge skovens økosystem. Et af beviserne herfor er, at Sierra Madre er hjemsted for adskillige tusinde urfolk, – Agta-pygmæerne; Agta oversættes bedst til de oprindelige.

Disse stammefolk lever i relativ harmoni med naturen, dybt inde i skovene. Ligesom med de omkringliggende landsbysamfund og landbrugere er agta'erne fuldstændig afhængige af skovens bevarelse. Dels fordi Sierra Madre alene leverer de fødevarer og naturprodukter, som lokalbefolkningen er afhængige af, og dels fordi Sierra Madre fungerer som vandforsyningsområde for omkring halvdelen af Luzons landbrugsproduktion. Yderligere er bjergskovene med til at sikre drikkevandsforsyningen til hovedstaden Manilas 12 mio. indbyggere.

Finansieringen

Projektet blev støttet med over en mio. kr. af private danske naturfonde, hovedsageligt Aage V. Jensens Fonde.

Ved vejs ende

Assistancen fra DOF-BirdLife Danmark ved udpegningen af de vigtigste naturområder var den direkte anledning til, at 260.000 ha. af Sierra Madre – skove, bjerge, mangrove og koralrev -nu er

Et økosystem, som er millioner af år gammelt, kan brydes ned på nogle få dage. Her fragtes enorme træstammer ud af Sierra Madre-skovene. Foto: Stig Jensen

udlagt som en integreret nationalpark, hvor den globale miljøfond, GEF, over en 7-årig periode støtter oprettelsen af et kombineret udviklings- og naturbeskyttelseprogram med ca. 15 mio. kr. Bl.a. den danske og den hollandske regering vil samtidig finansiere andre udviklings- og naturprojekter i Sierra Madre. Fra DANIDA's side er der i 1994 bevilget op til 10 mio. kr. til at styrke den filippinske regerings muligheder for at bevare Filippinerne helt enestående biodiversitet.

Ved fremlæggelsen af de overvældende resultater, der viser Sierra Madres specielle betydning for det filippinske samfund, blev der etableret et effektivt samarbejde med Senatets miljøudvalg. Det danske lobbyarbejde i forbindelse med projektet sikrede, at Senatet gennem to resolutioner konfirmerede beskyttelsen af Sierra Madre og den fremtidige forvaltning med bistand fra bl.a. regeringen og Verdensbanken. Med resolutionerne støttede Senatet samtidig regeringens opfordring til UNESCO om at give Sierra Madre status som World Heritage Site -den højeste internationale anerkendelse et naturområde kan opnå.

Resultaterne

Sammenfattende har DOF-BirdLife Danmarks projekt i Filippinerne resulteret i,

- at der er udarbejdet forslag til forvaltningsplaner, der integrerer udvikling med naturbeskyttelsen til fordel for både natur og beboere i to af de sidste af landets skovområder: Mt. Pulog National Park og Northern Sierra Madre Nature Park.
- at der er startet et effektivt samarbejde mellem landets miljømyndigheder, University of the Philippines, danske og amerikanske universiteter, landets naturbeskyttelsesforeninger og de lokale stammefolk. Et helt nyt koncept er dermed indført i Filippinerne, med model i den danske tradition for samarbejde. Den indebærer, at parterne lokalt samarbejder om de langsigtede løsninger m.h.t. naturbevarelsen.
- at det gennem projektets naturpolitiske lobbyarbejde er sikret, at bl.a. den globale miljøfond og DANIDA finansielt støtter den lokale udvikling samtidig med at de sidste regnskove på Luzon for første gang bliver beskyttet.
- at DOF-BirdLife Danmark fortsat rådgiver og overfører økonomisk støtte til en effektivisering af den filippinske Naturfredningsforenings eget arbejde med naturbeskyttelse og bæredygtig naturforvaltning.

- at det p.g.a. DOFs rådgivning til Verdensbanken blev sikret, at den oprindelig befolkning, via den nye filippinske lov om naturbeskyttede områder formelt er sikret deltagelse i alle beslutninger, der vedrører deres jord og territorier.
- at foreløbigt fem filippinske og fire danske studerende gennem projektet blev uddannede som biologer og økologer.
- at myndighederne har accepteret en udskydelse af afgørelsen om at bygge seks nye veje ind i Sierra Madre-skovene. Alternativt udarbejdes nu forvaltningsplaner, der bygger på en bæredygtig udnyttelse af området.
- at der er udført den første samlede biologiske kortlægning nogensinde af Sierra Madre-bjergene.

Det blev DOFs direktør der på filippinsk anmodning udarbejdede en projektplan for EUs støtte på 100 mio. kr. til oprettelsen af 8 nye integrerede nationalparker på Filippinerne.

DOFs bistand iøvrigt har været utallige mandemånederes indsats fra danske medarbejdere, hvortil kommer de filippinske samarbejdspartneres indsats. At skulle beskytte nogle af verdens vigtigste naturområder og samtidig tilgodese lokalbefolkningens muligheder for udvikling og en bæredygtig udnyttelse af naturen, var i perioder en næsten uoverskuelig proces. Men dansk tradition for samarbejde og målrettethed mødte overalt stor anerkendelse og løste op for næsten alle problemstillinger. Samarbejdet mellem donor, regering og de lokale miljø- og udviklingsorganisationer fungerer også i de igangværende bestræbelser for oprettelse af Northern Sierra Madre Nature Park. ■

Publicering

De to hovedrapporter er:

- Danielsen, F., D.S. Balet, T.D. Christensen, M. Heegaard, O.F. Jakobsen, A. Jensen, T. Lund & M.K. Poulsen, 1994: *Conservation of Biological Diversity in the Sierra Madre Mountains of Isabela and southern Cagayan Province, the Philippines*. Department of Environment and Natural Resources, BirdLife International, Manila, ZMUC-DOF, København. 140 pp.
- Jensen, A., M.K. Poulsen, J. Accos, O.F. Jakobsen & C.Y. Andersen, 1995: *Conservation of Biological Diversity of Mount Pulog National Park, the Philippines*. DENR-BirdLife International, Manila, Cambridge.

Derudover har en række artikler været bragt i dag- og ugeblade, samt følgende artikler i fagtidsskrifter:

- Danielsen, F. & A. Jensen, 1991: *Integrating forest conservation with land-use development in the Sierra Madre Mountain Range, Philippines*. Pp. 187-200 in: van den Top, G.M. (ed.). *Forestry for People and Nature*. CVPED, Leiden University and Isabela State University, Cagayan, Philippines.
- Heegaard, M. & A. Jensen, 1991: *Biological Diversity in the Sierra Madre Mountains: A World Heritage Site?* *Enviroscope* Vol. VII, No. 6. Haribon Foundation, Manila.
- Milan, V., 1991: *Initial Glimpses - The Palawan Wilderness*. Conservation International, BirdLife International og Department of Environment and Natural Resources, Manila, Philippines.
- Danielsen, F., A. Jensen, H. Miranda & M. Caleda, 1992: *A preliminary survey of the Philippine Eagle Pitheophaga jefferyi and the Conservation of the Northern Sierra Madre mountains in the Philippines*. Department of Environment and Natural Resources, International Council for Bird Preservation, Manila.
- Mallari, N. A. & A. Jensen, 1993: *Biological diversity in Northern Sierra Madre, Philippines: its implication for conservation and management*. *Asia Life Sciences* 2: 101-112. *The Asian International Journal of Life Sciences*.
- Jensen, A., 1994: *De Grønne i Filippinerne*. *Skovbrugstidende* 7/94: 12-14.

Et muntert øjeblik i feltarbejdet. Foto: Michael Koie Poulsen/BirdLife.

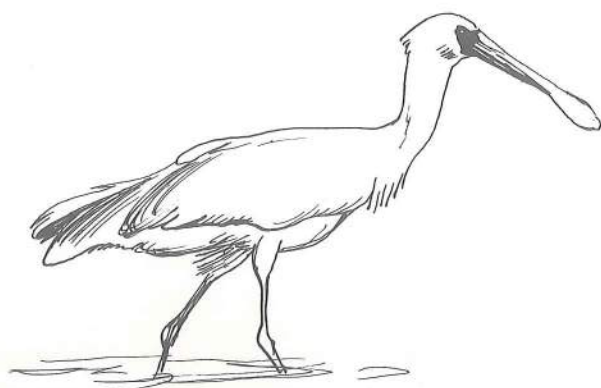

Vietnam

Et land i udvikling

Af Lars Dinesen

Lille skestork

36

På foranledning af Centre of Environment and Natural Resources (CRES) ved Hanoi Universitet gennemførte DOF-BirdLife Danmark forundersøgelser i to vietnamesiske naturområder i april 1993. Vel vidende at befolkningens udnyttelse af naturressurserne er intensiv – ikke mindst i Vietnam – var vort overordnede mål at undersøge mulighederne for at integrere naturbevarelse og økonomisk udvikling til gavn for miljøet og den lokale befolkning.

Kun få lande i verden har gennemgået en så hurtig udvikling, som den Vietnam har oplevet de seneste år. Fra at være isoleret fra omverdenen har Vietnam i dag en økonomisk fremgang, der overgår næsten alle andre lande, og bistandsorganisationerne træder hinanden over tærerne for at hjælpe det land, der har været hærget af så mange krige, afsavn og lidelser siden 1940.

Vietnam var tidligere et land dækket af skov. I 1940 var der stadig cirka 40% tilbage, i dag er tallet højst 10%, hvoraf ca. en tiendedel er urskov. Eftervirkningerne fra Vietnam-krigens brug af krigsgas og granater er der stadig, og med en befolkningstæthed, der visse steder når op over 1.000 pr. km², er miljøet mere trængt end nogensinde. De vietnamesiske myndigheder har erkendt miljøproblemerne, og det første skridt, etableringen af et miljøministerium, er for nylig blevet taget.

Projektforløbet

Efter mere end et års forberedelser tog et tværfagligt hold bestående af Finn Danielsen (økolog), Henrik Dissing (ingeniør), Astrid Jacobsen (cand. pol.), Stig Jensen (cand. pol.), Thomas Carlberg (biolog) og undertegnede afsted på en forundersøgelsesmission til Hanoi og derefter videre til to udvalgte undersøgelsesområder. Missionen foregik i et samarbejde med folk fra det vietnamesiske skovministerium, Prime Ministers Office og universitetet. Opholdet i Hanoi viste sig hurtigt at være af stor betydning for at få rede på det komplicerede virvar af lokale og internationale institutioner og organisationer, der enten var ved at etablere sig i Vietnam, på vej til at miste deres magtposition eller bare en facade.

Thomas Carlberg var inviteret med fra Sverige, for at give den svenske afdeling af BirdLife (SOF) erfaring med DOFs internationale arbejde. Missionen fik med Finn Danielsen bistand fra konsulentvirksomheden NORDECO, der har specialiseret sig i integrerede udviklings- og miljøprojekter.

Det første udgangspunkt for vores undersøgelser var Nghia Hung i Nam Ha provinsen ved Røde-flodens sydlige udløb i Stillehavet, ca. 120 km. øst for Hanoi. Floden og de hurtigt skiftende sedimentaflejringer ved udløbet udgør en del af et stort sammenhængende tidevandsområde, der leder tankerne hen mod vores eget Vadehav. Dernæst udgjorde skovlommer af det eneste tilbageværende tropiske lavlandsregnskov i Vietnam det andet undersøgelsesområde. De hårdt trængte skove ligger i den fattige Ha Tinh provins i det centrale Vietnam i tilknytning til vandreservoiret Ho Ke Go – Ke Go betyder på vietnamesisk 'god skov' – hvilket det var engang!

Finansieringen

Solhvervsfonden støttede projektet med 43.900 kr., COWI-fonden med 23.700 kr., Beckett-Fonden med 20.000 kr., SOF-BirdLife Sverige med 17.000 kr. og DOF-BirdLife Danmark med 10.000 kr.

Naturværdierne og udnyttelsen af landskabet omkring Røde-flodens delta bliver undersøgt. Foto: Finn Danielsen

Kystundersøgelserne

Opholdet i Røde-flodens deltaområde foregik med aktiv deltagelse og meget stor gæstfrihed fra de lokale samfund. En lang række samtaler blev gennemført i de forskellige landsbyer, samtidig med at tidevandsområdet og vådområderne bag digerne blev summarisk kortlagt for vandfugle. Forundersøgelsen gav senere Sanne S. Nielsen og Anita Pedersen fra Zoologisk Museum inspiration til et langvarigt specialeprojekt i deltaet, et projekt, der specielt fokuserede på lokalbefolkningens udnyttelse af områdets naturressurser. Omkring 1.500 mennesker udnytter dagligt mudderfladernes produktion af fisk og muslinger. Den fattige del af befolkningen lever direkte af indsamling af marine produkter. Der indvindes samtidig nyt land i rivende hast. De damme, der dannes bag fremskudte dige, bygget med håndkraft, anvendes i første omgang til reje- og krabbefarme, og siden som rismarker. Det hårde arbejde med digebyggeriet udføres blandt andet af helt unge kvinder og er styret af den velstillede del af befolkningen. Indgriben i tidevandets naturlige bevægelser har desværre til følge, at de naturlige levesteder for bunddyr ødelægges, hvilket går ud over forskellige led højere oppe i fødekæden, blandt andet fuglene og den fattige del af befolkningen. Desuden forsvinder mangroveskoven, fordi træerne ikke kan overleve de iltfrie forhold i de inddigede vandbassiner. Dermed ødelægges også opvækstbetingelserne for fiske- og reje-yngel, og den beskyttende effekt mangroveskoven har mod erosion i forbindelse med storme og tyfoner. Tyfoner er et reelt problem på disse kanter.

I trækperioderne udnyttes deltaet af mindst 20.000 vandfugle – sikkert mange flere – fordelt på ca. 80 forskellige arter. Selv om mudderfladerne dækker et kæmpe område, er det muligt at foretage dækkende optællinger af vandfugle ved højvande, hvor fuglene er samlet på ganske få højtandsrastepladser. Syv vandfuglearter med betegnelsen globalt truede forekommer i tidevandszonerne, heriblandt flere meget sjældne fugle. Det drejer sig fx om lille skestork, hvor Anita Pedersen og Sanne S.

Røde-flodens delta er en vigtig rasteplads for tusindvis af vadefugle under trækket fra Sibirien til Sydasiens og Australien. Foto: Finn Danielsen

37

Nielsen talte 41 ud af en anslået verdensbestand på 350 individer. Skenæbbet ryle og pletnæbbet pelikan er to andre af de iagttagne vandfugle, hvis fremtid ser alt andet end lys ud. En trussel mod vandfuglene er også den intensive netfangst foretaget af fattige familier på de få højtandsrastepladser.

Hovedparten af de indsamlede krebs- og bløddyr og de fangne fugle eksporteres til Kina, der udgør et umætteligt marked for vietnamesiske naturprodukter.

Skovundersøgelserne

Vietnams eneste tilbageværende lavlandsskov findes i Anamese Lowland i den centrale del af landet. Under opholdet i provinsen sammen med vores vietnamesiske samarbejdspartnere holdt vi møder med provinsregeringen i Ha Tinh, besøgte lokale arbejdspladser og gennemførte en række interviews med den fattige del af befolkningen, der for en stor dels vedkommende er afhængig af skovprodukter. Kortvarige biologiske undersøgelser blev gennemført to steder i de svært tilgængelige skove omkring Ho Ke Go reservoiret. Skovområderne og de nedenfor liggende rismarker mod kysten er særdeles velegnede som mål for et integreret udviklings- og naturbevarelsesprojekt, fordi de skovklædte bjerge bidrager til en stabil vandforsyning til de livsvigtige rismarker. Som følge af intensiv skovhugst står meget store skræntområder nøgne, og vandstanden i reservoiret er ustabil. Provinsregeringen har på den baggrund tilplantet større strækninger med blandt andet nåletræer. Heldigvis bliver naturlige regnskovstræer anvendt i de nyeste træplantningsprojekter. En række andre indkomstgivende projekter er igangsat, men mangel på kapital er en stærkt begrænsende faktor.

Der er stort behov for tømmer i Vietnam, og Ho Ke Go-skoven nedbrydes med foruroligende hast. Foto: Finn Danielsen

Befolkningens udnyttelse af skoven er i perioder helt ude af kontrol. Manglende indtjening (for lille risproduktion) og behovet for tømmer til for eksempel huse samt overdreven indsamling af brænde medfører, at skoven degenererer med foruroligende hast. Der foregår storstilet jagt på pattedyr og indsamling af fugle, skildpadder og krybdyr, der ender deres dage på bordet på kinesiske restauranter. Aktiviteterne kan virke groteske, når man ved, at skoven lovmæssigt er beskyttet. De vietnamesiske myndigheder har ikke resurser til at skride ind, og lokalt er de folk, der skal håndhæve loven, ofte i næsten samme situation, som de mennesker, der føler sig tvunget til at overudnytte resurserne.

Skovene rummer mange truede dyr og planter, og er ornitologisk specielt vigtige for mange hønsefugle. Området er bl.a. det eneste kendte levested for kejserfasan og Edwards fasan, der begge er i overhængende fare for at forsvinde helt. Elefant og tiger overlever endnu, men hvis den biologiske mangfoldighed skal have en chance, skal der gribes ind snart – om få år er det for sent.

BirdLife International, inkl. DOF, og andre miljøorganisationer og -institutioner fortsætter initiativerne i de to områder og arbejder videre med projektideerne omkring integrerede udviklings- og naturbevarelsesprojekter i Vietnam.

Personlige indtryk

Den obligatoriske bakke med gul urtete i små porcelænskopper og løstliggende cigaretter bliver budt rundt. Vi er lige ankommet med højvandet til Røde Flod deltaets forpost mod Stillehavet: Den 5 km. lange sandrevle Con Mo. Foran os sidder to fuglefængere og venter spændt på ærindet for vores besøg. Begge er klædt i grønne aflagte militærjakker og med henholdsvis hjelm og militærkasket på hovedet. Mens vi sidder overfor dem, kan vi se de falmede initialer på kasketten: 'US army'. Krigen har sat sine spor. Men fortiden er ikke noget vi snakker om. Vietnameserne har valgt at glemme den og ser fremad – vi vesterlændinge er velkomne overalt. I hytten foran os ligger de 4-5 meter høje bambusstænger med de flere meter brede fuglenet rullet op. Der er ingen tvivl om, at det er rygtet om vores ankomst, der har indstillet arbejdet. Tre km. bag hytten raster 8.000 vadefugle i smukke røde-hvide yngledragter på vej til ynglepladserne i Sibirien; en vandrefalk på højtandsrastepladsen gør livet surt for dem. For mig er hele sceneriet en oplevelse for livet, for fuglefængerne og deres familier er fuglene det daglige brød. ■

Publicering

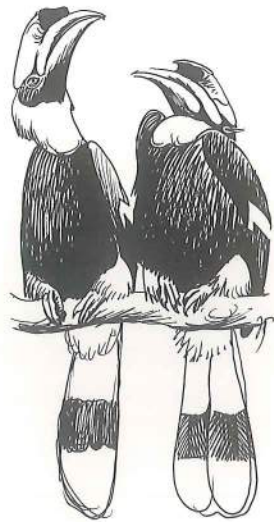
- Carlberg, T. 1993. *God morgen Vietnam*. Vår Fågelvärld 8/1993: 31-34.
- Soe, J. 1993. *Træer og turisme*. Udvikling, særnummer: Good morning Vietnam s. 42-43.
- Nielsen, S.S. & A. Pedersen 1994. *Røde Flodens delta, Vietnam – konflikter mellem natur og lokalbefolkning*. DOFT 89: 56-58.
- Danielsen, F., H. Dissing & A. Jacobsen (i trykken). *Vietnam: Cua Day, proposed conservation and development project, Vietnam*. Identification report from BirdLife Denmark/Sweden & NORDECO.
- Danielsen, F., L. Dinesen & S. Jensen (i trykken). *Vietnam: Ho Ke Go proposed conservation and development project*. Identification report from BirdLife Denmark/Sweden & NORDECO.

Thailand

Samarbejde omkring lavlandsregnskoven

Af Arne Jensen

Stor næsehornsflugt

40

Overfor: Inddragelse af lokalbefolkningen og de unge mennesker i området er et vigtigt element i Khao Nor Chuchi projektet. Her er en skoleklasse på fugletur i regnskoven.

Foto: Mark Edwards/BirdLife

Dette er en af de få reder af Gurneys pragtdrossel, som nogensinde er blevet fundet. En hun fodrer to unger i skoven omkring Khao Nor Chuchi. Tropiske regnskovfugle har ofte små kuld og formerer sig generelt meget langsomt, bl.a. derfor tilpasser de sig dårligt forstyrrelser i deres levesteder.

Foto: Uthai Treesucon/BirdLife

Til trods for et omfattende netværk af naturreservater og beskyttede områder er Thailands lavlandsskov i praksis ubeskyttet. Stort set al skov er forsvundet. På mange måder minder det om den skæbne, der mødte Danmarks urskove, indtil der for 200 år siden kun var omkring en procent skovdække tilbage. Dansk skovindustri bidrog, bl.a. gennem ØK, i næsten 100 år til denne situation. I dag er Thailands skovdække mindre end 29% og i det sydlige Thailand endda mindre end 5% af den oprindelige lavlandsregnskov.

Ligesom i de få rester af gammel naturskov i Danmark finder vi også i de thailandske en meget stor del af landets mest unikke og truede fauna og flora. Men i modsætning til Danmark huser skovene i Thailand et stort antal plante- og dyrearter, der kun findes i Thailand.

Med støtte fra den danske regering bidrager DOF-BirdLife Danmark nu til at tilbagebetale en lille del af Danmarks naturgæld. Det sker tæt ved turistparadiset Phuket, i et lille skovområde i syd-Thailand, i dag et af landets sidste rester af lavlandsskov. Skoven ligger som en isoleret ø i et åbent landbrugslandskab, og kun i Burma, nogle hundreder kilometer borte, findes andre rester af den samme skovtype.

I alt lever der mindst 300 fuglearter i skoven. Mindst 40 af dem er helt afhængige af Khao Nor Chuchi-skovens bevarelse, idet de nu ikke findes andre steder i Thailand. Men skoven er især blevet kendt for den smukke Gurneys pragtdrossel, hvis verdensbestand nu anslås til kun ca. 50 par. Pittaen findes kun i Sydthailands skove og blev genopdaget så sent som i 1987, efter at den i mange år var anset for helt udryddet.

Bortset fra fuglene er dyrelivet dårligt kendt, omend flere abearter og bl.a. bjørne og træleopard er registreret fra området. På grund af ukontrolleret jagt er de største pattedyr, fx tiger og elefant, udryddet for mindre end 10 år siden.

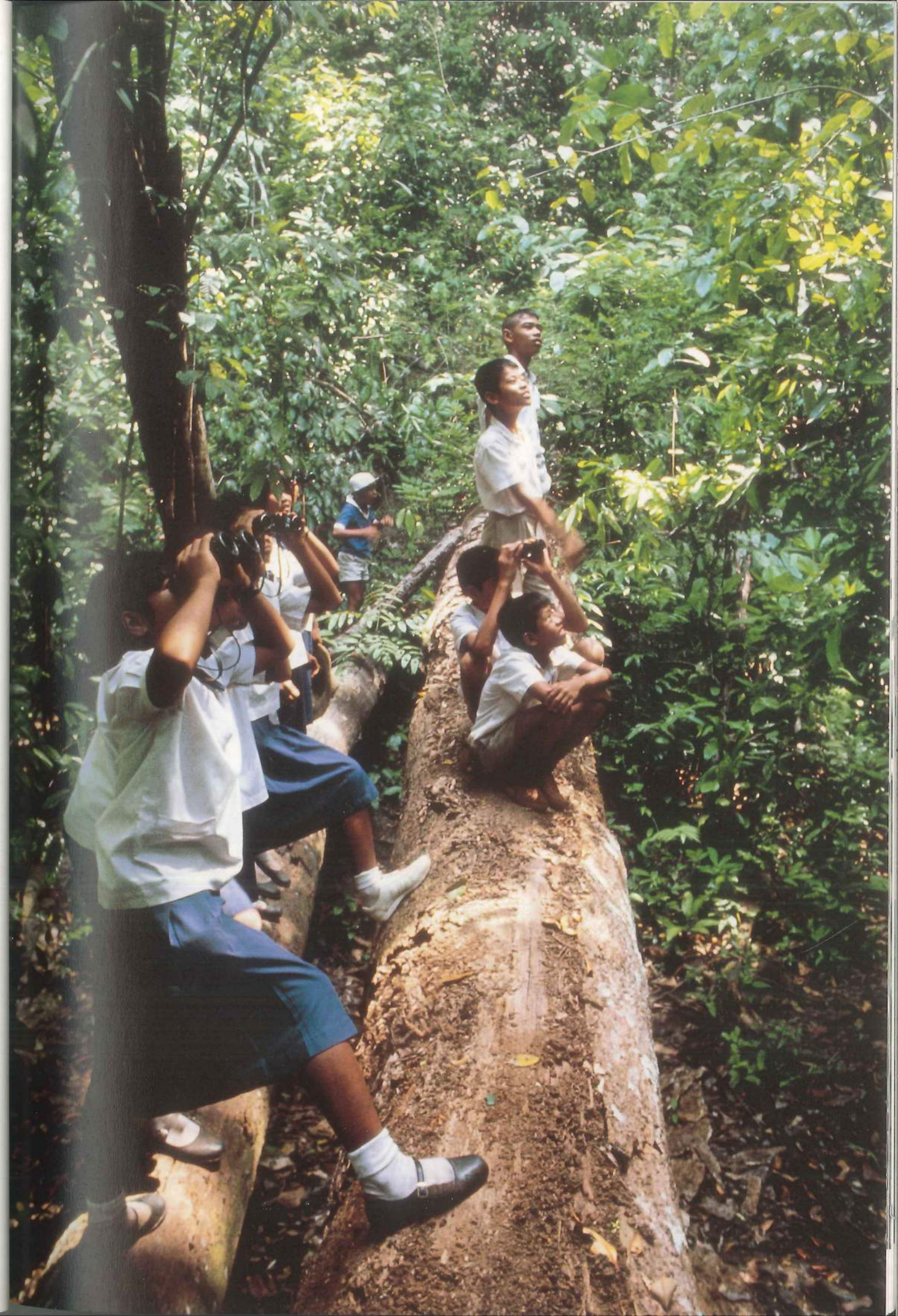
Gurneys pragtdrossel og de mange andre udryddelsestruede dyre- og plantearter deler skovens enestående biologiske mangfoldighed med flere tusinde landbrugere. Mange af dem kom først hertil for 10-15 år siden som et resultat af manglende landreformer og det store befolkningspres andre steder. Det helt afgørende spørgsmål er nu, hvordan man beskytter de mange sjældne og globalt truede arter, samtidig med at skoven fortsat skal fungere som en del af livsgrundlaget for lokalbefolkningen.

Ikke alene de der lever i landsbyerne inde i skoven, men også de mange flere udenfor er helt afhængige af at der sker en hensigtsmæssig forvaltning af Khao Nor Chuchis skove og deres store vandreserver. Floderne leverer bl.a. vand til en stor landbrugsproduktion i Krabi-provinsen samt drikkevand til provinssens befolkning og et stærkt stigende antal turister.

Projektforløbet

På initiativ af BirdLife International oprettede Royal Forestry Department, Skov- og Naturstyrelsen i Thailand, i 1987 et naturreservat på 156 km². Resten af skoven fik en særlig beskyttelsesstatus med begrænset udnyttelsesmuligheder.

Siden 1990 har BirdLife International, takket være finansiel støtte fra bl.a. DOF-BirdLife Danmark, i Khao Nor Chuchi iværksat et omfattende miljø- og udviklingsprojekt der vil tage hensyn til både mennesker og natur. DOF er nu projektansvarlig, og med finansiering fra DANCED løber projektet frem til 1998. Projektet sætter særlig fokus på det integrerede naturbevarelses- og udviklingsarbejde, hvor landsbybefolkningerne bl.a.

får omfattende assistance og støtte til træplantning og en mere bæredygtig forvaltning af deres skovlandbrug. Det er tanken, at den lokale thaibefolkning ved projektets udløb skal overtage hele den fremtidige forvaltning.

Der er allerede nu plantet mere end 250.000 træer til erstatning for dem der blev fældet. De stammer fra frø af regnskovens egne træer, med særlig vægt på arter der producerer godt tømmer eller frugter der sælges både på det lokale marked og i provinsens hovedstad.

Et vigtigt initiativ har været oprettelsen af den lokale miljøforening, Klom Tong Environmental Club, hvor lokalbefolkningens aktive medvirken har været altafgørende. Foreningens formål er emner som skov- og naturbevarelse, bæredygtigt landbrug, øko-turisme og beskyttelse af skovens vandløb. DOF-projektet forvalter et særligt lånefond, finansieret af udviklingsbistand fra England og Danmark. Den enkelte landmand kan opnå ikke-forrentede lån som iværksætterydelse til f.eks. økologisk landbrug, der tager hensyn til skovbevarelsen. På lidt længere sigt er det tanken at ændre fondet, så en del af lånetagernes overskud føres tilbage til fondet for at sikre udviklingen af andels-tanken som den kendes fra bl.a. Danmark.

Projektet støtter også lokalbefolkningen i at opnå juridisk ret til deres land. Det er et stort problem, fordi de fleste tilflyttere ikke kan eje land, som de i sin tid har besat ulovligt. Det land som de beboer og har udnyttet den seneste generation, ejes af den thailandske regering. I praksis vil det være umuligt at genhuse dem andre steder, og de føler at de har hævd på deres jord i Khao Nor Chuchi-skovene. Da store og betydningsfulde dele af skoven samtidig ikke er omfattet af naturesservatet, skal DOFs projekt bistå med kortlægning og udpegning af de biologisk særligt vigtige dele af skoven og af de områder, hvor bønderne kan blive boende og drive skovagerbrug og plantagedrift.

Uden oplysning og undervisning ville det lokale arbejde med at bevare naturen være en uløselig opgave. Store resurser bruges derfor på at skabe en holdningsændring blandt befolkningen. Projektet sætter fokus på at inddrage særligt børnene og de unge. Det er allerede blevet til mange forskellige initiativer, lige fra en årlig 'Børnenes Naturbeskyttelsesdag' til fugleture og miljøundervisning, hvor de unge som en tak til projektet, selv fungerer som miljøambassadører og underviserer blandt børnene i andre landsbyer.

Ti landsbyskoler har foreløbig modtaget hjælp til indkøb af undervisningsmaterialer, og eleverne selv får frie undervisningsmaterialer og skoleuniformer takket være støtten fra bl.a. DOF. I dag har de samme børn og unge med hjælp fra deres landsbyledere oprettet 'Gurneys Pitta Fund' alene med midler, som de selv har samlet ind lokalt, bl.a. gennem salg af særligt designede t-shirts og guiding af økoturister.

I Khao Nor Chuchi-projektet sker der en bevidst og meget aktiv inddragelse af lokalbefolkningen og lokale myndigheder som aktive naturvogtere af deres egen skov og dens dyreliv. Samtidig er det en klar forudsætning for DOFs bistand, at den illegale fældning af regnskoven og den ulovlige jagt i skoven ophører på linje med officiel thai-politik. Efter projekt start i 1990, er der allerede sket en betydelig forbedring.

Naturbevarelse i Thailand er ikke noget nyt, men som så mange andre steder i verden fik det lav prioritet i landets udviklingshistorie, og midlerne til en effektiv indsats fra myndighedernes side har været stærkt begrænsede. Et problem er også her

en omfattende korrupsion, særlig i forbindelse med illegal tømmerhugst. DOF-projektet i Khao Nor Chuchi har vist sig at være det hidtil mest effektive værktøj til at minimere dette problem. Først og fremmest fordi landsbybefolkningen er interesseret i at blive fri for korrupsionen, der kun gør den fattigere, men også fordi den har stor respekt for projektet som et privat initiativ med ideelt arbejdende medarbejdere.

Finansieringen

I 1994 bevilgede DOF sammen med andre Birdlife partnere i bl.a. Japan, egne midler for at holde projektet i gang. På initiativ af Miljøministeriets internationale miljøfond, DANCED, blev projektet i 1995 sikret støtte frem til 1998, med 6,5 mio. kr. Pengene er øremærket til en videreudvikling af de mange aktiviteter, der blev startet af Birdlife International og nogle få miljøbevidste thaier i 1990. Fra 1998 overtager landsbybefolkningen selv forvaltningen og beskyttelsen af deres regnskov.

Resultaterne

Projektet har allerede opnået betydelige resultater. Med DANCEDs støtte vil der kunne udføres en kortlægning af hele områdets naturværdier og en justering af reservatets grænser. De lokalt ansatte medarbejdere under Royal Forestry Department vil modtage betydelig bistand, bl.a. til deres aktive medvirken i projektet sammen med eksperter fra Mahidol-universitetet i Bangkok. Som nyt i thailandske sammenhænge overlades projektforvaltningen gradvist til et lokalt rådgivende udvalg, hvor lokalsamfundet vil være repræsenteret.

DOF-BirdLife Danmark har det overordnede ansvar for hele projektet og står desuden som rådgiver i en lang række spørgsmål takket være sin erfaring med integrerede natur- og udviklingsprojekter. I samarbejde med Zoologisk Museum, indgår DOF aktivt i kortlægningen og overvågningen af naturen.

På et seminar i Thailand i april 1995, udtrykte såvel repræsentanter for Thailands myndigheder som lokale politikere og lokalbefolkningen store forventninger og stor tak til DANCED-projektet. Med dette projekt bidrager DOF nok en gang til opfyldelse af sit formål: bevarelse af fugle og natur internationalt. Samtidig styrkes DOF internt, så andre projekter kan nyde godt af det nye koncept, hvor både fuglenes, naturens og lokalbefolkningens tarv bliver tilgodeset. ■

Publicering

- Danish Environmental Protection Agency Appraisal Report. Khao Nor Chuchi Lowland Forest Projekt, Thailand. January, 1995
- Collar, N.J., P.D. Round & D.R. Wells, 1986: *The past and future of Gurney's Pitta*. Forktail 1: 29-51.
- Round, P.D. & U. Treesucon, 1986: *The rediscovery of Gurney's Pitta*. Forktail 2: 53-66.
- Gretton, A., M. Kohler, R.V. Lansdown, T.J. Parkhurst, J. Parr & C. Robson, 1993: *The status of Gurney's Pitta, 1987-1989*. Bird Conservation International 3: 351-367.
- Round, P.D. (i trykken). *On the seasonality and distribution of Gurney's Pitta*.
- Round, P.D., & U. Treesucon (i trykken). *A check-list of the birds of Khao Nor Chuchi and surrounding areas*.
- Hertil kommer mange artikler af mere populært tilsnit i thailandske og engelske aviser og tidsskrifter.

Ecuador

Den rigeste bjergregnskov i verden

Af Hanne Bloch og Carsten Rahbek

Skægget penelopehøne

Ecuador udmærker sig både med artsrigdom og miljø-ødelæggelse. Til trods for landets beskedne størrelse, ca. otte gange større end Danmark, lever her ikke mindre end 1.500 forskellige fuglearter – 15% af alverdens fuglearter og heriblandt et stort antal af verdens truede arter. Samtidig er presset på naturen enormt. Det sydvestlige Ecuador har en af de højeste skovfældningsrater i verden. Befolkningen bor for en stor del i højtbeliggende dalstrøg i Andesbjergene, der har et dobbeltradedt forløb gennem det meste af landet. Mennesket har præget landskabet her igennem flere tusinde år, med afbrænding af skov og opdyrkning af jorden. Kun i særlig stejle og nedbørsrige egne af bjergene har skoven holdt stand.

De fleste bjergområder er i dag aldeles nøgne og udtørrede i en sådan grad, at det er svært at forestille sig tidligere tiders skovdække. Blandt andet derfor har bjergskovene været overset m.h.t. naturbevarelse. Først i de seneste år er man blevet klar over, hvor enestående disse bjergskove er, samt at stor artsrigdom hænger sammen med specielle økologiske forhold, som også er vigtige for befolkningen. Manglen på stabil vandtilførsel, som nu er en realitet og skyldes skovfældningen, er en af de største forhindringer for samfundsudviklingen. Foruden tørkeperiodernes negative indvirkning på afgrøderne giver det også svære problemer, når regnen skyller jorden ned af de stejle bjergsider. Som i mange andre sydamerikanske lande er elforsyningen i Ecuador ret ensidigt baseret på vandkraft. Efter kraftige regnskyl druknes kraftværkerne i mudder, og industrien går simpelthen i stå, når elforsyningen svigter i op til flere uger.

Vores interesse blev i første omgang vakt af rygter om en frodig bjergregnskov i det sydlige Ecuador, et land som ellers mest er berygtet for afskovede bjerge, tørke og mudderskred. Nye videnskabelige data fra denne egn fandtes ikke. Men området var kendt for, at to centre for endemisme mødes netop her. Ét område havde formel status som nationalpark, Parque Nacional Podocarpus (PNP), men det var uklart om det store områdes artsrigdom dermed var sikret. Målet for et dansk projekt i samarbejde med BirdLife International var i første omgang at undersøge de resterende skove og prioritere den videre indsats for at bevare artsrigdommen og den enestående natur. Projektet blev samtidigt eksamensprojekt for fire deltagere, alle speciale-studerende fra Zoologisk Museum i København.

Fakta om Podocarpus-Nationalparken

PNP blev oprettet i 1982 som det eneste større beskyttede område i det sydlige Ecuador. Den ret nye status som nationalpark var mere motiveret af manglende mulighed for kommerciel udnyttelse end et egentligt kendskab til områdets natur. Nogle få områder i nationalparken var prioriteret til rekreative formål, og 95% af hele arealet var givet i koncession til udenlandske mineselskaber. Der var reelt intet gjort for at oplyse om parkens eksistens og formål, end ikke over for de mennesker, der bor langs parkens grænser. Det eneste tilgængelige skriftlige materiale vedrørende PNP var en 'forvaltnings-rapport' skrevet af en lokal ingeniør (Walter Apolo). Rapporten indeholdt klimatiske og topografiske data, sparsomme oplysninger om planter og dyr, og en foreløbig inddeling af nationalparken efter anvendelsesmuligheder. Det fremgik også, at sjældne pattedyr som bjergtapir, kæmpe-bæltedyr og brillebjørn levede her.

PNP dækker et areal på 1.462 km², omfatter højder fra 900 til ca. 3.700 m og går fra tropisk til tempereret klima. Floder

som løber mod Atlanterhavet gennem Amazon-landet og floder der løber mod Stillehavet har deres udspring side om side i nationalparkens bjergsøer.

En væsentlig grund til at området aldrig tidligere er blevet videnskabeligt undersøgt, er det ufremkommelige terræn og ugæstfrie klima. Denne omstændighed understreges af, at der indtil dato ikke er noget levende menneske, der har krydset bjergene i Podocarpus-nationalparkens uvejsomme indre.

Selv om der indtil 1989 kun var udført ornitologisk arbejde i meget beskedent omfang, var 238 arter af fugle kendt fra området allerede da. Efter vores ekspedition i 1991/92 talte listen for PNP's vedkommende 552 arter, heraf over 10% kolibrier. Tallet inkluderer informationer samlet fra forskellige ornitologer, der har opholdt sig mere kortvarigt i nationalparken i tidens løb. Det reelle antal vurderer vi til et sted mellem 600 og 800 arter.

Syv af de 43 truede fuglearter, der findes i Ecuador, lever i PNP, heriblandt tre papegøjearter og den endemiske skægget penelopehøne. For disse og mange flere arter gælder det, at PNP er en vigtig sidste bastion for deres overlevelse.

Projektforløbet

Projektets feltarbejde forløb fra januar til juli 1989 samt oktober 1991 til januar 1992. Deltagerne var Hanne Bloch, Michael Køie Poulsen, Carsten Rahbek og Jan Fischer Rasmussen. Et opfølgende projekt er stadig i gang. Det drejer sig om en lokal oplysningskampagne, som hovedsagelig udføres af lokale samarbejdspartnere.

Et vigtigt formål for 1989-ekspeditionen var kortlægning af regnskov i Loja-provinsen fra 2.500 m og opefter, samt en kvalitativ vurdering og prioritering af, hvilke skove der bør bevares. Allerede ved den første indflyvning over Loja-provinsens nøgne bjerge stod det klart, at skov var noget, man måtte lede efter i 'Ecuadors have', som den berømte tyske botaniker Alexander von Humboldt døbte provinsen omkring år 1800.

Ud fra satellit-fotos og topografiske kort vidste vi, hvor der var mulighed for at finde skov, men det var besværligt at finde veje, der førte derop. Den udbredte erosion betød, at vi ikke kunne regne med kortene. Nogle veje var simpelthen forsvundet i jordskred, andre var ufremkommelige p.g.a. bundløst mudder. Vi fandt ofte veje lukkede på ubestemt tid. Vores firhjulstrukne landrover kom dog frem selv på steder, hvor man ikke havde set biler i månedsvis. Overalt kunne den velvillige lokalbefolkning med malende armbevægelser fortælle os, at skov var der masser af – derude bag de næste bjerge! I de fleste tilfælde var der ingen eller kun små rester af skov at finde.

Ud over den store, sammenhængende og uberørte skov i PNP lykkedes det os at finde fragmenter af tempereret skov i samtlige bjergmassiver, men de var alle påvirket i større eller mindre grad af tømmerhugst eller brændeindsamling. Flere steder græssede kvæget inde i skoven, så underskoven var ødelagt.

Mest gennemgribende havde skovrydningen været i Gonzanama-højderne, hvor der har været skov indtil for nylig. Her fandt vi et mindre område med kratbevoksning og kun 17 fuglearter blev registreret. Adskillige skovfragmenter fandt vi ved Acacana og Selva Alegre ('den glade skov') i Chilla-bjergkæden, hvor lokalbefolkningen mest er Saraguro-indianere. Flere af småskovene var tilstrækkelig intakte til stadig at rumme bestand af interessante skovfugle. Her fandt vi den tætteste population af den endemiske skægget penelopehøne *Penelope barbata* og

En tyrian metalbale i Ecuadors fugtige og kolige bjergregnskov. Foto: Jan Fischer Rasmussen.

Birdlife International regner denne sydamerikanske perleugle fra Podocarpus-nationalparken for en globalt nærtruet art. Foto: Michael Køie Poulsen.

En kobberbrystet jacamar har haft heldet med sig. Foto: Jan Fischer Rasmussen

den største flok af papegøjen *Hapalopsittaca pyrrhops*, som har været registreret i de sidste 50 år. Næsten ingen af de små isole-rede skove i provinsens sydvestlige del lå oppe i tempererede højder, men sammen med den noget lavereliggende løvfældende skov udgør de en vigtig sidste bastion for mange arter i Tum-bes-endemismecentret.

Cajanuma – den uberørte bjergregnskov

På Podocarpus-nationalparkens vestskråninger tæt ved Loja by fører en vej op til det ene af parkens to informationscentre be-liggende i 2.750 m højde og omgivet af uberørt bjergregnskov. Området kaldes Cajanuma og var vores første arbejdslokalitet. Her blev forskellige optællingsmetoder afprøvet og vurderet og det nødvendige artskendskab opbygget.

Det første møde med bjergregnskoven i Cajanuma var en positiv oplevelse. Klimaet virkede hjemligt: temperaturer om-kring 12-18 grader, og sol, blæst og regn i skiftende forårs- og efterårsstemninger. Men skoven, som vi nåede op til efter bare tre kvarters kørsel fra provinshovedstaden Loja, var meget frem-medartet. De brungrønne farver, træernes krogede grene over-læst med bromeliaceer, bregner og blomster i rød-gule farver gav en stemning af venlig alderdom. De stejle bjergskråninger åbnede udsyn over tusinder af trætoppe i et ca. 10 km² stort område, der strakte sig op mod paramoen, den hedelignende vegetation over trægrænsen, der oftest lå gemt i tåge.

I juni 1992 omfattede listen over fugle fra denne lokalitet 210 arter, et imponerende tal, der placerer den som verdens mest artsrige højtliggende tågeskov.

Formidlingsprojektet

Det var de færreste beboere i Loja der før projektets start over-hovedet kendte til nationalparkens eksistens. Da nationalparkens overlevelsesmuligheder helt afhænger af det lokale engage-ment var to af de vigtigste opgaver efter 1989 dels at sikre den lokale bevågenhed og fremme stoltheden og glæden over den enestående natur, dels at informere om de økologiske sammen-hænge, der gør skoven uundværlig for befolkningen. Vi har der-for, i samarbejde med miljøgruppen ARCOIRIS, organiseret oplysningskampagner og miljøundervisning i grundskolerne, og ekskursioner til skoven for skoleklasser. ARCOIRIS har fore-stået hele den praktiske del og har gennem arbejdet fået mange nye medlemmer. Det har bl.a. givet basis for en klub for de helt unge. Formidlingsprojektet har været en stor succes, er stadig i gang, – og bør prioriteres højt også fremover.

Tilbage til Ecuador

Arbejdet i Ecuador i 1991-92 havde to hovedformål: At samle data fra ukendte områder af PNP og fremlægge vore resultater på IV. Neotropiske Ornitologiske Kongres i Quito. Konklusio-nen efter vores første ophold var, at næste indsats skulle koncen-treres om PNP. Højder mellem 1.200 og 2.400 m var næsten udforskede.

Fuglenes udbredelse er højderelateret – således havde den lavtliggende Bombuscaro-lokalitet og det højtliggende Cajanu-ma kun 12 arter fælles. Feltarbejdet i 1991-92 blev derfor ho-vedsagelig lagt i 'mellemhøjderne', hvor tilgængeligheden er meget ringe. Det gav nogle temmelig halsbrækkende ekspediti-oner, hvor opfindsomheden med fx opsætning af fangstnet blev sat på prøve.

IV. Neotropiske Ornitologiske Kongres fandt i 1991 sted i Quito. Det lykkedes os med deltagelse at vække opmærksom-hed om nationalparkens store artsrigdom og faretruende situati-on i internationale kredse. Det var også af stor betydning, at der blandt deltagerne i kongressen var repræsentanter fra landets eg-ne myndigheder og miljø-organisationer, som har haft lidt svært ved at prioritere naturområder så langt væk fra hovedstaden.

Finansieringen

Aage V. Jensens fonde finansierede projektet med 462.000 kr til feltarbejde og 100.000 kr til oplysningsarbejde.

Resultaterne

Vores arbejde dokumenterede en artsrigdom, der placerer PNP blandt de 10 mest artsrige naturområder på kloden. Det viste sig også påkrævet at slå alarm imod omfattende trusler mod sko-ven, bl.a. minedrift og omfattende planer om vejbyggeri, som ville åbne området for kolonisering.

Blandt konkrete resultater af projekter kan nævnes:

- stor opmærksomhed i ecuadorianske og danske medier
- igangsættelse af en aktiv lokal miljøorganisation, som driver omfattende oplysningsvirksomhed, bl.a. med ekskursioner for skoleklasser
- en socioøkonomisk undersøgelse og oplysende virksomhed i forhold til beboerne langs nationalparkens grænser
- stop for vejbyggeri gennem den hidtil uberørte bjergregn-skov
- stop for kommerciel minedrift inden for PNP's grænser. I nært samarbejde med BirdLifes hovedkvarter i Cambridge fik vi skabt den nødvendige medieopmærksomhed til at få standset et norsk-britisk selskab, der havde fået koncession fra myndigheder i Ecuadors til at drive åben guldminedrift i nationalparken
- øget international opmærksomhed: PNP har i dag status som en international top-prioritet for bevarelse af biodiversi-tet, hvilket har udløst betydelig finansiel støtte fra store ame-rikanske miljø-organisationer til sikring af denne værdifulde nationalpark.

Samarbejde med personer og myndigheder i Ecuador

Ministerio de Agricultura y Ganaderia (MAG) har haft repræ-sentanter med på flere af vore ekspeditioner, især til de mere ukendte egne af nationalparken. Vi har også forsynet MAG med data og dias-billeder fra PNP, der senere er blevet brugt til informationsmateriale.

BirdLife-partneren i Ecuador, Corporacion Ornitologica del Ecuador (CECIA), koordinerer i dag det oplysningsarbejde om PNP, vi fik sat i gang.

Dr. David Espinosa ved Loja-universitetet blev en værdifuld kontakt for os. Han hjalp os fortløbende med at formidle vore resultater via lokale medier og med at gennemføre en konferen-ce ved feltprojektets afslutning i 1989. Den mundede bl.a. ud i en vedtagelse om etablering af nye undervisningstilbud på uni-versitetet, herunder økologi og naturforvaltning. Dr. Espinosa forestod også udgivelsen af både et universitets-tidsskrift om lo-kalt miljøforvaltningsarbejde og en socio-økonomisk undersø-gelse, der indbefattede bosættelser i nationalparkens randområ-der. Begge dele blev finansieret via vort projekt.

To af projektdeltagerne, Carsten Rahbek og Michael Køie Poulsen, beundrer en af bjergregnskovens små beboere.
Foto: Jan Fischer Rasmussen

To bjergtangarer i elverskoven, som oplevet af Jon Fjeldsø.

De lokale bruger også bjergskoven – her samles brænde.
Foto: Jan Fischer Rasmussen

Trusler og håb for Podocarpus-nationalparkens fremtid

Det er påkrævet at gøre opmærksom på bjergregnskovens rolle i vandkredsløbet. Der er stor forskel i vandopsamlingskapacitet mellem den oprindelige epifyt-dækkede skov og nyplantede fyrre- eller eucalyptusplantager.

Udnyttelse af de store guldforekomster i PNP er et stadigt tilbagevendende problem. Ecuador er et fattigt land, som dårligt har råd til at lade sine guldforekomster forblive i jorden. Til trods for at alle koncessioner blev sat i bero i 1993, er der stadig mange illegale guldgravere inden for nationalparkens grænser. Forureningen af kviksølv som bruges i minearbejdet er alarmende. Selv om mineselskaberne ikke længere arbejder i området, åbner den infrastruktur de har efterladt mulighed for stadig indtrængen af ikke bare guldgravere, men også illegale jægere og bosættere.

Den knap to år gamle 'Komité til Podocarpus Nationalparkens Bevarelse' har været et kæmpe fremskridt i bevaringsarbejdet. Den blev dannet på initiativ fra ARCOIRIS, parkmyndighederne og en lokal TV-mand. Komitéen er bredt sammensat, med repræsentanter for alle relevante statslige myndigheder, militæret samt nationale og lokale miljøgrupper. Det lykkedes faktisk, takket være komitéen og en stor personlig indsats fra en idealistisk og uforfærdet parkvagt (Miguel Angel Rivera) at få de flere hundrede illegale guldgravere ud af PNP i foråret 1994. Men i forbindelse med krigen mod Peru i starten af 1995, fik militæret andet at bestille med det resultat, at ca. 350 guldgravere er vendt tilbage igen. Hvis samarbejdet i komitéen holder, er det sandsynligt, at PNP også gør det. Men det står også klart, at uden opbakning fra omverdenen og nye argumenter i form af dokumenteret viden om nationalparkens naturrigdomme kan den positive udvikling hurtigt vende.

Personlige indtryk

Bjergskovens fugle viste sig ofte i blandede fødesøgnings-flokke med mange forskellige arter, der støjende bevægede sig gennem vegetationen. Vi registrerede mere end hundrede individer i en enkelt af disse flokke. Til gengæld kunne der være lange perioder mellem disse bølger af fugle, hvor der intet var at se i skoven. Når en flok kom igennem, kunne farvestrålende tangarer, chlorophonier, blomsterborere og sangere ses frit fremme i trækroenerne. Mindre iøjnefaldende, brunlige fugle søgte føde på stammer og større grene, mens andre som hemispinguser, ovenfugle og visse sangere færdedes i undervegetationen.

Mange arter, der ikke gjorde opmærksom på sig med nogen farvepragt, blev sjældent set, men til gengæld hørt ustandseligt. Det drejede sig især om tapaculoer og myrepittaer. Disse kunne lokkes frem ved afspilning af deres stemmer med båndoptager. Fugle der optrådte mere uafhængigt af flokkene, var kolibrier, tukaner, trogoner, papegøjer og den skæggede penelopehøne.

Den træløse zone i bjergene, paramoen, bliver oftest brændt af til græssange og den øverste del af skoven går med i købet. Kun indenfor nationalparken fandt vi intakt elverskov, en type vegetation som udgør den naturlige overgang fra skov til paramo. Det er netop disse uforstyrrede områder, der er vigtige levesteder for de store pattedyr som bjergtapir, brillebjørn og puma.

I elverskoven mindskes træhøjden gradvis til buskstørrelse, og overgangen mellem rødde, stamme og grene udviskes i et kroget virvar. Fugten, der dagen igennem stiger op fra de skov-

Podocarpus-nationalparken; informationscentret ved Cajanuma kan ses nede i højre del af billedet. Bemærk de nogle bjergskrånninger i baggrunden som ligger uden for parkområdet. Foto: Jan Fischer Rasmussen

Bjergregnskoven er et virvar af mosser og andre epifytter, som dækker rødder, stammer og grene fuldstændig. Foto: Michael Koie Poulsen.

klædte bjergsider, fortættes til en næsten konstant tåge, der smyger sig tæt til bjergryggen og indhyller træerne i elverskoven. Det giver grobund for tykke lag af mosser, der sammen med andre epifytter dækker rødder, stammer og grene fuldstændig. Denne vegetation kan opsuge store mængder vand og er en vigtig faktor for opretholdelsen af et stabilt vandkredsløb.

Af interessante fugle, særlig knyttet til denne zone, fandt vi flere tapaculo-arter, med levevis nærmest som mus, en ny kotinga-art, maske-bjergtangar, samt flere kolibriarter, heriblandt en enkelt flygtig observation af den sjældne kolibri tåge-metalhale. Desuden kejsersneppen *Gallinago imperialis*.

I forbindelse med Jon Fjeldsås og Else Berings besøg i Loja blev der i 1991 endelig mulighed for at besøge bjergsøerne dybt inde i området, hvor kun ganske få mennesker har sat deres ben. Det blev til en lang dags barsk vandring på bjergkammene ad bjergtapirernes mudrede stier – i tynd luft, iskold regnstorm og tåge og med god vægt på ryggen. Belønningen var evindeligt regn, et fantastisk natursceneri med stejle klippevægge, bjergsøer i forskellige niveauer, vandfald og små pletter af elverskov ved søbredderne. Da vi skulle rundt om en sø heroppe, var vi tvunget til at passere gennem elverskov. Herved fik vi god lejlighed til at fornemme dens opbygning: 'lavloftet', tæt og bundløs som et mosdækket kæmpe-klatrestativ, hvor mange grene og rødder viste sig at være pilrødne. ■

Publicering

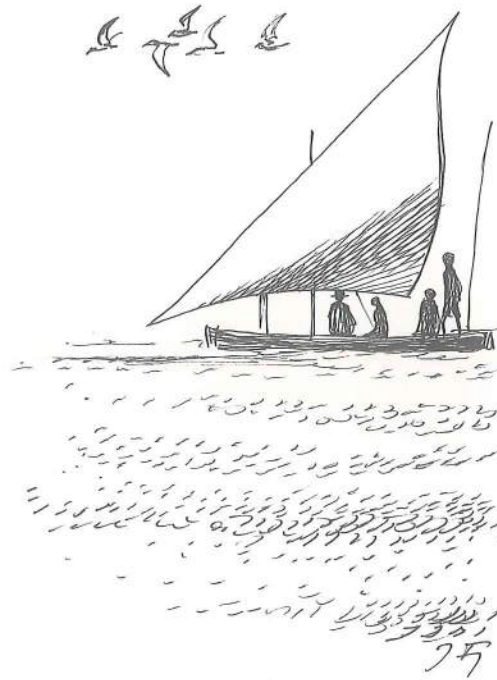
- Poulsen, M.K., J.F. Rasmussen, H. Bloch & C. Rahbek, 1989: *Aves de la montañas boscosas y otros aves raras de la Provincia de Loja – Ecuador*. Parque Nacional Podocarpus Bol. Informativo 1: 1-18.
- Rahbek, C., H. Bloch, J.F. Rasmussen & M.K. Poulsen, 1989: *Aves de la montañas de Cajanuma – Parque Nacional Podocarpus, Loja*. Parque Nacional Podocarpus Bol. Informativo 1: 19-57.
- Bloch, H., M.K. Poulsen, C. Rahbek & J.F. Rasmussen, 1991: *A survey of the montane forest avifauna of the Loja Province, southern Ecuador*. ICBP Study Report 49, Cambridge, 178 pp.
- Espinosa, G., E. Gallagher, C. Andrade, G. Gomez & B. Salgado, 1992: *Diagnostico socioeconomico del area de amortiguamiento occidental y sur oriental del Parque Nacional Podocarpus*. Parque Nacional Podocarpus Bol. Informativo 3: 73-124.
- Rasmussen, J.F. & C. Rahbek, 1994: *Aves del Parque Nacional Podocarpus – una Lista Anotada*. *Birds of Podocarpus National Park – an annotated checklist*. CECIA, Quito, Ecuador.
- Bloch, C., C. Rahbek, J.F. Rasmussen & M.K. Poulsen, 1991: En ekspedition til Andesbjergene i Ecuador. Dyr i Natur og Museum 1991, 1: 14-17.

Tanzania

Vandfugle og kystskov

Af Thomas Bregnballe, Torbjørn Eriksen og Kaj Halberg

Mange bestande af trækfugle har fået det vanskeligere, fordi deres raste- og fødesøgningsområder under trækket og i vintertiden forstyrres af menneskelige aktiviteter. Det er muligt at udnytte naturen, uden at livsgrundlaget for trækfuglene forsvinder, men det forudsætter viden om de forhold, der er særlig vigtige for fuglene.

Vores projekt i Tanzania blev igangsat på et tidspunkt, hvor der kun fandtes ganske sporadiske oplysninger om vigtige rastepladser for de store antal sibiriske vadefugle, som trækker over det vestlige Asien og østlige Afrika.

Vandfugleprojektets forløb

Projektet blev igangsat af den danske ICBP-sektion inden omlægningen til BirdLife-partnerskabet. Det blev gennemført under vejledning fra Institut for Populationsbiologi under Københavns Universitet og skulle tilvejebringe et grundlag for at udpege særlig vigtige områder for vandfugle, især vadefugle, langs Tanzanias kyst. Det skulle desuden identificere mulige trusler mod sådanne områder og videregive erfaringer til tanzanianere om hvordan man undersøger, hvilken værdi et område har for fuglene.

På starttidspunktet fandtes kun optegnelser fra kystområderne nær hovedstaden Dar es Salaam. Så reelt var der behov for at samle viden fra hele Tanzanias 1.500 km kyststrækning. Den tid der var til rådighed, tillod kun dækning af 10% af kysten, så vi koncentrerede derfor indsatsen om kyststrækninger, som ud fra søkortene måtte anses at virke attraktive for vadefugle. Men vi sørgede også for at dække et bredt udvalg af kysttyper. Vi talte oftest fuglene ved lavvande, idet vi derved fik viden om, hvilke vadetyper der var særlig vigtige som spisekamre.

I 1988 kom vi fire danskere og to tanzanianere rundt i kystområdet i en lejet sejlbåd. Den fungerede som base for optællingsturene, der foregik ved, at vi tog ind i optællingsområderne i gummibåd, og derefter delte os i to hold. Ved hjælp af teleskoper taltes fuglene, mens de søgte føde på vadepladerne.

Desværre kunne vi ikke benytte samme fremgangsmåde i 1989, fordi den lejede båd sank, umiddelbart før tællingerne skulle begynde. Der var derfor kun to danske deltagere, der sammen med en tanzanianer tog rundt med bus, cykel, taxi og landrover. Både i 1988 og 1989 udførtes optællingerne mellem slutningen af januar og begyndelsen af marts.

Kystskovprojektets forløb

Efterhånden som vi havde dækket en del kyststrækninger, blev det klart, at de nordlige vadefugle ikke var udsat for alvorlige trusler under deres ophold her. Opmærksomheden blev derefter rettet mod kystskovene, som viste sig at være i en langt mere kritisk situation.

Vi gik i gang med at opspore rester af kystskov og registrere deres udstrækning, tilstand og fugleliv, så de biologisk vigtigste kunne udpeges med henblik på bevaring. Også i dette projekt indgik der træning af tanzanianere.

Feltarbejdet fordeltes over tre ekspeditioner af 1-3 måneders varighed i hhv. 1989, 1990 og 1993. I 1989 deltog tre danske ornitologer samt en tanzanianer fra Wildlife Conservation Society of Tanzania. I 1990 deltog fire danske ornitologer, to studerende fra College of African Wildlife Management og en tanzaniansk ornitolog bosat i Skotland. I 1993 blev det ornitologiske arbejde i overensstemmelse med formålet suppleret med grun-

digere botaniske undersøgelser end på de tidligere ekspeditioner. Som deltagere blev valgt tre danske og to tanzanianske ornitologer, en dansk forstkandidat og to danske botanikere.

Det stod hurtigt klart, at de eksisterende kort over specielt det sydlige Tanzania er mangelfulde. Infrastrukturen i de undersøgte områder er meget dårlig, og arbejdet med at finde skovområder kom i høj grad til at bero på interviews af lokale beboere, som suppleret med satellitfotos, blev nøglen til at finde skovene. Fugleregistreringsarbejdet foregik ved standardiserede optællinger, netfangst og lydoptagelser.

Finansieringen

Udgifterne til rejser, materialer, kost og logi, samt leje af båd og biler, fik vi dækket via støtte fra Forskningsrådet for Udviklingsforskning, Aage V. Jensens Fonde samt andre fonde. Den samlede støtte til projektet udgjorde 140.000 kr. i 1988, 105.000 kr. i 1989, 108.000 kr. i 1990 og 165.000 kr. i 1993.

Resultater af vandfugleprojektet

Vi anslog, at næsten 300.000 vadefugle tilbringer vinteren langs kysten af Tanzania.

Sammenlignet med oplysninger fra andre områder i Øst- og Sydafrika konstaterede vi, at adskillige kyststrækninger i Tanzania er værdifulde overvintringsområder for krabbeæder, terekklire, krumnæbbet ryle, lille regnspove, ørkenpræstekrave, strandhøjle, dværgryle og hvidklire. Bortset fra krabbeæder og ørkenpræstekrave yngler disse arter i taigaen og på tundraen i Sibirien. Terner, især sodfarvet terne, der yngler i Somalia og Kenya, sås enkelte steder i meget store flokke. Vi talte også

Kysten langs Tanzania er et vigtig overvintringsområde for bl.a. disse krabbeædere, der er så specielle, at de udgør deres egen familie. Foto: Kaj Halberg

5.900 rosenterner. Derudover søger mange afrikanske arter af hejrer og storke føde på tidevandsfladerne.

Den dominerende kysttype i Tanzania er fossil koral. Nogle steder danner den en lav klippekyst, andre steder vadeblader, der eksponeres ved lavvande. De nøgne koralflader har stort set ingen værdi for vadefugle, men de vandfyldte huller, som står tilbage ved lavvande, fungerer som små fiskedamme, der tiltrækker hejrer. Desuden raster store flokke af terner på fladerne ved lavvande. Vadeblader af en blanding af sand og mudder er også vidt udbredte og ofte delvis dækket af havgræsser eller alger. Det var her vi fandt de højeste tætheder af vadefugle.

Vi foretog desuden optællinger af ynglefugle på Latham Island, en lille koralø 60 km øst for Dar es Salaam. Den 300 m lange ø er det eneste sted i Tanzania, hvor havfugle kan yngle forholdsvis uforstyrret. Her yngede maskesule (1.130 par), brun noddy (1.560 par) og sodfarvet terne (25-30.000 individer).

Det vigtigste større vadeområde fandt vi langs vest- og sydkysten af øen Mafia, der ligger godt 30 km øst for Rufiji-flodens store delta. Nogle af arterne, såsom krabbeæder og dværgryle, var koncentreret i få områder, mens andre, såsom krumnæbbet ryle (21.300 individer talt) og terekklire (5.300) var vidt udbredte langs hele Tanzanias kyst.

Direkte trusler i form af ødelæggelser af værdifulde vadefugleområder var begrænset til fældning af mangroveskov og ødelæggelse af lavvandede laguner. Der var heldigvis ingen synlige trusler imod vadebladerne, og til forskel fra Vestafrika bliver vandfuglene ikke jaget langs Tanzanias kyst. Derfor var de usædvanligt tillidsfulde og blev kun i ringe grad påvirket af de

Der tælles vadefugle langs Tanzanias kyster.

Foto: Kaj Halberg

mange mennesker, som bl.a. samler muslinger og søpølser på vaderne. Kun når fuglene raster ved højvande, udsættes de for forstyrrelser; men da befolkningstætheden er lav langs de fleste kyststrækninger, er problemet begrænset. Mangroveskovene ved kysten og galleriskovene langs floderne forsvinder desværre hurtigt, og koralrev sprænges i stykker af fiskerne. Det giver forøget fangst i kort tid, indtil koralrevet er ødelagt. For nylig er det lykkedes at oprette et marint reservat omkring øen Mafia, og dette vil formentlig mindske ødelæggelserne af de værdifulde marine områder.

Forsøget på at videregive vore erfaringer til tanzanierne var delvis vellykket. To deltagere fra naturforvaltningsadministrationen og én fra Wildlife Conservation Society of Tanzania fik lært at bestemme og optælle vandfugle. Arbejdet gav anledning til diskussioner om strategier for naturbevarelse under forhold, hvor de økonomiske muligheder er begrænsede, og hvor lokalbefolkningen er helt afhængig af at kunne udnytte resurserne.

Resultater af kystskovprojektet

De tanzanianske kystskove antages at være rester af regnskove, som indtil for 20 mio. år siden strakte sig sammenhængende tværs over Afrika. Isolationen af de østlige kystskove har siden ført til udvikling af en række endemiske plante- og dyrearter. P.g.a. befolkningstilvæksten er der i dag kun små rester tilbage. Kendskabet til skovenes udbredelse er fortsat begrænset, men det samlede areal er anslået til nogle få hundrede kvadratkilometer, hvoraf kun en lille del er i en nogenlunde oprindelig tilstand.

På vej rundt til kystskovlokaliteterne kunne vejene tit se sådan ud. Foto: Kaj Halberg

Vi undersøgte i alt 10 skovområder med hovedvægten lagt på det sydøstlige Tanzania og i særdeleshed Rondo Forest Reserve langt sydpå. Denne skov er den artsrigeste i det sydlige Tanzania og den er hjemsted for flere endemiske og sjældne plante- og dyrearter. Af særlig ornitologisk interesse kan nævnes en stor bestand af østlig akalat og den endemiske Rondo-skægfugl. Endvidere er skoven den eneste kendte yngleplads for en race af plettet jord-drossel.

De tanzanianske deltagere var meget aktive. De spillede især en central rolle i forbindelse med interviews af de lokale myndigheder og beboere. De efterlod et indtryk af at være tilfredse med træningen og har fået styrket interessen for naturbevarelse.

Projektet faldt sammen med at flere andre organisationer og institutioner fattede interesse for kystskovens enestående flora og fauna. Vort projekt er dog det hidtil eneste med en ornitologisk indfaldsvinkel og fik derfor en central placering i udpegningen af de biologisk vigtigste skove. I et forsøg på at få samlet den eksisterende viden om kystskovene blev der i 1992 arrangeret en workshop med deltagelse af de respektive organisationer og institutioner. Resultaterne af vort projekt blev her fremlagt som grundlag for de tanzanianske myndigheders og institutioners videre beslutningsprocesser.

Vi har især fokuseret på Rondo Forest Reserve og to nærliggende mindre skove, i Lindi-distriktet i det SØ-Tanzania. Truslerne omfatter hugst og afbrænding og noget krybskytteri. Vi har publiceret en speciel rapport om nødvendige foranstaltninger til bevarelse af skovens enestående karakter. Rapporten er til dels udarbejdet i samråd med lokale myndigheder. De foreslåede foranstaltninger lægger stor vægt på lokalbefolkningens udviklingsinteresser. Således foreslås en styrkelse af den forst-mæssigt drevne del af skoven som beskyttelse af den resterende naturskov. En sikring af vandforsyningen til de omkringliggende landsbyer har ligeledes til formål at mindske presset på skovene til fordel for landbrugsarealerne.

Rapportens forslag er blevet positivt modtaget af 'Global Environmental Facility Biodiversity Project' under FAO/UNDP. Der er dog fortsat et stykke vej at gå, før en effektiv sikring af de tanzanianske kystskove er en realitet. Resultaterne af dette projekt skal betragtes som et fagligt værktøj, der giver anvisninger på, hvor indsatsen skal koncentreres i det videre beskyttelsesarbejde.

Personlige indtryk

Den sejlene ekspedition i 1988 havde mange højdepunkter. Det var en fantastisk oplevelse at komme sejlene ind i hver ny bugt. Synet af den hvide sandstrand i bunden af bugten, vade-fuglene der trækker ud til vadepladerne, synet af små palmehytter på stranden. Oplevelsen af at gå i land og blive omgivet af en flok børn, hvoraf nogle begynder at tude af skræk. Man forstår ikke, hvad de siger, men der er en masse sjove ansigtsudtryk, og man føler sig velkommen. Er de tanzanianske deltagere med, lykkes det at forklare, at nogle af fuglene de ser omkring deres landsby, yngler i det nordlige Rusland. Det er ny viden. Det mest fantastiske var at opleve, at der endnu er smukke bugter, fri for hoteller og kun berørt af folkene fra den lokale landsby. Det er spændende at færdes i et område, hvor tidevandsamplituden er op til 4 m. Det er mindre spændende, når strømmen river ankeret op, og båden driver ind mod brændingen.

Fra kystskovprojektet erindres især lejre druknet i regn og landcruisere kørt fast i vejenes mudder. Men også den første afrikanske pragtdrossel eller pygmæ-isfugl i hånden, svalehalernes dansen over solfyldte lysninger, galagoernes kalden i tusmørket og om natten løvernes brøl nær teltet. ■

Publicering

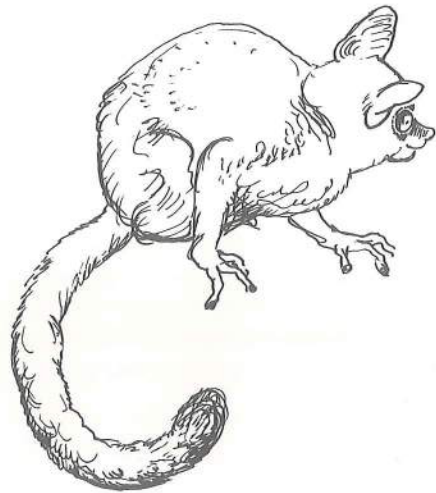
- Bregnballe, T., 1988: *Tanzania Wader Survey 1988*. DOFT 82: 137-138.
- Halberg, K., 1988: *Ved Tanzania's kyster*. FUGLE 4: 28-29
- Bagger J., K. Halberg & P.Y. Nnyiti, 1990: *Observations of birds in Rondo and Litipo Forests, SE Tanzania, 1989*. Institute of Population Biology, University of Copenhagen & ICBP-Denmark.
- Bregnballe, T., K. Halberg, L.N. Hansen, I.K. Petersen & O. Thorup, 1990: *Ornithological winter surveys on the coast of Tanzania 1988-89*. - ICBP study report no. 43, ICBP Danish Section, Zoological Museum & Institute of Population Biology, Copenhagen, Denmark.
- Petersen, I., P.F. Jensen & S. Brøgger-Jensen, 1990: *ICBP-Danmarks undersøgelser i Tanzania*. Kaskelot 88: 31-33.
- Faldborg, J., K. Halberg, F. Brammer & T. Eriksen, 1991: *Observations of birds and mammals in six coastal forests of Tanzania*. Institute of Population Biology, University of Copenhagen & ICBP-Denmark.
- Bregnballe, T., 1993: *Coastal birds in Tanzania - winter surveys for BirdLife International, 1988-89*. Proceedings of the 7th Nordic Congress in Ornithology 1990: 106-110.
- Eriksen, T., K. Halberg, T. Lehmerg & E.S. Petersen, 1994: *A survey of bird life in five coastal forests of south-eastern Tanzania 1993*. Zoological Institute, Dept. of Population Biology, University of Copenhagen & BirdLife-International (Denmark).
- Eriksen, T., K. Halberg & E.S. Petersen, 1993: *A proposal for a conservation initiative for Rondo, Litipo and Chitoo Forests, Lindi District, Tanzania*. Zoological Institute, Dept. of Population Biology, University of Copenhagen & BirdLife-International (Denmark).

Tanzania

Bjergskovene som Noahs Ark

Af Lars Dinesen

En stadigvek unavnigven galago-art fra Udzungwa-området

Botanisk Museum og Zoologisk Museum i København har i løbet af de sidste ca. 15 år opbygget en betydelig viden om biodiversitet i afrikanske bjergregnskove. Kikkerten har især været rettet mod Eastern Arc bjergene i Østafrika. De isolerede bjergmassiver rejser sig over vidtstrakte tørre savannesletter og ligger på linie fra Udzungwa bjergene i det sydlige Tanzania til Taita Hills i Kenya mod nord. Bjergene er skabt gennem millioner af års gentagne opfoldninger, forskydninger og sænkninger af krystallinske kalkholdige bjergarter, en proces der startede for mere end 250 mio. år siden. De ligger samtidig placeret indenfor Det Indiske Oceans klimasystemer, således at stejlskrænterne effektivt opfanger den nedbør, der blæser ind fra det varme ocean. Kombinationen af de specielle geologiske og klimatiske forhold er årsagen til, at den mosbegrøede skov på Eastern Arc bjergene er millioner af år gammel, til trods for at Østafrika i øvrigt har været påvirket af meget kraftige klimatiske ændringer.

Denne række af isolerede bjergskovsrefugier er af helt særlig interesse for forskningen og naturbeskyttelsesarbejdet. Her har et utal af unikke og gamle arter af planter og dyr overlevet, og samtidig er der meget som tyder på, at skovene også fungerer som centre for dannelse af nye arter. I kontrast til Eastern Arc bjergene er skovene på de berømte afrikanske bjerge som fx. Kilimanjaro og Mount Kenya uden denne formidable koncentration af sjældne og helt lokalt forekommende organismer.

Projektforløbet

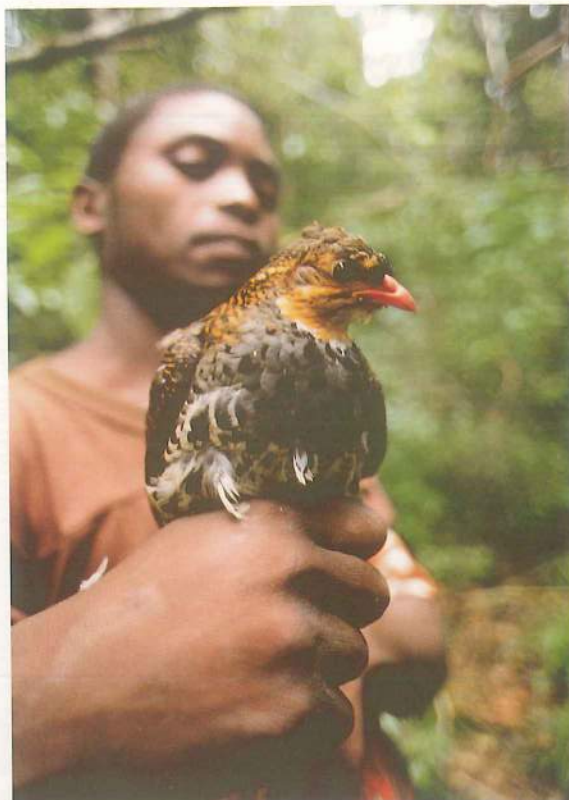
Efter adskillige års pause blev forskningen i Eastern Arc bjergene genoptaget i 1990 af Jon Fjeldsø fra Zoologisk Museum i København. Ved en målrettet indsats skulle de biologisk vigtigste områder udpeges. Projektet har senere udviklet sig som et samarbejde mellem BirdLife International, herunder de respektive partnerorganisationer som DOF og Wildlife Conservation Society of Tanzania, og universiteterne i København og Dar es Salaam. Dette samarbejde sikrer faglig vejledning, både til tanzanianske deltagere fra universitetet og Birdlife Tanzania, og til de danskere, som enten kommer fra DOF eller benytter deres resultater som specialeprojekter til en uddannelse som tropobiologer. Specialeprojekterne har været økologisk orienterede og har blandt andet omhandlet sammensætningen af artsblandede fødesøgningsflokke i troperne og fødeøkologi hos nærtstående regnskovsfugle. De biologiske resultater bliver desuden sammenholdt med fortolkninger af vejr-satellitbilleder igennem året, der viser variationer i vegetationsdække over en årrække. Denne del af projektet gennemføres i et samarbejde med DOFs konsulentfirma Ornis Consult. Siden 1990 har mindst otte ornitologiske ekspeditioner fra København besøgt Tanzania med langvarige feltophold i afsidesliggende skove indenfor Eastern Arc. Den første større ekspedition blev gennemført i 1991/92 af Louis Hansen, Thomas Lehmborg, Jens Otto Svendsen og undertegnede til Udzungwa-bjergene. Siden har i alt en snes danskere og tanzanianere deltaget på ekspeditioner til de vigtigste bjergmassiver: Udzungwa, Uluguru og Usambara-bjergene.

Finansieringen

Aage V. Jensens Fonde har finansieret projekter i Udzungwa-bjergene med i alt 404.000 kr., National Geographic Society med 110.000 kr., Beckett-Fonden med 80.000 kr., Zoologisk Museum med 60.000 kr., RSPB/BirdLife U.K. med 50.000 kr. og Bodil Pedersen Fonden med 15.000 kr.

56

Et af resultaterne af projektet var opdagelsen af denne honsefugl, Udzungwa skovhønen, et fund som i 'Handbook of the Birds of the World', bind 2, 1994, blev beskrevet som: »en af de største overraskelser for den ornitologiske verden i de senere år«. Foto: Thomas Lehmborg

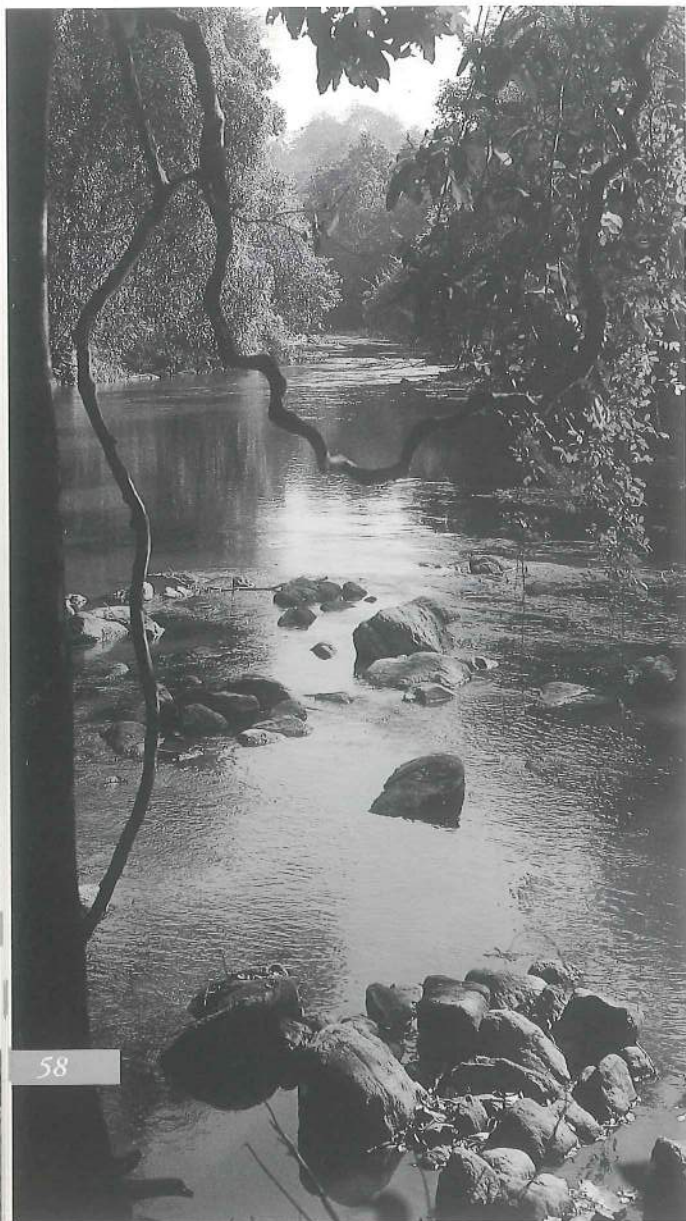
57

Resultaterne

De danske undersøgelser startede i 1970'erne med Arne Schiøtz, og i 1981 tilbragte Flemming Pagh Jensen, Steffen Brøgger-Jensen og Simon Stuart 21 uger på de østvendte skovskrånninger i Mwanihana og Udzungwa Scarp skovene for Zoologisk Museum. Blandt resultaterne var opdagelsen af rødvinget solfugl som ny art for videnskaben. Denne art kendes kun fra det nordlige Udzungwa massiv, og forekomsten af denne og andre meget sjældne skovfugle og dyr var medvirkende til, at Alan Rodgers fra universitetet i Dar es Salaam og WWF-Tanzania efter ti års hårdt arbejde fik forståelse i den tanzanianske regering for op-

De enemiske arter Mrs Moreaus sanger og Loveridges solfugl i deres naturlige omgivelser i Uluguru-bjergene gengivet af Jon Fjeldsø.

58

Skovene på Udzungwa-bjergene opfattes af den lokale befolkning i lavlandet med rette som 'regnets moder'.

Foto: Lars Dinesen

rettelsen af 'Udzungwa Mountains National Park'. Parken omfatter ca. 2.000 km² skov og græsland og blev endelig vedtaget i februar 1992. Det er den første realistiske beskyttelse af nogen skov i Eastern Arc bjergene og et af de ganske få fredede områder i Afrika, der er etableret for beskyttelse af regnskov.

De genoptagne undersøgelser i 1990'erne i Udzungwa-bjergene har også frembragt opsigtsvækkende resultater. En ny hønsfugl for videnskaben blev opdaget i det nordvestlige Udzungwa i 1991. Vi navngav fuglen 'Udzungwa Forest Partridge' efter de bjerge, der har vist sig at fungere som et sikkerhedsnet for overlevelsen af sjældne og endemiske dyr og planter. Udzungwa skovhønen er meget forskellig fra sine ca. 45 afrikanske søskende, og de nærmeste slægtninge findes meget overraskende blandt træagerhønsene i Sydøstasien. Skovhønen er efter al sandsynlighed en relik, der har indvandret i en periode for 15-18 mio. år siden, da der var sammenhængende skov mellem Asien og Afrika. Efter dette tidspunkt har den formentlig været vidt udbredt i den daværende afrikanske regnskov, men er siden hen blevet isoleret i klimatisk stabile skovlommer og har kun overlevet de skiftende afrikanske klimaforhold netop i dele af Udzungwa-bjergene. Den endemiske rødvingede solfugl og den meget sjældne Amani solfugl blev også fundet i det nordvestlige Udzungwa. Udzungwa-bjergene som helhed rummer i alt 16 fugle med status som globalt truede eller med en meget begrænset verdensudbredelse. Fælles for mange af disse fugle er, at de ellers kun overlever på 1-2 andre vidt adskilte skovklædte bjergtoppe i Østafrika. For eksempel var den blå-hvide Amani solfugl kun kendt fra isolerede forekomster i Usambara-bjergene og Arabuko-Sokoke skoven i Kenya henholdsvis 375 og 625 km. mod nord – og bestanden i Udzungwa-bjergene udgør måske en særlig underart. Bjergskovene er ikke kun vigtige for fuglene, men også af største betydning for bevarelsen af en lang række andre sjældne og truede plante- og dyrearter.

Men synes den lokale befolkning også at skovene er vigtige? Et 10 dages ophold i landsbyen Udekwa i 1994 skulle afklare dette og en række andre spørgsmål i forbindelse med DOFs og Zoologisk Museums arbejde. Svaret var et klart JA! Den lokale befolkning er afhængig af skoven. Vigtigst af alt bliver skoven opfattet som 'regnets moder' og betragtes af alle lokale som garanten for nedbørsperioder til afgrøderne og drikkevand. Der er navngivet vigtige steder i skovene, hvorfra der hvert år bedes for en god regntid. Skoven anvendes desuden til indsamling af honning, naturmedicin og andre skovprodukter. Kommerciel hugst af kamfertræ har siden 1993 været foretaget af udefra kommende forretningsfolk i to af de biologisk vigtigste skove omkring landsbyen, til trods for et generelt forbud fra den tanzanianske regering. Hugsten blev mødt med misbilligelse af befolkningen, og landsbyregeringen bakkede op omkring forslaget om en udvidelse af nationalparken for at få skoven beskyttet.

Skovene på Uluguru-bjerget er nogle af Afrikas mest truede på grund af deres beliggenhed tæt ved byen Morogoro. Næsten alt land op til 1.500 meters højde er afskovet. Mange områder dyrkes intensivt, mens andre områder hurtigt bliver uproduktive på grund af jorderosion og vandmangel. Alligevel bliver de afbrændt hvert år. Undersøgelserne identificerede steder, hvor en koncentreret indsats for bedre landudnyttelse kan have størst effekt på opretholdelse af områdets biodiversitet – og vandforsyningen til lavlandet. Afrikas måske sjældneste fugl, den gulgrønne og sorthættede Uluguru krat-tornskade blev fundet spora-

disk i den nederste del af den tilbageværende skov. Skal tornskaden og de øvrige truede plante- og dyrearter sikres, må der handles hurtigt. Skoven på Uluguru-bjergene udgør en vigtig del af det område, der forsyner hovedstaden Dar es Salaam med vand.

DOF-BirdLife Danmark vil i et samarbejde med BirdLife Tanzania og universiteterne fortsætte indsamlingen af data og videregive informationer om miljøtilstanden til relevante institutioner og donorer. Desuden vil en vigtig opgave fortsat være at bidrage til opbygningen af BirdLife Tanzania til en slagkraftig miljøorganisation. DOF arbejder ligeledes på at igangsætte egentlige forvaltningsprojekter, som kan føre til en langsigtet bæredygtig udnyttelse og bevarelse af skoven.

Personlige indtryk

Som oftest er intakt tilbageværende skov kun at finde langt fra alfarvej. Efter 70 kilometers kørsel af en elendig grusvej kommer vi endelig til landsbyen Udekwa. Landsbyen bebos af 3.000 mennesker og består af lerklinede hytter uden elektricitet. Al mad laves over bål. Fra Udekwa er der fire timers gang til skovkanten i 1.400 meters højde.

Jeg ligger i skoven og kigger op på en blå himmel imellem trækroneerne. Kort efter sover jeg. Dagen derpå står jeg samme sted og hører et penselsvin bevæge sig i skoven – endelig en mulighed for at få dyret at se! Jeg står spændt og venter på at det skal komme til syne. Thomas står parat med sin kikkert 20 meter fra mig. Alt er ellers stille. Det er kun et spørgsmål om sekunder før dyret viser sig præcis der, hvor jeg sov i går. Pludselig stivner Thomas, sænker kikkerten og puster sig op med armene strakt ud i fuld længde og udstøder en højlydt hvislen, hvorefter dyret tydeligvis forsvinder. Han fremstammer bleg og rystet, at det var et leopardhoved han til sin store overraskelse fik serveret i 10 ganges forstørrelse igennem kikkerten.

De følgende morgener vækkes vi tidligt af lyde fra leoparden. Vi fortsætter det daglige arbejde, men er ikke nået langt fra lejren, før vi støder på frisklagt afføring fra leopard flere steder på 'vores' sti. Vi har åbenbart misforstået ejerforholdet. Tøvende fortsætter vi ad den samme veksel, men bliver pludselig stoppet af leopardlyde lige foran os – men uden for synsvidde. Vi vender skyndsomt næsen tilbage mod lejren, kun for at finde en aldeles frisklagt leopardlort 50 meter tilbage på den samme veksel. Vi ser på hinanden – det er på tide at overlade skoven til sin rette ejermand. ■

Publicering

En række populære artikler og noter har været bragt i inden- og udenlandske aviser og magasiner.

Et udvalg af de faglige afhandlinger er:

- Dinesen, L., T. Lehmborg, J.O. Svendsen & L. Hansen 1993. *Range extension and other notes on some restricted-range forest birds from West Kilombero in the Udzungwa Mountains, Tanzania*. Scopus 17: 48-59.
- Dinesen, L., T. Lehmborg, J.O. Svendsen, L.A. Hansen & J. Fjeldså 1994. *A new species of perdicine bird (Phasianidae, Perdicipini) from Tanzania; a relict form with Indo-Malayan affinities*. Ibis 136: 2-11.
- Dinesen, L. & T. Lehmborg (i trykken). *Problem-identification in the village of Udekwa (Iringa District, Tanzania) in relation to conservation of forest and biodiversity*. BirdLife Denmark and Zoological Museum, University of Copenhagen.
- Svendsen, J.O. & L.A. Hansen (red.) 1995. *Report on the Uluguru biodiversity survey 1993*. RSBP/BirdLife U.K. and Danish Center for Tropical Biodiversity.

59

Polen

Oprettelse af en polsk fuglebeskyttelsesorganisation

Af Lorenz Ferdinand

Vandsanger

Efter de politiske ændringer i Østeuropa i 90'erne er vilkårene for frivillige miljøorganisationer blevet fundamentalt ændret. Inden da var der kun i Ungarn en folkelig fugleforening. I de andre lande var det ikke muligt at have sådanne organisationer. Dog havde BirdLife International (dengang ICBP) gennem adskillige år haft kontakt til ornitologiske kredse i de fleste lande. Denne kontakt blev særlig udbygget i forbindelse med igangsættelsen af BirdLifes store, europæiske program for registrering af fuglelokaliteter (Important Bird Areas – IBA projektet) i midten af firserne. Dette projekt omfatter fugletællinger i alle Europas lande og har – nok overraskende for mange – vist, at der er mange og meget store fuglerige naturområder i Østlandene. Generelt tæller deres landbrugsområder tillige mange flere fugle end Vesteuropas.

IBA-projektet viste endvidere, at der var stor forskel på de enkelte landes kendskab til deres fugleliv. Polen, Ungarn og det østlige Tyskland har – p.g.a. en levende ornitologisk tradition – det bedste kendskab, mens den stadig er yderst ringe i fx Rusland og Ukraine.

Efter 1989 har BirdLife International i de enkelte lande forsøgt at få gang i nationale, folkelige fuglebeskyttelsesorganisationer. Siden 1990 er det lykkedes at igangsætte sådanne organisationer i næsten alle de tidligere østlande, med vestlig økonomisk og konsultativ støtte. Primus motor var den engelske BirdLife-partner, RSPB, hjulpet i forskellig udstrækning af partnerne i Schweiz, Holland, Frankrig, Sverige og Italien.

Den vestlige støtte bidrager til at ansætte professionelle biologer og organisationsfolk, som hjælper arbejdet i gang i de nye foreninger, så de kan føre en aktiv og konsekvent fuglebeskyttelsespolitik. De vigtigste opgaver er at udbrede kendskabet til og interessen for de vilde fugle, skabe folkelig bevidsthed om fuglenes værdi og medvirke ved forbedringer af lovgivningen og oprettelse af naturreservater.

Støtte til opbygning af stærke fuglebeskyttelsesorganisationer er en langsigtet, men klog investering til hjælp for østlandenes fugle og natur. Det vil i det lange løb være langt bedre at støtte østeuropæerne med 'hjælp til selvhjælp', end at vi fra vesteuropæisk side alene betaler til oprettelse af reservater.

Den polske natur minder i flere henseender om den danske for 3-4 generationer siden – med store områder med naturskabte vådområder. Sammenlignet med Danmark har Polen i dag et særdeles rigt fugleliv, med meget store ynglebestande af truede og sjældne fugle såsom rød glente, vandsanger, engsnarre, havørn, stortræppe samt sort og hvid stork.

Vi danskere har oplevet skadevirkningerne af offentlige investeringer i store afvandingsprojekter og udviklingen af intensivt landbrug med overdreven brug af kunstgødning og sprøjtegifte. Derfor kan vi med ekstra vægt advare mod at man i øst begår de samme fejl. Og fremfor alt kan vi fortælle, hvordan man organiserer folkeligt engagement i miljøproblemerne, og får politisk indflydelse.

Projektforløbet

Både i BirdLifes ledelse og i Polen har man ment, at DOF-BirdLife Danmark har særlig god baggrund for at støtte Polen. Det skyldes især, at vi selv har skabt en af de mest effektive af de mindre fuglebeskyttelsesorganisationer i Europa.

DOF har, efter aftale og kontrakt med BirdLife-sekretariatet, påtaget sig hovedansvaret for at hjælpe polakkerne med op-

bygning af en moderne, landsdækkende fuglebeskyttelsesorganisation, Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków (OTOP/BirdLife Polen), med hovedkontor i Gdansk. Kontakten begyndte i 1990, hvor rådgivere fra DOF besøgte Polen. Den nuværende partnerskabsaftale løber til udgangen af 1996.

Siden 1990 har en DOF-delegation besøgt OTOPs hovedkvarteret i Gdansk en til to gange årligt og deltaget i møder. Vi har rådgivet m.h.t. organisation, medlemskampagner, aktivering af frivillige, finanser, fund-raising, publikationer og reservatudvikling. To gange har der været afholdt kursus i København for OTOP-medarbejdere. DOF har skaffet inventar til OTOPs kontor, som nu er indrettet i velfungerende lokaler.

Finansieringen

Efter ansøgning fra DOF-BirdLife Danmark har det danske miljøministerium i 1993 bevilget 358.700 kr. over en to-årig periode til at hjælpe OTOP med nye aktiviteter. DOF har også fortløbende stillet egne indsamlede midler til rådighed. I 1994 bevilgede foreningen 100.000 kr. i støtte til OTOP.

Resultaterne

Siden sin start i 1991 er OTOP vokset til at have 1.500 medlemmer og et medlemsblad, der udkommer hvert kvartal. Foreningen fremmer regelmæssigt fugleinteressen gennem aviser, radio og TV. Der arrangeres ekskursioner, medlemsmøder og foredrag i skoler. Et netværk af frivillige grupper rundt om i landet overvåger vigtige fugleområder og arbejder for deres bevarelse og en ny oversigt over de 118 mest betydningsfulde IBAs blev færdiggjort i 1994. 8. september 1995 åbnede OTOP sit første reservat, Karsiborska Kepa nær Swinoujście.

Personlige indtryk

Internationalt fuglebeskyttelsesarbejde er ikke altid et spørgsmål om at leve ude i junglen i ugevis mellem endemiske sjældenheder og med leoparder som selskab på skovstierne. I tilfældet Polen har vi, der har deltaget fra DOF, ikke fået set meget til landets vidunderlige fuglelokaliteter. Fugleregistreringer klarer polakkerne selv. Mange fagornitologer er fuldt på højde med dansk ekspertise m.h.t. akademisk standard.

Vores rolle har været at fungere som rådgivere, igangsættere og koordinatore i det organisatoriske slid, som også skal til. Vi har siddet i lange møder, ofte lørdag og søndag med, mæglet i personspørgsmål, gennemgået budgetter, kritiseret og opmuntret. Hvad fuglearbejde angår, er det måske ikke så glamourøst. Men i kontakten med OTOP har vi oplevet en stor berigelse og glæde. Vi har lært fine mennesker at kende og samarbejdet med kolleger der lytter og ønsker at lære. Vi har deltaget i fornyelsen af denne stolte, gamle nation og mindet polakkerne om at de midt i al moderniseringen, også skal huske deres naturværdier. På længere sigt håber vi, at det lykkes at gøre OTOP mindst lige så slagkraftig som DOF-BirdLife Danmark. ■

Publicering

- OTOPs, DOFs og BirdLife Internationals indsats i Polen har været beskrevet i BirdWatching Magazine og World Birdwatch (England) og bl.a. i dagbladet Politiken og FUGLE. I Polen har OTOP udgivet en række tidsskrifter og brochurer om sit arbejde, bl.a. Ostoje Ptaków W Polsce, 1994, en 404 sideres illustreret IBA oversigt.

Malgosia Ozgo og Agnieszka Trocinska fra OTOP rådfører sig med John Bishop fra RSPB i England; DOF fungerer som koordinator i alle OTOPs udenlandske kontakter.

Foto: Morten Strange

180 ha. af dette område på Karsiborska-øen i det vestlige Polen er blevet købt op af OTOP og med assistance fra bl.a. DOF udviklet til foreningens første naturreservat.

Foto: R. Czeneszkiewicz

Letland

Skovene med de sorte storke

Af Steffen Brøgger-Jensen

De gamle sovjetiske randstater og de øvrige lande omkring Østersøen huser verdens tætteste bestande af sort stork. I Letland, der blot er lidt større end Danmark, er bestanden vurderet til op mod 1.300 par, eller ca. 10% af verdensbestanden, og den har været støt stigende siden ca. 1950.

Ironisk nok skyldes denne fremgang ikke aktiv miljøbevarelse, men den kommunistiske samfundsstrukturens ineffektivitet, der gavtede den type natur hvor storkene trives. Drænkkanalerne i skovene blev ikke ordentligt udført og vedligeholdt, og derfor bevarede skovene deres fugtige og frodige karakter. Ydermere leverer landets 50.000 bævere (efterkommere af en håndfuld dyr, som blev genindført til Letland ved flere lejligheder gennem dette århundrede) et formidabelt stykke forvaltningsarbejde til fordel for storken ved at opdæmme kanalerne og de naturlige vandløb.

Storkenes ungeproduktion har været fremragende, og bestanden er nu så stor, at mange ynglepar presses ud i mindre egnede områder. P.g.a. den bemærkelsesværdige kombination af planøkonomiens ligegyldighed og bævernes entreprenante og egenrådige forhold til skovdrift har de sorte storke fundet et eksistensgrundlag også i marginalområderne og dermed lært at begå sig i et bredere spektrum af levesteder i Letland.

Heri ligger en interessant kobling til Danmark. Den sorte stork er under genindvandring her i landet. Det skyldes måske, at de lettiske storke har tilpasset sig kulturpåvirkede forhold, der ligner hvad det danske landskab byder på. Derfor har den sorte storks status i Letland også interesse for os. Et bedre kendskab til artens valg af levesteder vil give os et væsentligt bedre grundlag, når vi skal beskytte og forvalte de få danske ynglelokaliteter.

I en tid hvor privatisering og markedsøkonomi er nye modeord i Letland, er der opstået alvorlige trusler mod de sorte storke og deres levesteder. Markedskræfterne kan skabe effektivitet og økonomisk vækst i samfundet, men det er yderst tvivlsomt, om man i denne markedsøkonomiske udvikling har 'tid til' at overveje de fulde miljøkonsekvenser af disse omlægninger. Erfaringerne viser, at folkelige foreninger og offentlige myndigheder i fællesskab må arbejde sammen, hvis biodiversitet skal bevares.

Projektforløbet

DOF-BirdLife Danmark er i samarbejde med en lettisk naturbeskyttelsesforening og myndighederne i begge lande gået ind i et projekt, der skal kortlægge og beskytte de vigtige lettiske bestande af sort stork. Målet er oprettelse af beskyttede områder for den sorte stork og andre følsomme arter i Letlands naturskove, specielt en tæt bestand af forskellige spættearter. Projektet er formuleret af biolog Maris Strazds fra Latvian Fund for Nature, men DOF er projektansvarlig.

Med udgangspunkt i forekomsten af bevaringsværdige skovfugle skal der udarbejdes et sæt retningslinjer for beskyttelsen af disse arter. Retningslinjerne vil blive opstillet på flere niveauer og skal udarbejdes i samarbejde med den lettiske skovstyrelse. Sammen med skovstyrelsen skal der desuden gennemføres en beregning af de økonomiske konsekvenser af forskellige beskyttelsesscenerier. Der gennemføres endvidere et formidlingsprogram, der skal gøre befolkningen opmærksom på de naturværdier de lettiske skove rummer og som er efterspurgt både nationalt og internationalt. Der er en stærkt stigende interesse for økoturisme fra vest til de 'uspølerede' miljøer i øst.

Finansieringen

620.000 kr. er bevilget fra Miljøministeriets miljøstøtteordning over en tre-årig periode, fra efteråret 1994 til foråret 1997.

Resultaterne

Projektet skal koordinere flere års frivillig indsats med kortlægning af reder af sort stork. En af de første aktiviteter har derfor været at opbygge en database med alle de hidtil kendte lokaliteter, inkl. standardiserede oplysninger om redeområdet. Efter en analyse af naturforholdene i redeområderne skal der opstilles alternative strategier for bevarelsen af den sorte stork og dens levesteder. En effektiv strategi er nødvendig, nu hvor vestlige firmaer kan få lejlighed til at opkøbe billige skovningsrettigheder i Letland. Privatiseringen er i fuld gang, og med den følger et naturligt krav på en mere effektiv og økonomisk skovdrift. I løbet af 1996 vil arbejdet med landreformen blive tilendebragt, og inden da skal det første forslag til en bevaringsplan ligge klart. ■

Publicering

Der forventes dels videnskabelige artikler dels en bred formidling vedr. bevarelsen af de naturlige værdier i Letlands skove. Der skal endvidere udarbejdes konkrete retningslinjer for beskyttelse af bevaringsværdige fugle og skovområder til brug for den lettiske skovstyrelse. En præsentation af projektet blev bragt i Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 88 (1994): 153-154.

Den sorte stork er i fremgang i Letland, og der er håb om, at den vil brede sig til Danmark; hvis vi forstår dens levevis bedre, kan vi hjælpe den.

Foto: Lubomir Andreev/BirdLife Bulgaria

Malta

Skån Middelhavsområdets trækfugle!

Af Lone Eg Nissen

Middelhavslandene har en særlig kultur, hvad angår holdninger til naturen i almindelighed og til jagt i særdeleshed. Forholdene har været særligt grelle på Malta, hvor enhver fugl anses som et potentielt lystskydemål. Som en illustration af hvor svært fuglene har det på Malta, kan nævnes, at øen i 1991 kun havde 13 ynglende fuglearter!

Malta er placeret som en fristende hvile- og optankningsplads for Afrika-trækkende fugle. Hvert efterår passerer i tusindvis af fugle øen. Et særlig vigtigt sted for trækfuglene er Buskett Gardens på Sydmalta. Selv om al jagt er forbudt, ventede over 100 jægere så sent som i 1991 dagligt på de hvepsevåger, høge, falke, glenter og ørne, der i trækperioden september/oktober henimod aften søger ned for at raste i træerne. P.g.a. yderst mangelfuld indsats fra politiets side havde krybskytterne frit spil. Rovfuglene endte som udstoppede trofæer.

Ca. 12.000 jægere og 6.000 fuglefængere løste licens for 1991 – ud af et befolkningstal på 350.000. Det eneste naturreservat på Malta i 1991 var det 2 ha. store reservat Ghadira i Mellieha Bay. Malta Ornithological Society (nu MOS/BirdLife Malta) havde fået lovning fra regeringen på at også kunne indrette et 5 ha. stort område, Is-Simar ved Pwales nær St. Paul's Bay, til naturreservat. Men betingelsen var, at foreningen, der dengang kun talte 2.300 medlemmer, selv kunne skaffe de økonomiske midler. MOS havde allerede tegninger parat til udgravning af et vådområde, der inklusive indhegning, tre fugletårne og et receptionscenter med undervisningsfaciliteter i alt ville koste 1,4 mio. kr.

Projektforløbet

I september 1991 startede DOF-BirdLife Danmark en kampagne til belysning af trækfuglenes vilkår på ruten til og fra deres vinterkvarter. Kampagnen gik ud på at skaffe opmærksomhed i den danske befolkning og iværksatte en landsindsamling til oprettelse af et fristed for fuglene ved Is-Simar.

Som optakt rejste FUGLEs daværende redaktør, Willy Johannsen, til Malta med undertegnede for at studere Middelhavsøens trækfugleliv. Kampagnen herhjemme kørte fra september 1991 til marts 1993 og omfattede informations- og lobby-virksomhed i TV, radio og i pressen; den vakte voldsom opmærksomhed.

Formentlig var det for mange mennesker lidt af et chok at blive konfronteret med, at vore bestræbelser for at værne om det danske fugleliv undermineres af meningsløs nedskydning af trækfugle. Som et meget glædeligt resultat af kampagnerne engagerede også Danmarks Jægerforbund sig i arbejdet på Malta. Den mest logiske vej til udvikling af en etisk forsvarlig jagt er en diskussion jæger til jæger.

Den kraftige reaktion i den danske befolkning (og i andre vesteuropæiske lande) gjorde også et stort indtryk på Malta. Det maltesiske miljøministerium gav løfte om at fordoble det indsamlede beløb, og der kom gang i arbejdet med at modernisere jagtloven.

Finansieringen

DOF-BirdLife Danmark indsamlede 350.000 kr., som gik ubeskåret til kampagnen. I 1995 bevilgede DOF yderligere 35.000 kr. fra egne midler til informationsarbejdet ved Is-Simar.

Resultaterne

I sommeren 1995 stod det nye naturreservat Is-Simar færdigt. Med undtagelse af receptionscenteret, som endnu manglede startkapital. Fire regeringsaflynnede vagter overvåger Is-Simar på skift alle døgnet 24 timer.

Det er vigtigt, at trækfuglene kan tanke op i naturreservater. Men de skulle også gerne have chance for at nå helskindet ind og ud af området. Efter pres fra udlandet har regeringen set sig nødsaget til at harmonisere bl.a. jagtloven med EU-landenes.

Den 1. januar 1994 trådte en ny jagtlov i kraft på Malta. Den tillader kun havjagt i november og december og på land går fredningstiden fra 1. februar til 31. august. På søn- og helligdage er der jagtstop fra kl. 12.

Tidligere var søndagsfuglemarkedet ved City Gate i Valletta et tilløbsstykke. Efter januar 1994 skal fuglefængerne søge om særtilladelse til at sælge på markedet. En sådan er til dato ikke blevet bevilget.

Den nye jagtlov åbner også mulighed for obligatorisk jagtprøve. På Danmarks Jægerforbunds foranledning blev Maltas jagtforbund i februar 1993 optaget som medlem i FACE, der er EU-jægerens fællesorganisation med 6,5 mio. medlemmer. Hermed blev vejen banet for at gøre de ansvarsbevidste repræsentanter for Maltas jægerstand til samarbejdspartnere. Desuden har Danmarks Jægerforbund opmuntret til bygning af flugtskydningsbaner under mottoet: »Skyd en lerdue, og lad en svale flyve«. Denne kontakt holdes ved lige, og sensommeren 1995 starter nye DJ-initiativer på Middelhavsøen.

Den illegale rovfuglejagt i Buskett Gardens er snart en saga blot. Tårnfalken yngede i 1994 for første gang i 22 år. I september 1994 foretog politiet dagligt razziaer, men fandt kun et par krybskytter, og der er kun registreret få tilfælde af jagt i fredningstiden. Der er faldet fængselsdomme og bøder i 10.000 kroners-klassen, og den nye jagtlov giver mulighed for meget hårde straffe ved gentagne lovovertrædelser. Jægerens antal er faldet markant: kun 9.000 jægere og 1.500 fuglefængere har løst licens for 1995.

I dag har MOS/BirdLife Malta 4.100 medlemmer og anvender sine kræfter på helt nye formål. Fx køres en hårdt tiltrængt landskabskampagne, det bedste tegn på at illegal jagt ikke længere opfattes som noget større problem på Middelhavsøen.

Personlige indtryk

Siden september 1991 har jeg gennemsnitligt tilbragt to måneder om året på Malta, der med sine godt 1.000 indbyggere pr. km² er Europas tættest befolkede område. Dette mærkes specielt om søndagen, hvor man skulle tro hele øens befolkning var blevet enige om at drage ud i naturen. Eller rettere sagt, den smule natur der endnu findes. Malteserne er hjælpsomme, venlige og i besiddelse af veludviklet humoristisk sans. ■

Publicering

I forbindelse med pressekonferencer o. lign. har dagspressen løbende bragt Malta-glimt. Af større artikler bør nævnes Berlingske Tidende den 4. juni 1994. Desuden har tidsskriftet Sfinx i juni 1995 udgivet et stort temanummer om Malta, hvor der også fokuseres på fuglene. Af større tidsskrift artikler kan følgende anbefales som supplerende læsestof: Fugle 4/91, 1/92, 2/92, 4/92, 4/93, 1/94. Jæger 2/92, 6-7/93. Alt om Foto 2/93. Natur & Ungdoms 'Natur' 1/93.

Det nye Is-Simar naturreservat på Malta er kun på 5 ha. men det er et vigtigt samlingspunkt for fugle og for naturinteresserede på øen. Foto: Lone Eg Nissen

Ungdoms- og oplysningsarbejdet gives særlig prioritet af MOS/BirdLife Malta. Foto: Lone Eg Nissen

Grækenland

Mikri Prespa Nationalparken

Af Lorenz Ferdinand

Kroltoppet pelikan

Den smukke Prespa-sø og de omkringliggende områder er hjemsted for talrige sjældne fugle og andre livsformer.

Fotos: Anders Tvevad

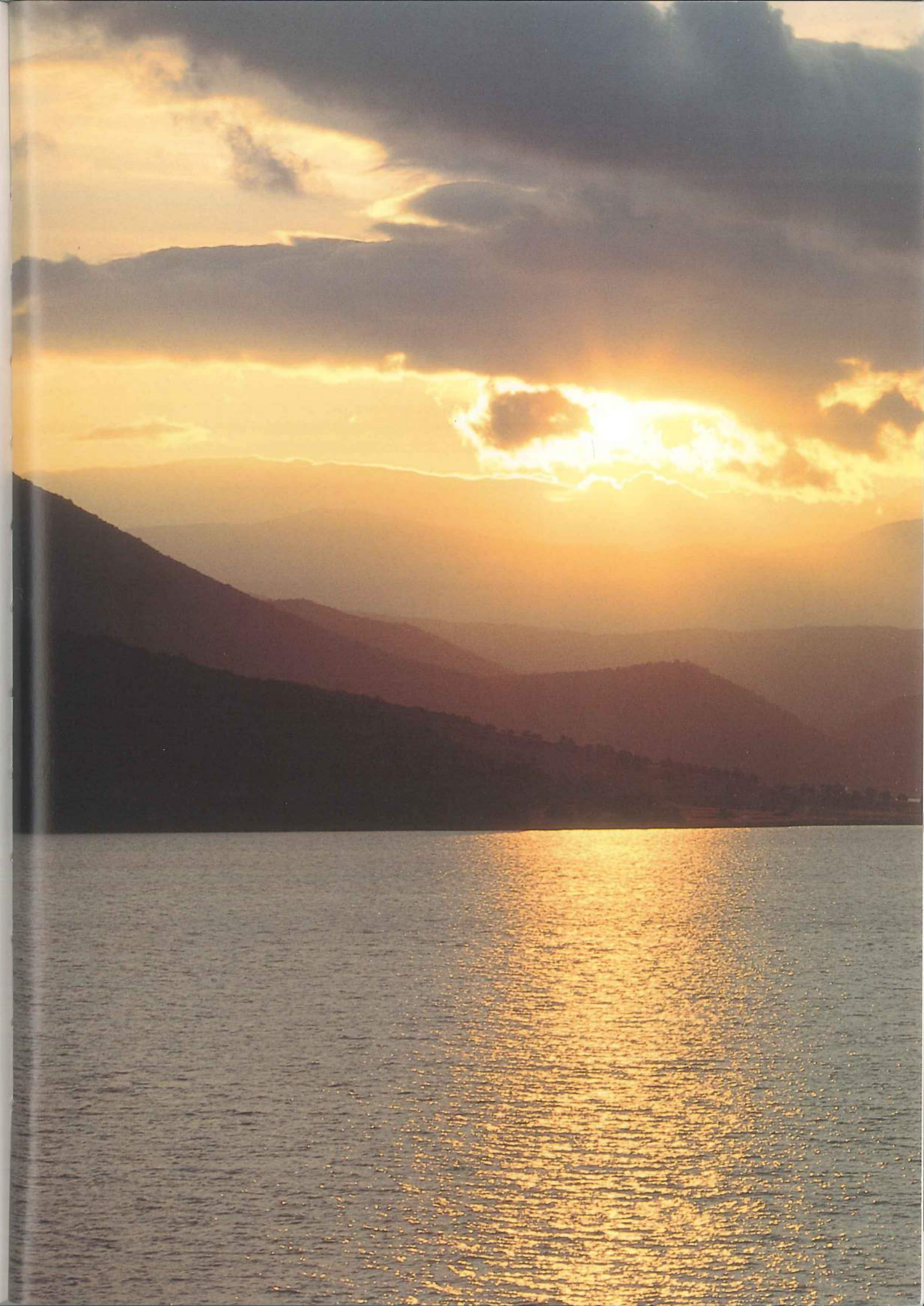
I tresserne konstaterede engelske biologer, at der i bjergene i Nordvestgrækenland, i hjørnet mod Albanien og det tidligere Jugoslavien, findes et pragtfuldt naturområde på nogle hundrede kvadratkilometer. Centralt i området ligger en stor, lavvandet sø, Mikri Prespa, omkranset af rørskove, våde enge og frugtbare marker. Disse dyrkes af småbønder fra fire gamle landsbyer. Mod øst og vest ligger lave og delvis skovklædte bjerge og mod nord den store Prespa-sø, Megali Prespa.

Med denne landskabelige mosaik indeholder området en mangfoldighed af sjældne dyr, fugle og planter. Videnskabeligt set er stedet enestående ved at der findes flere endemiske fiskearter i søen og nogle endemiske planter i bjergene.

Ornitologisk set er Mikri Prespa især betydningsfuld for vandfugle, bl.a. 2 pelikanarter, 7-8 hejre-arter og skestork og dværghær. Den sjældne og truede krøttoppede pelikan har en koloni på ca. 200 par. Den eneste anden større koloni ligger i Sydrusland.

De omliggende landsbyer har indtil for få årtier siden været meget isolerede. Husene er bygget i en smuk gammel byggestil, som er forskellig fra landsby til landsby. Den isolerede beliggenhed er nok en af årsagerne til at lokalbefolkningen i dag møder de ret autoritære myndigheder med betydelig skepsis.

I 1972 blev området udlagt som den første græske nationalpark. Loven omfattede en del af bjergene, landsbyerne, søen og vådområderne. Siden da er der praktisk talt intet gjort for at beskytte biotoperne, ligesom der heller ikke er opbygget nogen parkadministration. Man havde endda med støtte fra EU-midler igangsat opførelse af et fiskeopdræt anlæg, som kunne true søens økologiske balance. Projektet blev stoppet, og anlægget ligger nu hen som ruin. Bortset fra dette stop er det eneste positive der synes at være sket, siden parken blev anlagt, at der med midler fra WWF og EU er foretaget fugleoptællinger og udarbejdet planer for pleje af vådområderne og søen.

Projektforløbet

I 1989 fik DOF/Fugleværnsfonden og Danmarks Naturfredningsforening (DN) en henvendelse fra en græsk miljøorganisation med anmodning om hjælp til køb af engarealer ved Mikri Prespa, for at pelikankolonien kunne blive bedre beskyttet. Aage V. Jensens Fonde overvejede at støtte anmodningen og bad derfor DOF og DN om en nærmere vurdering af sagen.

Flemming Thorning-Lund, Uffe Gjør Sørensen og undertegnede besøgte nationalparken og fandt, at problemerne med støtte var noget komplekse. Efter hjemkomsten søgte vi kontakt med Luc Hoffmann i Schweiz; han havde gennem lang tid arbejdet med naturbeskyttelse i Grækenland og fået udarbejdet rapporter om forholdene i Mikri Prespa gennem WWF-Grækenland.

Efter aftale med WWF indstillede vi til Aage V. Jensens Fonde, at hvis nationalparken skulle støttes, måtte det ske gennem et samarbejde med de græske miljøorganisationer. WWF m.fl. foreslog, at man stiftede en forening, hvis opgave skulle være at forbedre beskyttelsen af Mikri Prespa under hensyntagen til lokalbefolkningen og at arbejde for en bedre offentlig administration af naturparken.

Medlemmer skulle være alle de landsdækkende græske miljøorganisationer samt WWF, RSPB og DOF/Fugleværnsfonden. Aage V. Jensens Fonde støttede initiativet ved at stille midler til rådighed, så vi fra dansk side kunne deltage i foreningens start og siden i dens møder.

Efter mange drøftelser blev 'The Society for the Protection of Prespa' (SPP) stiftet i 1990. Med midler fra WWF blev der oprettet et kontor og ansat en administrator, den lokale græske biolog Myrsini Malakou, der siden dygtigt har ledet foreningens aktiviteter. Bestyrelsen for SPP mødes 2-3 gange om året.

Finansieringen

Alle medlemmerne af SPP betaler et årligt kontingent til foreningen, men driften afholdes af WWF (lønninger, leje af lokaler, kontorudgifter m.v.) og visse projekter af EU-midler. Aage V. Jensens Fonde har betalt indretningen af et informationscenter, et lokalt naturvejlederkursus med dansk leder samt udarbejdelse af en rapport om bygning af fugletårne og anden formidling samt dansk deltagelse 1-2 gange årligt i SPPs møder i Grækenland. I alt er der siden 1987 fra dansk side anvendt ca. 300.000 kr. til projektet og et meget større beløb fra WWF.

Resultaterne

SPPs mange aktiviteter siden 1990 omfatter:

- etablering af informationscenter: I et hus i landsbyen Agios Germanos er der i 1992 indrettet en meget informativ udstilling med oplysninger om parkens natur, geologi, planter og dyr m.v. Den er besøgt af tusinder af gæster
- salg af lokale produkter såsom bønner, husflid m.v.
- optællinger af fuglelivet
- beskyttelse af pelikankolonien (dette er lykkedes, og bestanden er i tiltagen)
- etablering af økoturisme – ikke masseturisme
- løbende kontakt med myndighederne for særligt at få gennemført en konsekvent plejeplan for nationalparken
- kontakt med lokalbefolkningen med information om SPP. Dette har været meget vanskeligt, og SPPs aktiviteter blev i

starten mødt med stor skepsis, men forholdet er nu i bedring.

Flere af disse aktivitetstyper har aldrig før været prøvet i Grækenland. Det gælder informationscentret, naturformidlingen og turist-guiding samt samarbejdet mellem naturbeskyttelsesorganisationerne. Disse aktiviteter kan tjene som model for lignende aktiviteter i andre naturområder.

Der er således lavet et stort og i nogen grad succesfuldt arbejde i SPP. Specielt er samarbejdet mellem de græske grønne organisationer blevet meget bedre. Tidligere kunne disse knap tale sammen.

Vi udlændinge i bestyrelsen synes at arbejdet i SPP stort set er lykkedes, men der er et betydeligt stykke vej tilbage. I januar 1995 har Aage V. Jensens Fonde bevilget midler til SPPs arbejde i endnu to år, ud fra det synspunkt, at der fortsat bør ydes konsultativ assistance i Grækenland, og ikke mindst fordi vi i Danmark fortsat kan lære noget om vilkårene for natur- og miljøbeskyttelsesarbejdet i et mediterrant land.

SPP står i dag over for tre udfordringer i sit videre arbejde:

- inddragelse af lokalbefolkningen i beskyttelsen af Prespa. Befolkningen bør opfatte området som *deres* park. Det kan ske, ved at de selv får fordele af at naturen bevares.
- styrkelse af samarbejdet mellem de græske naturbeskyttelsesorganisationer, som traditionelt har været egenrådige og opsplittede. I Prespa er det for første gang lykkedes at skabe en fælles organisation.
- styrkelse af samarbejdet mellem private organisationer og myndigheder. Regeringen har været tilbageholdende overfor NGOerne men det er nødvendigt med et tættere samarbejde, hvis naturbeskyttelsesarbejdet skal lykkes.

Mikri Prespa Nationalpark er på mange måder en 'prøveklud' for naturbeskyttelsesarbejdet i Grækenland og EU og kan få stor betydning for den fremtidige indsats i andre naturområder i Middelhavslandene. Oprettelsen af SPP må ses som et stykke pionerarbejde med store perspektiver.

Personlige indtryk

I Grækenland er vilkårene for naturbeskyttelsesarbejde ret forskellige fra det vi kender i Danmark. Det har derfor været en positiv og lærerig erfaring at medvirke i SPP.

Etableringen og arbejdet har været så kompliceret, at det altid har krævet 2-3 danske mødedeltagere. Det har også tydeligt demonstreret, at vi er nået langt i Danmark, hvor vi er begunstige m.h.t. lovgivning, hæderlige embedsmænd, og godt samarbejde mellem myndigheder og de grønne foreninger og disse indbyrdes.

Det har været nærmest rystende at erfare, i hvor høj grad EU-støtten i Grækenland bliver misbrugt, og at de forskellige typer af EU-støtte slet ikke er koordinerede. ■

Publicering

Projektet har været omtalt i DOFs medlemsblad Fugle 1/92, og på engelsk foreligger der en brochure fra Society for the Protection of Prespa. Bogen *The Prespa National Park* udgivet i 1975 af The Hellenic Society for the Protection of Nature foreligger snart i en ny udgave. En sofabordsbog med farverige fotos fra søen er ligeledes under forberedelse.

Europa og Nordafrika

Returbillet til trækfuglene

Af Anders Tvevad

For at bevare nationalt må vi handle internationalt. Langt de fleste europæiske fugle er nemlig internationale nomader – trækfugle. Hvert år passeres Europa af henved 4-5 mia. trækfugle. I det europæiske samarbejde har beskyttelsen af trækfuglene og deres rastepladser, derfor en fremtrædende plads.

For mange, især nordeuropæiske ynglefugle, er problemerne og truslerne størst under trækket, på rastepladserne undervejs og i vinterkvartererne. Som trækfugle er de afhængige af at levevilkårene er i orden i ikke bare ét område, men i en ofte lang række af lande og i ofte vidt forskellige naturtyper. Mens visse arter trækker over en bred front, har andre udviklet en livscyklus, hvor de skifter mellem nogle ganske bestemte 'spisekamre'. Trækfuglebeskyttelse må tage udgangspunkt i hvor 'det svageste led' i fuglenes årlige cyklus ligger.

Opfattelsen af at det drejer sig om 'vore' fugle, er en vigtig motivation til at arbejde på tværs af landegrænserne. Det gælder ikke kun, når der skal rejses penge ved frivillige bidrag, men er også typisk for det mere faglige engagement i de deltagende organisationer.

Det europæiske samarbejde har gennem 1980'erne og op til 1994 været koordineret under BirdLife Internationals 'Migratory Bird Programme' (Trækfugleprogrammet; nu blot det europæiske program). Her defineres de vigtigste mål for den europæiske trækfuglebeskyttelse og det præciseres, i hvilke lande og på hvilke lokaliteter der er størst behov for indsats. Hermed kan indsatsen målrettes.

DOFs økonomiske og praktiske støtte til arbejdet i Europa er især koncentreret om tre hovedområder:

- hjælp til selvhjælp; overførsel af know-how om fuglebeskyttelse samt bistand til opbygning og drift af fugleforeninger.
- bistand til beskyttelse og forvaltning af internationalt betydningsfulde fuglelokaliteter, især rastekområder for trækfugle.
- bistand til naturpolitisk arbejde og folkeoplysning om fugle, naturbeskyttelse og bæredygtig brug af naturen.

De her omtalte, europæiske projekter er alle finansieret med frivillige bidrag, indsamlet af DOF-BirdLife Danmark selv. Bidragene hidhører fra forskellige kilder: Midler indsamlet blandt DOFs medlemmer direkte til DOF eller til Fugleværnsfonden, tilskud fra fonde o.l., overskud fra deltagerbetalinger på Fuglenes Dag (offentlige fugleture) samt overskud fra DOFs medlemsrejser til lande uden for Norden.

Det bør understreges, at de nedenfor omtalte projekter kun udgør delelementer i den samlede aktivitetsflade i de forskellige lande – samt at de projekter, der er støttet af DOF-BirdLife Danmark, blot er en lille del af alle de europæiske projekter til beskyttelse af trækfuglene.

Kursus for østeuropæiske søsterforeninger

Gennem viden får man indflydelse. I Danmark startede systematisk indsamling af viden om fuglelokaliteter i 1960'erne. I østlandene stod den grundvidenskabelige ornitologi relativt stærkt, mens det faglige og folkelige engagement i naturbeskyttelsen stod svagt. Opbygning af folkelige organisationer og træning af amatører i indsamling af viden om vigtige fuglelokaliteter er derfor i dag opgaver af højeste prioritet for det europæiske BirdLife-samarbejde.

Dokumentation og brug af fugledata til prioritering var derfor temaet for det første træningskursus i 1993 for fredningskonsulenter fra DOFs østeuropæiske søsterforeninger.

Finansieringen

Kurset blev af DOF/Fugleværnsfonden støttet med 10.000 kr og havde lærere fra en række vesteuropæiske BirdLife-partnere, heriblandt Danmark.

Hjælp til de baltiske lande

I 1993 blev der ydet 'starthjælp' til de nyoprettede ornitologiske foreninger i Estland, Letland og Litauen. Som andre tidligere østbloklønde er den videnskabelige ornitologi på et højt niveau, mens fuglebeskyttelsen endnu lider under ringe økonomi og dårlig folkelig organisering af de fugleinteresserede.

Finansieringen

DOF-BirdLife Danmark bidrog med 20.000 kr.

De spanske stepper – et enestående hjørne af Europa

Det centrale og østlige Spanien huser som det eneste land i EU vidtstrakte steppeområder med et helt særegent dyre- og planteliv. Her findes bl.a. de sidste levedygtige bestande uden for Rusland af stortrappe (50% af den samlede europæiske bestand) og dværgtrappe (60-75%). De spanske stepper er levested for henved 20 fuglearter på Annex 1 under EUs Fuglebeskyttelsesdirektiv – dvs. arter som EU-landene i særlig grad har forpligtet sig til at beskytte. Stepperne er således vinterkvarter for 70-85% af de 70.000 vest-trækkende traner.

I Spanien har man traditionelt betragtet stepperne som værdiløs udørk. Over for dette står, at i alt 2,4 mio. ha. steppe og halvsteppe efter internationale standarder er udpeget som vigtige fugleområder (IBAs). Heraf var i 1992 kun ca. 3.000 ha. beskyttet/fredet.

Spaniens medlemskab af EU har sat gang i udviklingen af land- og skovbruget med nyopdyrknings, kæmpemæssige kunstvandingens anlæg og skovrejsning med eukalyptus og mandel. EUs strukturfonde betaler. Den spanske regerings mål har været opdyrkning og kunstvanding af nye 4 mio. ha. landbrugsjord inden år 2010.

Projektet er særdeles problematisk, især fordi det bygger på en omfordeling af knappe vandressurser, der næppe er bæredygtig på længere sigt. Alternative udviklingsmodeller kunne fx være at satse på kvalitetsprodukter og økoturisme.

SEO/BirdLife Spanien, den spanske fuglebeskyttelsesorganisation, har i samarbejde med BirdLife International iværksat en omfattende kampagne for at beskytte og sikre en bæredygtig udnyttelse af de spanske stepper.

Kampagnen har indtil nu nydt stor folkelig opbakning og mediemæssig dækning. Dens vigtigste del er det politiske arbejde for at bremse den spanske regerings udviklingsplaner for en ikke-bæredygtig, landbrugsmæssig udnyttelse af stepperne. Der er her gjort et intensivt udrednings-, oplysnings- og lobbyarbejde både regionalt, nationalt og over for EU-myndigheder.

Et vigtigt resultat blev nået i december 1994, da EU-Kommissionen godkendte og finansielt støttede 42 såkaldte regionale 'zoneprogrammer', der muliggør en fortsat naturvenlig landbrugsudnyttelse af i alt ca. 3 mio. ha. steppe- og halvsteppeom-

Belchite-reservatet sikrer bevarelsen af 600 b. af spansk steppeland. Foto: Mike Parr/BirdLife

råder. De miljøvenlige zoneprogrammer er resultatet af flere års samarbejde mellem SEO/BirdLife, landbrugsorganisationer og lokale myndigheder. Zoneprogrammerne dækker bl.a. 30 vigtige fugleområder (IBAs), herunder ynglepladserne for 30% af verdens samlede bestand af stortrapper.

Et andet vigtigt resultat er, at det landbrugsareal, der af de spanske myndigheder var foreslået til kunstvanding, er reduceret fra 1,6 mio. til 500.000 ha. SEO/BirdLife Spanien har protesteret mod disse planer i mere end to år, og altså med stor succes. Ikke desto mindre vil det nuværende forslag betyde kunstvanding af 200.000 ha. værdifuld steppe.

Ved Belchite mellem Madrid og Barcelona er der oprettet et godt 600 ha. stort reservat. Her åbnede i 1992 et besøgscenter med to ansatte som forestår formidling, administration og fortsat opkøb af land. Reservatet og besøgscentret fungerer som et 'udstillingsvindue', hvor turister og skoleklasser får en førstehåndsoplevelse af steppens unikke natur. Informationsarbejdet har haft en stor betydning for at vække folkeligt interesse.

Finansieringen

I 1992 støttede DOF-BirdLife Danmark med 30.000 kr. Totalbudgettet er på £156.300 for 1992-95.

Bulgarien – fugleregistrering og organisationsudvikling

Som flere andre østeuropæiske lande har Bulgarien kun få traditioner for naturbeskyttelse og folkeligt organisationsarbejde. Landet står midt i store samfundsmæssige ændringer og alvorlige økonomiske problemer. Samtidig er det meget få, der har overskud og økonomi til at engagere sig i naturbeskyttelsesarbejde.

BirdLife International har derfor ydet teknisk, økonomisk og faglig hjælp til opbygning af den nationale bulgarske fugleforening (BSPB), udvikling af en strategi for fredningsarbejde og kortlægning af landets vigtigste fuglelokaliteter.

Det storslåede terræn omkring Zemen Gorge i Bulgarien er hjemsted for mange af landets regionalt truede rovfugle.

Foto: S. Spasov/BirdLife

Under de givne omstændigheder har arbejdet haft mange startvanskeligheder. Alt skulle opbygges fra bunden: Lokaler og kontorudstyr, ansættelse og 'indkøring' af administrator og fredningskonsulent, opbygning af administrative rutiner, hvervning og registrering af medlemmer m.v.

Takket være en intensiv rådgivning fra BirdLife International og andre samarbejdspartnere er det ovennævnte nu stort set på plads og i værk. Medlemshvervningen er styrket ved at udbrede kendskabet til foreningen bl.a. gennem publikationer. På få år har BSPB/BirdLife Bulgarien kunnet skabe et folkeligt engagement og gøre det faglige arbejde professionelt.

I dag har BSPB et lille, men fuldt fungerende sekretariat. Det folkelige foreningsarbejde omfatter bl.a. en populær fuglebog (landets første!), salgsvirksomhed, et fugle- og naturtidskrift samt medlemshvervning og -administration. Den faglige naturbeskyttelse drives nu efter en 3-årig naturbeskyttelsesstrategi og arbejdsplan. Der arbejdes på at få fredet og beskyttet de 22 vigtigste bulgarske natur- og fuglelokaliteter. Lokale frivillige er begyndt at registrere fuglelivet i en central database. Ud fra de fælleseuropæiske evalueringsstandarder anslås det, at der er i alt 73 vigtige fugleområder i Bulgarien. Som en konkret udløber heraf er der udarbejdet og iværksat projekter til beskyttelse af havørn, kejsrerørn og krøltoppet pelikan og startet et projekt med fodring af munkegribbe. De er alle truede på globalt eller europæisk plan.

Finansieringen

DOF-BirdLife Danmark ydede 70.000 kr. i 1992. Totalbudgettet via BirdLife International er £35.900 for 1992-95.

Jugoslavien – kortlægning af vigtige fuglelokaliteter

Som led i bestræbelserne på at styrke de folkeligt svage naturbeskyttelsesforeninger i Østeuropa blev der i 1991-92 ydet støtte til ICBPs/BirdLifes jugoslaviske sektion for fuglebeskyttelse, primært til udarbejdelse og udbredelse af en oversigt over større fuglelokaliteter.

Midlerne til Eks-Jugoslavien gik både til etablering af foreningskontor og lokalgrupper, støtte til naturpolitisk arbejde af forskellig art samt arbejdet med at kortlægge og beskytte de større fuglelokaliteter.

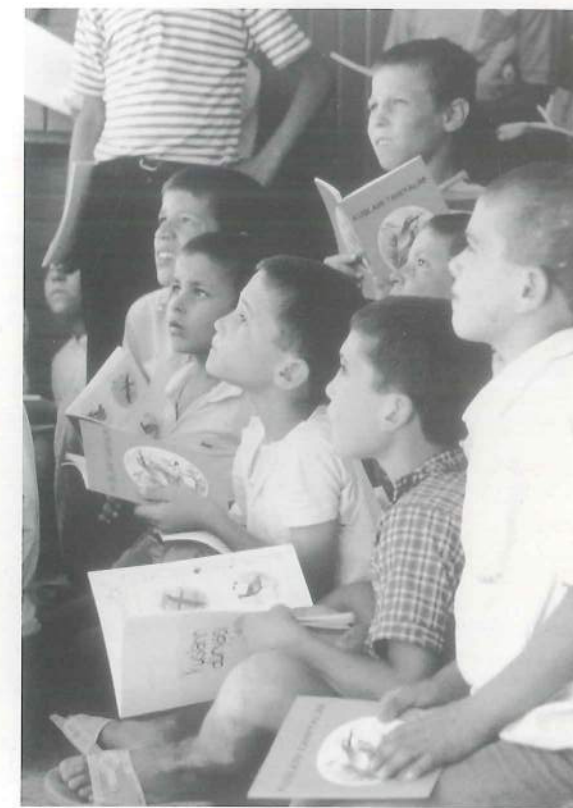
Den jugoslaviske kortlægning af større fuglelokaliteter omfattede i 1989 57 områder på i alt godt 10.000 km². Alle er af international betydning, men kun et fåtal nyder nogen beskyttelse. Derfor har indsamling og publicering af fugledata stor betydning som baggrund for at iværksætte den nødvendige naturbeskyttelse. I 1991 blev oversigten over større, jugoslaviske fuglelokaliteter udgivet på serbo-kroatisk. Den blev fulgt op af artikler i fagblade og af henvendelser til relevante myndigheder.

P.g.a. krigen måtte projektet stoppes i løbet af 1992. Arbejdet er dog delvis overtaget og fortsat under 'Bird Protection, Watching and Study Society of Croatia'. Både i de nye republikker og i BirdLife International er man rede til at genoptage arbejdet, så snart forholdene tillader det.

Finansieringen

DOF-BirdLife Danmark bidrog i 1990 med 22.700 kr. Totalbudgettet var på £20.050.

Med DOFs hjælp er der blevet udgivet en populær skolebog om Tyrkiets fugle i 72.000 eksemplarer. Foto: G. Magnin

DHKD/BirdLife Tyrkiet arbejder for at få dette vådområde ved Menderes-deltaet bevaret for eftertiden.
Foto: BirdLife International

Tyrkiet – fuglebog og foreningsopbygning

Tyrkiet ligger som et brohoved for trækfuglene mellem yngleområderne i Europa og Rusland og deres overvintringslokaliteter i Mellemøsten og Afrika. De tyrkiske vådområder er således rastelokaliteter af international betydning. I de senere år er de kommet under hårdt pres som følge af Tyrkiets landbrugsmæssige og industrielle udvikling.

Dogal Hayati Koruma Derneği (DHKD/BirdLife Tyrkiet) er den mest betydningsfulde tyrkiske miljøorganisation. Foreningen arbejder med en bred vifte af aktiviteter:

- indsamling, bearbejdning og publicering af viden om vigtige fugleområder (efter internationalt standardiserede metoder)
- beskyttelse af en række af de vigtigste og mest truede fuglelokaliteter; især fremhæves indsatsen for Göksu-deltaet og Menderes-deltaet ved henholdsvis syd- og vestkysten
- kampagne for Tyrkiets tiltrædelse og iværksættelse af Ramsar-konventionen
- kampagne mod ulovlig jagt i samarbejde med de tyrkiske jægerforbund. Ulovlig jagt er et af de største problemer for naturbeskyttelsen i Tyrkiet. Især nedlægges trækfugle og mange fredede fugle – såsom pelikaner, flamingoer og forskellige rovfugle – i beskyttede områder, hvor der på papiret er jagtforbud.

Den økonomiske støtte er brugt til:

- produktion og distribution af en populær skolebog om Tyrkiets fugle og om fuglebeskyttelse. Bogen er uddelt i i alt 72.000 eksemplarer, især på skoler i nærheden af fem af de

vigtigste fugleområder i landet og bogen har været fulgt op af konkrete undervisningsaktiviteter for skoleklasser o.l.

- støtte af arbejdet i DHKD/BirdLife Tyrkiet's fuglesektion og til bevarelse af vigtige fugleområder, som for de flestes vedkommende ikke er beskyttet af nogen form for lovgivning. En meget væsentlig indsats her er information af politikere og beslutningstagere i bistandsorganisationer, Verdensbanken og andre, der er involveret i udviklingsprojekter for industri, landbrug, infrastruktur, energiforsyning og byudvikling.

Endelig har DAFIF været meget aktiv i indsamlingen af data til udpegningen af Ramsar-områder i landet.

Finansieringen

Ud af den samlede støtte til DHKD/BirdLife Tyrkiet har DOF-BirdLife Danmark i perioden 1988-91 bidraget med i alt 150.000 kr.

Marokko – naturcenter og beskyttelse af sjældne fugle

Sammenlignet med mange andre lande i den arabiske verden sker der i Marokko en klar prioritering af oplysning og undervisning. Naturbeskyttelsen er præget af det centralistiske kongedømme med en ret stor vesteuropæisk orientering, hvor netop uddannelse ses som en vigtig vej til udvikling af landet.

BirdLife International har siden 1986 været med i et i pædagogisk udviklingsarbejde i Marokko. I samarbejde med *Société Protectrice des Animaux* (SPA), har man forestået pædagogisk træning af personale fra den statslige 'vand- og skovforvaltning'.

Dette informationscenter ved Sidi-Bourhaba i Marokko blev åbnet for små midler med støtte fra bl.a. DOF og blev sådan en succes, at E.U. nu har overtaget driften med et tilskud på 2,3 mio. kr. Foto: G. Allport/BirdLife

For at udvikle og styrke naturformidlingen opstod planerne om et nationalt center for natur- og miljøundervisning som en udbygning af et eksisterende 'økomuseum' ved Sidi-Bourhaba-reservatet ved Atlanterhavskysten, 30 km nord for Rabat.

Med udgangspunkt i besøgscentret har DOF-BirdLife Danmark støttet SPAs arbejde for beskyttelse af vådområder. Topprioritet har været udarbejdelsen af en forvaltningsplan for en bæredygtig udnyttelse af Merja Zerga-deltaet 50 km nord for Sidi-Bourhaba. Området er et af de største tilbageværende vådområder i hele Nordafrika og er vinterkvarter for op mod 200.000 vade- og andefugle, herunder de sidste få individer af den akut udryddelstruede tyndnæbbede spove.

For Sous-Massa-nationalparken syd for Agadir er der udarbejdet og iværksat en plejeplan for ynglebestanden af den globalt udryddelsestruede eremitibis. Her er der bl.a. bygget erosionssikre redehylder og ansat vagtpersonale for at nedsætte den menneskelige forstyrrelse i området.

I april 1993 åbnedes centret ved Sidi-Bourhaba-reservatet som naturskole, besøgs- og udviklingscenter for natur- og miljøundervisning. Centret har siden fungeret som naturskole for børn i alderen 5 til 18 år og forestået uddannelse og træning af flere tusinde skolelærere, naturforvaltere, administratorer og beslutningstagere.

Centret har været en sådan succes, at EU fra 1993 har overtaget den økonomiske side af driften med et foreløbigt tilskud på 300.000 ECU (ca. 2,3 mio. kr.). Det er et af mange eksempler på, hvordan det internationale samarbejde mellem folkelige fugle- og naturorganisationer kan bane vejen for støtte fra statslige, internationale aktører.

Finansieringen

Flere BirdLife International-partnere ydede støtte. DOF-BirdLife Danmark bidrog med 175.000 kr i 1991-93.

Egypten – undersøgelse af fuglefangst

Det nordlige Sinai passerer hvert efterår af store skarer af trækfugle. Derfor er der også i området årtusindgamle traditioner for fuglefangst, især rettet mod vagtler (til lokalt forbrug) og falke (til eksport som falkonérfugle).

Egypten er et fattigt land med meget begrænsede erhvervs-muligheder for den hastigt voksende befolkning. Det er forståeligt nok, at mange forsøger sig med fuglefangst. Men ét er, at fangsten har gamle kulturelle rødder. Noget andet er, at en fangst der før var bæredygtig, nu udgør en mulig trussel mod en række arter. Det er al anerkendelse værd, at egyptiske myndigheder har prioriteret en undersøgelse som denne. Alternativet er, at der om blot få år måske slet ingen fugle er at fange.

Projektet gennemførtes august-oktober 1990 og havde til formål at kortlægge omfanget og vurdere betydningen af denne fuglefangst. Der er i de sidste 50 år sket en markant vækst i indsatsen, uden at man har haft nogen viden om fangstens betydning for fuglebestandene eller for lokalsamfundet.

Den mest omfattende fangst gælder vagtler. I alt 180 km kystlinie var i 1990 dækket med fangstnet, mod de tidligere anslåede 70 km. Fangsten vurderes til 200.000 vagtler; det er, med en væsentlig højere fangstindsats, cirka det samme som for 50 år siden.

Den socio-økonomiske værdi anses for at være begrænset, og kun af væsentlig betydning for et begrænset antal familier. Men vagtelfangsten menes at være den væsentlige årsag til artens markante tilbagegang i dette århundrede.

Fangst af vandrefalke og slagfalke har efter alt at dømme taget et voldsomt opsving både i omfang og salgspriser. Falkene afhændes til rige falkonérer i Golfstaterne for beløb svarende til flere tusinde US\$ – en enorm sum for den enkelte fangstmand. Det anslås, at ca. 40 falke fanges om året. Socio-økonomisk er fangsten dog ubetydelig, da den berører så få 'lykkelige vindere'.

Det største problem synes at være at andre rovfugle af en snes forskellige arter indgår som 'bifangst'. Den er af meget lille socio-økonomisk værdi, men kan udgøre en trussel mod flere arter. Den anslås til 3.600-7.000 fugle om året.

Fangsten af andre fugle (især småfugle) samt vandfuglejakten er begge af mindre omfang men er i vækst, så den hurtigt kan blive ikke-bæredygtig. Den socio-økonomiske værdi er primært af rekreativ art; fuglene bruges som kæledyr og legetøj i en kortlivet periode, som føde (især til børn) eller som levende skydemål.

Finansieringen

I 1990 ydede DOF-BirdLife Danmark 50.000 kr. ■

Fuglefangst i Sinai-ørkenen ...

Foto: T. Salathe/BirdLife

... de involverede undervises i økologi og bæredygtig fuglefangst.

Foto: T. Salathe/BirdLife

Ordliste

Vigtige publikationer fra BirdLife International:

- Bibby, C.J., N.J. Collar, M.J. Crosby, M.F. Heath, C. Imboden, T.H. Johnson, A.J. Long, A.J. Stattersfield & S.J. Thirgood, 1992: *Putting biodiversity on the map: priority areas for global conservation*. ICBP.
- Collar, N.J., M.J. Crosby & A.J. Stattersfield, 1994: *Birds to Watch 2, the World List of Threatened Birds*. BirdLife International.
- Graham, M.T. & M.F. Heath, 1994: *Birds in Europe: their conservation status*. BirdLife International.
- Grimmett, R.F.A. & T.A. Jones, 1989: *Important bird areas in Europe*. ICBP.

BIODIVERSITET Jordens samlede mangfoldighed af levende organismer
BIRDLIFE INTERNATIONAL Globalt partnerskab af fugle- og naturbeskyttelsesforeninger

BNP Bruttonationalprodukt
DAFIF DOFs Arbejdsgruppe For International Fuglebeskyttelse
DANCED Danish Cooperation for Environment and Development, international miljø- og katastrofebistand under Miljøstyrelsen
DANIDA Danish International Development Assistance, Udenrigsministeriets afdeling for u-landsbistand
DET GRØNNE KONTAKTUDVALG Samarbejdsorgan bestående af 16 danske naturorganisationer, bl.a. DOF
DOF Dansk Ornitologisk Forening
DOF-salg DOFs butik beliggende i Fuglenes Hus
DOFT Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift
ENDEMISK En art med begrænset geografisk udbredelse
EBA Endemic Bird Area, et koncept udviklet af BirdLife International; definerer et område hvor to eller flere endemiske fugle lever
FAO Food and Agriculture Organisation, FN's fødevarer- og landbrugsorganisation
Fugle Indtil august 1995 DOFs kvartale medlemsblad, nu Fugle og Natur
Fugleværnsfonden DOFs fond til arealopkøb og anden støtte af dansk fugleliv, herunder trækfugle i udlandet
GEF Global Environment Facility, den globale miljøfond
IBA Important Bird Area, et koncept udviklet af BirdLife International; der definerer et område med internationalt vigtige koncentrationer af fugle
ICBP International Council for Bird Preservation, siden 1993 BirdLife International
IUCN International Union for Conservation of Nature and Natural Resources, Verdensnaturfredningsforeningen
NGO Non-Governmental Organisation, privat forening
NORDECO Nordic Agency for Development and Ecology, økologi- og udviklingskonsulentvirksomhed
OECD Organisation for Economic Co-operation and Development, de industrialiserede landes samarbejdsorganisation
Ornis Consult Miljøkonsultantselskab ejet af DOF
Ramsar Ramsar Convention on Wetlands of International Importance, konvention der beskytter vådområder af international betydning
RSPB Royal Society for the Protection of Birds, den britiske BirdLife partner
SIMU Samarbejde for Internationalt Miljø og Udvikling
92-Gruppen En sammenslutning af 15 danske miljø- og udviklingsorganisationer, heriblandt DOF-BirdLife Danmark, der arbejder for at følge beslutningerne fra UNCED op
UNCED United Nations Conference on Environment and Development, FN's Konference om miljø og udvikling i Rio de Janeiro i 1992
UNDP United Nations Development Programme, FN's udviklingsprogram
WWF World Wide Fund For Nature, Verdensnaturfonden

Hanne Bloch, stud. scient. med speciale i sydamerikanske bjergskovfugle. Tidligere aktiv i DAFIF, har arbejdet med kortlægning og beskyttelse af bjergskov i Ecuador. Fungerer nu som naturvejleder på Bornholm.

Thomas Bregnballe, cand. scient., Ph.D.-studerende. Biolog, har specielt studeret vadefugle, ænder, gæs og andre kystfugle. Specialist i koloniudvikling hos ederfugl og skarv. Har deltaget i fugleundersøgelser på Svalbard og i Tanzania.

Steffen Brøgger-Jensen, cand.scient., Ph.D.-studerende. Biolog, har siden 1986 været ansat ved Ornis Consult A/S som projektleder, med orlov 1990-93 for at gennemføre Ph.D.-studium af danske skovfugle. Ansvarlig for projekter i flere lande i Afrika og Europa, herunder Letland. Har deltaget i flere ekspeditioner til Østafrika, bl.a. til tanzanianske bjergregnskove. I 1986 fredningskonsulent for DOF. Medlem af redaktionen for DOFT.

Finn Danielsen, cand. scient. Økolog, siden 1991 daglig leder af NORDECO, Nordic Agency for Development and Ecology. 1987-91 fredningskonsulent for DOF. 1986-87 medarbejder på Miljøministeriets Naturreservat i Vejlerne. Tidligere aktiv i flere af DOFs faglige grupper, bl.a. Havfuglegruppen og DAFIF. Har forberedt eller udført en række u-landsprojekter, som kombinerede lokal udvikling med bevarelse af biologisk diversitet, især i tilknytning til vådområder og tropeskov i Cambodia, Vietnam, Filippinerne, Indonesien, Malaysia og Nepal.

Lars Dinesen, cand. scient. Biolog med speciale i tropiske bjergskovfugle og biodiversitet. Fra 1991-95 tilknyttet Zoologisk Museum i København, beskæftiget med forskning og naturbevarelse i troperne. Har deltaget på flere forsknings-, naturbevarelses- og udviklingsorienterede projekter i Østafrika og Asien.

Torbjørn Eriksen, stud. scient. med speciale i ornitologi. Har været projektansat hos Skov- og Naturstyrelsen. Aktiv i DOF som lokalbestyrelsesmedlem og ekskursionsleder. Har rejst og studeret fugle i Asien, Afrika og Syd- og Nordamerika. I 1990 og 1993 deltager i BirdLife Internationals 'Coastal Forest Project' i Tanzania.

Lorenz Ferdinand, dr. scient., læge. Formand for DOF 1971-88. Formand for Fugleværnsfonden siden 1968. Har som læge og ornitolog deltaget i Galathea-

ekspeditionen 1951-52 og Noora Dan-ekspeditionen i det sydvestlige Stillehav 1961-62. Ansvarlig for naturbeskyttelsesprojekt i det sydøstlige Sumatra 1989. Konsulent og rådgiver ved naturreservatet Prespa i Grækenland og siden 1990 ved oprettelsen og udviklingen af OTOP, den polske fuglebeskyttelsesforening.

Jon Fjeldså, lektor, dr. scient. Ansvarlig for Zoologisk Museums fuglesamlinger. Formand for NORDECO og DOFs internationale udvalg. Medlem af World Council i BirdLife International. De senere år især aktiv i udviklingen af store, tværfaglige forskningsprogrammer i tropisk biodiversitet med zoologer, botanikere, molekylærbiologer og andre faggrupper. Disse programmer suppleres med projekter vedrørende bedre forvaltning af naturgrundlaget i u-landene.

Kaj Halberg, naturfotograf og forfatter. Har siden 1972 fotograferet og skrevet om fugle og natur, har deltaget i biologiske undersøgelser for Skov- og Naturstyrelsen og bl.a. været ansat på Vørsø Feltstation. Har rejst og fotograferet specielt i Asien og Østafrika og har bl.a. deltaget i undersøgelser af fuglefaunaen.

Arne Jensen, direktør for DOF-BirdLife Danmark siden 1988. Ansvarlig for DOFs internationale projekter i bl.a. Thailand, Letland og Polen. Medlem af bestyrelsen for BirdLife Internationals europæiske sektion. Lærer-uddannet og har undervist i biologi, økologi, geografi og engelsk. Har fungeret som miljøkonsulent og rådgiver med speciale i økologi og naturbeskyttelse i Grønland, Færøerne, Portugal og Vietnam. I 1990-94 leder af en række store naturbeskyttelsesprojekter i Filippinerne. Stig Jensen, cand. scient. pol. med speciale i bæredygtig udvikling. Underviser, foredragsholder og skribent specielt angående miljøpolitik og biologisk mangfoldighed i u-landene. Har deltaget i fuglestudier og komparative miljø- og udviklingsundersøgelser i Peru, Filippinerne, Vietnam, Kina, Madagaskar og Østafrika. Har rejst i mere end 45 forskellige lande, særlig i Asien, Afrika og Nordamerika. Har planlagt og ledet en række af DOFs internationale ekskursioner og er aktivt medlem af flere af foreningens udvalg og arbejdsgrupper.

Hans Meltofte, dr. scient. Ornitolog, har bl.a. som kontraktansat på Zoologisk Museum 1979-95 arbejdet med arktiske vade- og havfugle, samt med fuglestationer og økologiske feltstationer i Danmark. Siden 1995 leder af Danmarks Polarcenters forskningsstation i Nordøstgrønland. Har desuden rejst over det meste af Jorden. Medlem af DOFs hovedbestyrelse og internationale udvalg, formand for foreningens fredningsudvalg.

Lone Eg Nissen, fotograf, skribent og foredragsholder med natur som speciale. Ejer af billedbureauet Luna Photo Trading. Redaktionsmedlem ved tidsskriftet 'Alt om Foto'. Har på Malta og i andre dele af Middelhavsregionen fokuseret på illegal rovfuglejagt og naturbeskyttelse.

Michael Koie Poulsen, cand. scient. Biolog med speciale i tropeskovøkologi og nationalpark-planlægning. Projektleder for BirdLife International i Indonesien, hvor der arbejdes med udpegelse af nye nationalparker med særlig hensyn til beskyttelse af truet biodiversitet i Maluku provinsen. Var før det ekspeditionsleder ved BirdLife Internationals sekretariat i Cambridge, England. Har deltaget i en lang række forsknings- og overvågningsstudier vedrørende tropisk biodiversitet i Ecuador, Filippinerne, Senegal og på øer i Stillehavet.

Carsten Rahbek, lic. scient. Biolog, fungerende leder af Zoologisk Museums ringmærkning. Har deltaget i projektarbejde i sydamerikanske bjergregnskove og i fugleoptællinger i Tanzania. Forskning omfatter modeller for fordeling af artsrigdom i troperne og computeranalyser for at prioritere naturbeskyttelse.

Morten Strange, international medarbejder i DOF-BirdLife Danmark. Olieingeniør af profession og tidligere Field Services Supervisor. Har arbejdet i Norge, Storbritannien, USA og i 12 år i en række asiatiske lande med planlægning og iværksættelse af tekniske projekter, bl.a. i Kina, Indonesien, Malaysia, Thailand og Filippinerne. Har siden 1986 engageret sig på fuld tid som ornitolog, fotograf og forfatter med speciale i formidling og administration af naturforvaltningsprojekter.

Anders Tvevad, cand. mag. Biolog og geograf med speciale i det åbne lands udvikling og betydning for dyrs og planters levevilkår. Naturvejleder og informationsmedarbejder i DOF-BirdLife Danmark siden 1988, involveret i hovedsageligt danske og europæiske formidlingsprojekter.

Torben Wölf, docent, dr. phil., Zoologisk Museum. Har som marinebiolog deltaget i talrige havekspeditioner og enkelte landekspeditioner bl.a. med fuglestudier på Rennell Island og på Salomon Øerne i 1951, 1962 og 1965. Omfattende virksomhed som ekskursions- og rejseleder i alle verdensdele. Tilknyttet WWF som medlem af bestyrelsen (1980-90) og af forskellige udvalg. Har været og er fortsat redaktør eller redaktionsmedlem af en række videnskabelige og formidlende tidsskrifter.

Alle medarbejdere ved denne bog er aktive medlemmer af DOF-BirdLife Danmark. Foruden deres professionelle indsats, som er kortfattet beskrevet her, leverer de alle jævnligt artikler, illustrationer og oplysninger til DOFs publikationer Fugle og Natur og Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift. De fleste er eller har været medlemmer af DOFs rådgivende udvalg, arbejdsgrupper og besluttende organer. Disse aktiviteter udføres på frivillig basis uden betaling; det samme har været tilfældet med bidragene til denne bog.

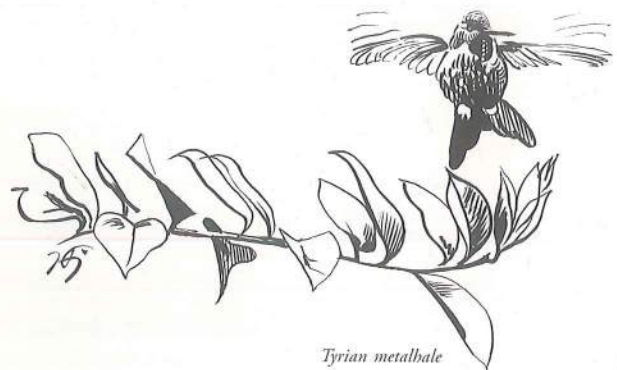
Biodiversitet har også en æstetisk værdi – højrodt solfugl.

Foto: Morten Strange

Medarbejderne

Tyrian metalhale

Dansk
Ornitologisk
Forening

BirdLife
INTERNATIONAL

AAGE V. JENSENS FONDE

ISBN 87-90310-00-4